

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Richardi Arsdekin Soc. Jesu Sac. Theol. Professoris.
Apparatus Doctrinae Sacrae**

Archdekin, Richard

Dilingae, 1687

Pars III. Summa Doctrinae Christianae. Cum elucidatione, & selectis
exemplis nunc primum adjectis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38464

P A R S T E R T I A
S U M M A
D O C T R I N Æ
C H R I S T I A N Æ

P. Petri Canisii Soc. IESU.

Cum brevi Elucidatione, & selectis Exemplis nunc primum adjectis.

Præfatio, & notitia operis.

Postquam præcedentes Tractatus pæne ad calcem adduxi, visum est multis ad subsidium animarum, à nobis unice intentum, plurimum conducere, si huic operi adungeretur ipsa Doctrina Christiana brevi expositione & exemplis illustrata: ut hac opportunitate tam commodè Curatores animarum ad Doctrinam adeo necessaria frequentem explicationem facilius inducantur. Eoque magis quod simul in eodem Libro adiunctas habeant Controversias Fidei, Theologicas resolutiones, atque Apparatum selectamateria: que omnia ad singulas Doctrinæ Christianæ partes doctè accuratèque exponendas, ac probandas subsidium optatissimum suppediant.

Ut igitur huic opportunitati, & amicorum votis operam meam accommodarem, reliquo Operi hanc Doctrinam Sacram Elucidationem adungere decrevi, non sine auxilio quorundam Theologorum huius Collegii Lovaniensis, qui ad hoc animarum subsidium operam, exempla quadam opportuna seligendo, promptissimam voluntate obtulerunt: in hoc imitati non tantum Bellarminum summumque Theologos, sed ipsum quoque S. Augustinum, qui inter sublimes rerum divinarum commentationes sibi decorum existimavit de Catechizandis rudibus tractatum utilissimum elaborare.

Assumpsi autem præ ceteris hac expositione elucidandum Catechismum P. Petri Canisii Soc. IESU Theologi eximii, tum propter dilucidum ejus ordinem & brevitatem, tum propter communem usum atque approbationem, quam in rebus Christiana passim obtinuit. Nam, ut alia præteream, tam Ferdinandus Imperator, quam Philippus Rex Hispaniarum, hunc unicum Canisii Catechismum in suis ditionibus prælegendum suâ auctoritate ac publico diplomate proposuerunt. Et usus ipse etiamnum docet quantam verborum energiam, quantam soliditate Doctrinæ, quamque perspicua præ ceteris brevitate totam Doctrinam Christianam summam complectatur.

Pro Usu autem adjuncta à nobis expositionis: Adverte primo, pro meliori distinctione, ipsum Catechismi contextum sive Questionem & Responsum seorsim imprimi, & post modicum spatium, Expositionem cum exemplis singulis pæne Catechismi questionibus subungi, ut una cum questione, qua explicatur, ipsa quoque expositio ante oculos habeatur; quod in nullo hactenus Catechismo factum reperimus.

2. Adverte, ex peculiari delectu aliquas questiones præ aliis fusiùs illustrari, eo quod ad mysterium aliquod

fidei exponendum, vel mores formandos plus momenti habeant, aliquas verò brevius perstringi, quia vel earum doctrina spectat ad questionem principalem, qua explicatur, vel quia in alia Catechismi parte magis apostè elucidantur, non enim debent de singulis semper questionibus exempla proferri.

3. Quamvis sæpe de una questione plura exempla apponantur, necesse non est ut Catechista omnia simul producat, sed poterit seligere unum vel alterum quod præsentibus magis convenire iudicabit.

4. Narratio exempli, similitudinis, aut sententia quam selegit, ut majori cum gratia, facundia, & arte proponatur, plurimum conducet expendere singulas exempli partes & circumstantias, quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando &c. juxta praxim supra traditam in fine Apparatus ad Doctrinam Sacram.

Praxis tradendi Doctrinam Christianam.

Primò, debet Catechista ex maturioribus statuere unum vel alterum syndicum, qui pueros advenientes suis locis ordine constituat, & in modestia ac silentio contineat.

II. Hora auditi, & dato per campanam signo, Catechista stans in medio populi sui, ex utroque latere secundum sexum discreti, sic ut ab omnibus videri & audiri facile possit, formabit signum Crucis vernaculè; & dum procurat ut omnes se præeuntem clarâ & distincta voce sequantur, cavébit ne quis verba sua velantevertat, vel iusto ferius subsequatur.

III. Curabit deinde per unum à se designatum, & in medio stentem clara voce recitari orationem Dominicam vernaculè, cujus verba ceteri per partes distinctè repetent: hoc enim modo mysteria fidei facillimè memoriæ mandantur tam à parvulis, quam à majoribus natu, qui alio ferè modo ea addiscere erubescunt.

Tum iterum efformabit crucem, ut supra.

IV. Primum horæ quadrantem dabit petendis questionibus facilioribus, potissimum de iis quæ scitu necessaria sunt necessitate mediæ, ut Deum esse unum in Natura, trinum in Personis, Remuneratorem nostrorum operum, ac Filium Dei esse nostrum Mediatorem ac Redemptorem. Deinde necessaria necessitate Præcepti, ut Symbolum Apostolorum, decem Præcepta, septem Sacramenta, unaquæque vice unum punctum accuratè enucleando, & identidem idem repetendo variis modis & formulis ut altius inhæreant, errantes suaviter corrigendo, balbutientes juvando, omnes pro me-

rito

rito laudando: neque de facili quemquam corripiat, ob ignorantiam, nisi ortam ex supina negligentia.

V. Secundo quadrante quæstiones proponat paulò difficiliore, easque fere desumptas ex ea lectione quæ Dominicâ proximè præcedenti publicè recitata, & explicata fuit.

Tum jubebit ex modestioribus, doctiorem aliquem clarâ voce pronunciare Exemplum, quod præcedenti Dominicâ Catechista attulit ad Lectionis explanationem.

VI. Tertio quadrante, jubebit binos vel plures ex adverso stantes in medio Catechismi, & si fieri possit, loco etiam eminentiori, clarè pronunciare de memoria lectionem ea die explicandam.

Mox Catechista lectionem jam recitatam clarè & breviter explicabit sermone facili, & ad parvi sui auditorii captum accommodato, idem sæpius aliis, atque aliis verbis repetens. adhibitis brevibus subinde interrogationibus, & responsionibus ut majorem sibi conciliet attentionem.

VII. Quarto quadrante, unum aut alterum producat exemplum selectum, quod tragicè quidem, & cum emphasi, sed vulgari sermone & phrasi pueris accommodato narrabit. Postea præmonebit, se proximâ vice visurum quis narratum Exemplum optimè retinebit.

VIII. Post hæc iterum formabit crucem, jubebit legi salutationem Angelicam, vel Symbolum Apostolorum, &c. per vices; ut hoc modo omnes, qui adveniunt, ea addiscant. Concludet ipse omnibus iterum præeundo in formanda cruce, ut dictum supra. Postea pueros sine tumultu binos vel ternos ex ordine dimittat.

Advertat autem ne Catechismus spatium horæ excedat, cum fructus temporis diuturnitate sæpius vel tollatur, vel minuatur.

IX. Singulis quos interrogavit præmiolum aliquod vel notam elargiatur statim, vel his deficientibus eorum nomen in libram referat ut postea præmio afficiantur: & adjungat ad bona responsa subinde encomium aliquod: mirum enim quantum etiam pueri laude animentur.

Oblatâ opportunitate sæpius inelucet obligationem quam habent Parentes ut mittant prolem ad Catechismum, ut Domini mittant servos & ancillas, Ludimagistri scholares, Magistratus sibi subiectos, præsertim pupillos & orphanos; ac sæpius usu venire, ut quando hæc in parte officio suo defunt, & ipsi graviter peccent, & illos quorum curam gerunt, peccatis & erroribus exponant.

Obligatio Curatorum.

UT autem ipsi Curatores animarum intelligant quanta ipsis obligatio incumbat ad plebem sibi commissam Doctrinâ Sacrà instituendam, audiant ea de re Decretum Concilii Tridentini Sess. 5. cap. 2. *Archibresbyteri, Plebani, & quicumque Parochiales vel qui alias curam animarum habentes Ecclesias quocumque modo obtinent, per se vel alios idoneos, si legitime impediti fuerint, diebus saltem Dominicis & Festis solenni-*

bus plebes sibi commissas pro sua & earum capacitate predicant salutaribus verbis; docendo quæ omnibus sive necessarium est ad salutem, annuncianoque eis cum brevitate & facilitate sermonis Verba quæ declinare, & Virtutes quas sectari oportet, ut penam æternam evadant, & celestem gloriam consequi valeant. Id verò si quis eorum præstare negligat, etiam si ab Episcopi jurisdictione quavis ratione exemptum se esse prætendat; etiam si Ecclesiæ quovis modo exemptæ dicerentur, aut alicui Monasterio, etiam extra Diocesim existenti, forsitan annexæ, vel unitæ, modò re ipsa in Diocesi sint; provida pastoralis Episcoporum sollicitudo non desinat, ne illud impleatur, Jerem. Thor. 4. Parvuli petierunt panem, & non erat qui frangeret eis. Atque Episcopis ibidem demandatur, ut qui post admonitionem trium mensium spatii muneri suo defuerint, ad illud exequendum, si necesse sit, per Censuras Ecclesiasticas, aut alias ad Episcopiarbitrium cogantur. Idemque de explicanda Doctrina Christiana singulis Dominicis & Festis Solennibus sub gravi obligatione iterum denunciatur in Tridentino, de Reformat. Sess. 24. cap. 4. his verbis.

Idem etiam saltem Dominicis & aliis festis diebus pueros in singulis parochiis (Vide Const. Pii V. Ex debito, 1571. quam amplius Gregorius XIII. 30. Octob. 1572.) fidei rudimenta, & obedientiam erga Deum & parentes diligenter ab eis, ad quos spectabit, doceri curabunt, & si opus sit, etiam per Censuras Ecclesiasticas compellent: non obstantibus privilegiis & consuetudinibus. In reliquis, ea, quæ de prædicationis munere Sess. 5. cap. 2. de Reformat. sub eodem Paulo III. decreta fuerunt, suum robur obtineant.

Quod si ad hoc munus explendum Curatores animarum severissimis Conciliorum Decretis ubique adstringantur, quantum magis ea obligatione urgentur illi qui in partibus Hæreticorum Pastoris officio funguntur. Facile enim inferent Hæretici teneris puerorum mentibus errorum suorum semina, nisi providâ veri Pastoris curâ & institutione præveniatur. Inficent paulatim incautos plebis incultæ animos falsæ doctrinæ veneno mortifero, nisi, contra illud virus, Doctrinæ Christianæ antidoto muniantur. Cumque pederentim hæc pestifera lues occultè irreperit, ignaros tenellæ ætatis animos infecerit, & cum adolescentibus error & ignorantia sensim adoleverit, tum demum deprehenditur per longam incuriam morbus incurabilis, & cui frustra sanioris Doctrinæ medicina admoveatur. Ne igitur Curatores animarum hanc gregis sui ruinam serò luceant, & neglecti officii rationem in districto Dei judicio reddere cogantur, ad hoc curam ac cogitationem suam serò adjiciant, ut à teneris annis commissum sibi populum in Doctrinæ Christianæ mysteriis, ac Dei timore constantè erudiant: quo fiet ut animas pretioso Christi sanguine redemptas ab interitu conservent, & amplam sibi in cælo laboris sui mercedem acquirant.

INDEX CAPITUM

Summæ sequentis.

Caput Primum. De Fide, Ecclesia, & Symbolo Apostolorum.

Caput Secundum. De Spe, Oratione Dominica, &c.

Caput Tertium. De Charitate, Præceptis Decalogi, & Ecclesia.

Caput Quartum. De Sacramentis singulis.

Caput Quintum. De Officiis Justitiæ Christianæ, Peccatis, Virtutibus, & 4. Novissimis. Cum Exemplis Constantiæ illustribus inter perpetuas pro Fide Romana Persecutiones, &c.

SUMMA

SUMMA DOCTRINÆ CHRISTIANÆ.

CAPUT I.

De Fide & Symbolo Apostolorum.

QUÆSTIO.

Quis dicendus est Christianus atque Catholicus?

Resp. Qui Baptismatis Sacramento initiatus, *Jesu* Christi veri Dei atque hominis salutarem doctrinam in ejus Ecclesia proficitur: neque Sectis vel opinionibus uliis ab Ecclesia Catholica alienis adheret.

Expositio.

Summa dignitas est habere nomen veri Christiani. Quia per Baptismum & Fidem Christianam homines fiunt filii Dei, & hæredes regni cælestis. *Quotquot receperunt enim dedit eis potestatem filios Dei fieri,* Joannis 1.

S. Augustinus lib. de Catechizandis Rudibus cap. 16. comparat veros Christianos cum optimo Tritico, & falsos cum Palea, quæ quamvis ad tempus cum tritico permixta sit in Area, id est, in Ecclesia, non erunt tamen simul in Horreo, id est, in Cælo. Non, inquit, sibi blandiantur quod in Area possunt esse cum frumento Dei, quia in Horreo cum illo non erunt, sed igni debito destinabuntur.

Exemplo illustratæ, quanta sit Virtus in doctrina veri Christiani, ex factis S. Dominici, qui cum diu disputaret pro Christiana Religione, contra hæreticos Albigenes, tandem conventum est, ut libellus S. Dominici, & alter libellus Albigenensium pro experimento veræ doctrinæ in ignem projiceretur. Et ecce, libellus partis hæreticæ statim comburitur, Libellus verò doctrinæ Christianæ non tantum ab igne non læditur, sed etiam ex igne longè profilit. Et cum secundò ac tertio in ignem projectus fuisset, semper in virtute veræ ac Christianæ doctrinæ illæsus permanit. Ita fustus tradit S. Antoninus in Chronico part. 3. tit. 19. c. 1. & Surius 5. Augusti.

Tantam quoque Virtutem, ac robur suppeditat nomen Christiani, ut S. Blandina Virgo cum inter acerbissima tormenta inelamaret, *Sum Christiana*, nullum doloris sensum passa fuerit, imò visa est inter summas delicias versari, ut refert Euseb. in historia Eccles. lib. 1. c. 5.

Tantus honor est nominis Christiani, ut S. Ludovicus Rex Galliarum solitus fuerit dicere, se in nulla parte Regni sui tantum honoris unquam accepisse, quantum Possiaci. Quia nempe ea in urbe Baptismo initiatus Christiani nomen accepit, ideoque profitebatur se summo cum lætitiæ sensu præ cæteris omnibus in ea urbe commemorari, uti per Belleforestum in ejus vita narratur.

Hinc Reges Galliarum nomen *Christianissimi*, & Reges R. P. Arsdock. Tom. III.

Hispaniæ nomen *Catholici* pro summi honoris titulo à Sede Apostolica acceperunt, & hæcenus semper retinuerunt.

Hæretici verò, etsi vocentur Christiani quia in nomine Christi Baptismum susceperunt, non sunt tamen Catholici: quia *Sectis & opinionibus ab Ecclesia Catholica alienis adherent*: exempli gratiã negant Missam, cultum Sanctorum, & alia puncta fidei, quæ contra hæreticos probantur supra de *Controvers. fidei part. 1. tract. 2. pag. 67. 69. & 74.*

Quod signum hominis Christiani?

Resp. Signum sanctæ Crucis, quod formatur hoc modo: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.

Expos. Signum Crucis docet nos unum esse Deum: quia dicimus, *In nomine*, non verò, in nominibus. Et tres esse personas divinas, quia additur nomen trium personarum, *Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Deinde manum demittendo à fronte ad pectus, protestemur secundam personam scilicet Filium Dei pro hominum salute descendisse in uterum B. Virginis *Mariæ*. Postremò transferendo manum à sinistra ad dexteram, declaramus per Christum nos translatos esse à maledictione ad benedictionem. Hæc Mysteria scire & credere omnibus adultis necessarium est ad salutem necessitate mediæ, sic ut ignorantia non excuset. *Unde cum prædicta præxi formanda Crucis valde aptè doceri & retineri possunt.*

Signum Crucis est Armatura hominis Christiani, ut exemplo declaratur. Constantinus Imperator ad Christianam fidem conversus circa annum Christi 312. à Maxentio tyranno cladibus variis affectus est: & postea à Licinio Imperatore circa annum 318. Cum autem divino auxilio fretus cum paucis copiis hosti potentissimo occurre pararet, virtute salutiferæ Crucis ab imminente periculo liberatus fuit. Nam supra ejus copias lucidissimum Crucis signum in aère apparuit, & vox de cælo audita est, *In hoc signo vances*, cujus præsidio munitus præclaram victoriam ab hostibus reportavit: In cujus rei memoriam deinceps signum Crucis suis vexillis inscribi curavit. Baronius tom. 3. ad annum 312. & 318.

Refert S. Gregorius l. 3. Dial. c. 7. quendam Judæum nocte ingruente urbe exclusum, in vetusto Apollinis templo pernoctasse. Hic à tenebricosa dæmonum caterva circumcingitur. In his periculis misero Judæo nulla spes auxilii affulget. Tandem occurrit Christianos solitos adversus pericula se Crucis signo munire. Signat igitur se signo Crucis, & ecce tota dæmonum turba extemplo in fugam agitur, exclamans, *Vas vacuum, sed signatum.*

Genevam versus Catholicus cum hæretico iter agebant: orta subitâ tempestate cum tonitru & fulgure, Catholicus de more sese identidem cruce signabat: hæreticus verò per jocum & ludibrium percontatur, an Catholicus se signando mulcas abigeret. Sed Deus non irridetur:

L

detur:

detur: horrendo statim fragore crucis contemptorem fulmen è nubibus lapsum extinxit, Catholicus qui ejus lateri adhærebat incolumis permanfit. Florimond. lib. 8. c. 4. §. 1.

Q. Quibus de rebus primum docendi sunt Christiani?

R Esp. De Fide, Spe, Charitate, Sacramentis & officiis justitiæ Christianæ.

Q. Quid est Fides.

R Esp. Donum Dei, ac lumen, quo illustratus homo, firmiter assentitur omnibus, quæ Deus revelavit, & nobis per Ecclesiam credenda proposuit: sive scripta illa sint, sive non sint.

Expos. Fides debet esse integra: quia qui peccat in uno factus est omnium reus. Sicut navis, quæ in cæteris integra est, si unam rimam habeat, per eam submergi potest.

Hinc ergo errant hujus temporis Libertini & hæretici, qui dicunt quemlibet Christianum in sua fide posse salvari, quod supra refutatur *Tom. 1. in contr. p. 1. c. 3.*

Quanta sit vis veræ fidei singulari Exemplo declaratur. Anno Christi 471. Duo Philosophi, quorum alter erat Ariana hæresi infectus, de fide acriter disceptabant. Tandem orthodoxo Philosopho visum est, relicta verborum contentione, virtute potius divinâ fidei suæ veritatem comprobare; obtulitque Ariano, ut accenso igne luculento uterque in medias flammâs descenderet, & victor haberetur, qui in igne immunis persisteret. Hanc conditionem cum Arianus detrectaret, orthodoxus fidei veritati confisus, ardentem rogam solus ingressus est, & inde cum Ariano illatus, & intactis etiam vestibus disputavit: Baron. *Tom. 6. anno 471. & Niceph. Lib. 15. cap. 23.*

Simile exemplum legitur in vita S. Patricii, qui ut Magum Fidei obstantem convinceret, jussit Benignum comitem suum collocari in domuncula ex aridis lignis & stipulis confecta, Magum ex adverso in domo ex humido & viridi ligno erecta: injecto utrimque igne, Benigno penitus illato, Magus cum tecto viridi continuo exarsit.

Huc facit exemplum S. Gregorii Thaumaturgi, qui virtute fidei montem è suo loco transtulit, & plura in Martyrum vitis prodigia. Vide supra in Apparatu, Ver. *Fides.*

Vide etiam obligationem ad Professionem externam Fidei, sine restrictione purè mentali, &c. supra *Tom. 2. P. 2. Tr. 6. pag. 180.*

Q. Quæ summa est Fidei seu omnium credendorum?

R Esp. Symbolum Apostolorum, in duodecim distinctum articulos.

Expos. Symbolum Apostolorum quivis Catholicus scire & credere tenetur: & peccant parentes si filios suos illud docere negligant. Est enim norma fidei, quâ Christi fideles ab infidelibus distinguuntur. Sicut per tesseram & Sacramentum militare Imperator proprios milites ab alienis discernit & dignoscit.

Præclarum in hoc genere est exemplum S. Petri Martyris ex illustri Ordine S. Dominici. Cum natus esset ex parentibus Manichæorum hæresi infectis, ab ipsa tamen quasi infantia contra hæreses pugnavit. Dum puer septem annorum scholas frequentaret, à patruo hæretico interrogatus, quid in scholis didicisset: respondit intre-

pidè se Christianæ fidei Symbolum didicisse. Ex quibus multis Patris, Patrique blanditiis & minis tentaretur, nunquam potuit ab illa fidei constantia & Symboli professione dimoveri. Hujus Professionis magnam illi Dominus coronam præparavit. Cum enim postea factus Religiosus, magno ardore fidem & pietatem prædicaret, Deumque sæpè rogaret ut pro ea posset vitam profunderè. Ecce tibi Mediolanum redeuntem hæreticus Sicarius ex insidiis aggressus est, & stricto mucrone ejus capiti repetitis ictibus lethale vulnus infixit. Ille verò, in ipso mortis articulo, consuetum fidei suæ scutum assumens, Symbolum Apostolorum quod à pueritia constanter tenuit, magno animi gaudio recitavit, & cum ea tessera ad perpetuam constantiæ palmam in cœlum migravit, uti patet ex Breviar. Rom. 29. Aprilis.

Q. Qui sunt illi duodecim articuli?

R Esp. Hi videlicet:

1. Credo in Deum Patrem omnipotentem, Creatorem cœli & terræ.
2. Et in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum.
3. Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine.
4. Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus.
5. Descendit ad inferos, tertiâ die resurrexit à mortuis.
6. Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.
7. Inde venturus est judicare vivos & mortuos.
8. Credo in Spiritum Sanctum.
9. Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem.
10. Remissionem peccatorum.
11. Carnis resurrectionem.
12. Et vitam æternam, Amen.

Q. Quid sibi vult primus Symboli articulus, Credo in Deum Patrem?

R Esp. Ostendit primam in Deitate personam, Patrem scilicet cœlestem & æternum, cui nihil factum impossibile sit vel difficile, qui cœlum & terram, visibilia simul & invisibilia cuncta ex nihilo produxerit, & producta usque conservat, & gubernat summâ bonitatis, & sapientiâ.

Expos. Omnipotentiam suam Deus vel maxime ostendit, creando, seu, è nihilo producendo totum hoc universum, idque sine labore, sed solo nutu, & imperio voluntatis. Dixit enim, & facta sunt omnia, mandavit, & creata sunt. Psalm 148. Hanc Dei omnipotentiam (ut refert Polidorus) insigniter edoctus est Canutus Angliæ Rex, qui ob magnam suam potestatem arrogantior, sedili in tumidi maris litore posito, ipsum mare sic allocutus est: Mare tu regni mei partes, ego tibi impero, tu mihi volo obtemperes: vix verba protulerat, continuo intumescens mare impetu in Regem factò è folio illum in terram dejecit: Ad se reversus auream hanc protulit sententiam: *Vana est omnium Regum potestas; solus Deus omnipotens: & coronâ Cruci impositâ pietatis postcâ, ac modestæ cultor extitit egregius. Polyd. Virgil. ex Chronic. Germanorum.*

Aliud exemplum divinæ potentiz notius & illustrius patet *Exod. cap. 7.* Quando Deus per Moysen debel-

Arsde
Kin

Theo
logia

D. IV
22

lavie Regem Pharaonem convertendo virgam in serpentem, & omnes aquas in sanguinem, & dividendo mare rubrum, dum populus Dei transiret, Aegyptios autem omnes maris fluctibus obraendo. *Ibid.* etiam *Exod. cap. 14.*

Si coram adultis doctrina sacra exponatur, poterit Dei existentia & potentia doctè demonstrari ex rebus creatis, per argumenta superius tradita in Controver. *Part. 1. cap. 1.* Vel per exempla ex Apparatu, verbo, *Benignitas Dei.*

Q. Quid verò secundus articulus: Et in Iesum Christum filium ejus?

Resp. Commonstrat secundam in Deitate personam, Iesum Christum scilicet, filium Dei naturalem, unicum illum, ab aeterno genitum, & Patri consubstantialem, Dominum ac Redemptorem nostrum, ut qui nos perditos liberavit.

Expos. Augulissimum nomen *Iesu* in amore & veneratione habendum docuit Apostolus Paulus ad *Philip. 2. v. 9.* *Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen: ut in nomine Iesu omne genu flectatur caelestium, terrestrium & infernorum.* Sed an etiam utile est nomen illud invocare in angustiis suis? Multò maximè: Refert Athanasius in *vita S. Antonii 17. Januarii.* S. Antonium, invocato solo *Iesu* nomine, non semel integram demonum cohortem fugasse. Simile exemplum refert P. Petrus Ribadineira in *vita S. Ignatii Societatis Iesu Auctoris, Lib. 5. Cap. 9.* his verbis: Dormientem Ignatium strangulare diabolus voluisse Romæ anno 2541. audivi: Guttur ejus quasi manu injectâ prafocare conatus est, tam fortiter ut nullo conatu posset Ignatius *SS. Iesu* nomen invocare: sed cum nervos omnes intenderet, vim vi repellens in suavissimam vocem tandem erupit, *Iesum* que inclamavit; quâ voce diaboli conatus repulsus est. Porro ex contentione Ignatius, quod postea vidimus, per dies aliquot raucus omninò & sine voce fuit.

S. Bernardinus ex ordine S. Francisci nominis *Iesu* summus cultor fuisse legitur.

Sed qui concipi potest *Iesum* Christum esse verum Filium Dei Patris, & ab illo per veram generationem procedere? Id facile colliges ex sequenti similitudine: Dum quis speculum intuetur, illicò producit imaginem adeò sibi similem, ut nullum possit inveniri discrimen: quæ imago sine ullo labore, sine instrumento, in icu oculi momentoque formatur. Pari modo Deus Pater oculo intellectus speculum divinitatis suæ ab aeterno intuitus, statim imaginem sibi ipsi simillimam formavit, & hæc imago est Filius. Sed dum nos in speculo producimus nostri imaginem, illa imago non vocatur noster filius; cur magis divina imago vocatur Dei Filius? Ideò scilicet, quia Deus huic suæ imagini, totum esse suum totamque naturam contulit, quod nos intuendo facere non possumus. Si opus sit, plura de Christo dabit Apparatus supra, verbo, *Christus.*

Q. Quid porrò tertius: Qui conceptus est de Spiritu Sancto?

Resp. Mysterium proponit Dominicæ Incarnationis. Quia idem Dei filius de cælis descendens, humanam naturam assumpsit: sed modo singulari profusus, ut qui conceptus fuit sine patre, ex virtute Spiritus Sancti, & natus ex Maria Virgine illibata.

Expos. Mirabilem hanc Christi in utero Virginis *R. P. Ardeck, Tom. III.*

Conceptionem, partumque virgineum, & illam Deiparæ virginitatem ante partum, in partu, & post partum, jam olim à Prophetis prædictam non uno loco testantur Scripturæ. *Isaia 7. vers. 14. Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel, &c.*

Et verò quamvis hæc verba de Mysterii veritate dubitare non sinant, tamen voluit illam Deus aliquando triplici miraculo certissimam reddere. Hærebat dubius in re certissima magnus Theologiæ Doctor ex Ordine S. Dominici, proposita sibi non fidei, sed rationis difficultate, qui fieri posset ut Maria Mater esset, & Virgo? multos annos hæc anxia fluctuatio viri animum occupavit, cum tandem illi Magistrum misisset Deus: quem putatis? Eximium fortassis Theologum? Minime: sed humilem Fratrem Egidium ex Ordine S. Francisci, qui hominis tentationem divinitus edoctus, baculo, quo se sustentabat, terram pulsans his illum verbis antevenit: Frater Prædicator; Maria, Virgo est ante partum: Itaque candidissimum est terra ortum est lilium. Mox iterum percussâ humo: Frater, Maria, Virgo est in partu, alterumque exortum est lilium. Deintertid terram feriens, Maria, inquit, etiam Virgo est post partum, simulque tertium producit lilium: quo vilo miraculo Doctor Dominicanus omnem deinceps dubitationem libenter deposuit. *In vita S. Egidii apud Serrum 23. Aprilis.*

Similitudinem, si desideres, quæ mirabilem hanc claustrum Virginalis in ipso partu integritatem aliquo modo exhibeat: hanc habe: Sol effectum suum, calorem, & lumen producit per medium aliquod corpus vitreum, ita tamen ut vitrum integrum omninò maneat & illæsum; sic & Christus in hunc mundum producit ex utero Virginis, hunc omninò integrum relinquendo & inviolatum. Plura in Appar. V. *Deipara.*

Q. Quid verò quartus: Passus sub Pontio Pilato?

Resp. Mysterium tractat redemptionis humanæ. Nam idem verus Dei filius te, undum humanam illam naturam assumptam, extrema verè passus est pro nobis & peccatoribus omnibus redimendis. Undè licet agnus esset sine macula, tamen sub Pontio Præside in crucem suffixus, in cruce mortuus, & sepultus fuit.

Expos. Seriem totius Christi Passionis, paucis his verbis contentam dabant fufus Evangelistæ *Matth. 27. Marc. 16. &c.* imò & Prophetæ, qui de Passione & morte Domini multa vaticinati sunt, ut Davidem omittam, *Isaia* oracula tam clara sunt, ut rectè dici queat eum rem gestam potius exposuisse, quam futuram prædixisse. *Isaia cap. 53. & alibi.*

Sed si Christus Deus fuit: qui mori potuit? Verè mortuus est Christus, qui Deus erat & homo, secundum humanam naturam: sicut rectè loquimur dum dicimus ille homo mortuus est: cum tamen anima, quæ altera hominis pars est, mori non possit. Figura hujus mysterii in Veteri Testamento fuit Isaac divinam naturam repræsentans, qui occisus non fuit, sed ejus loco aries, qui humanam naturam referebat. *Ut notat S. Ambrosius in Psalm 39.*

Sed age videamus quam gratia sit Passionis Christi memoria, de qua Albertus Magnus sic ait: *Simplex recordatio Passionis Dominica plus valet, quam si in-*

tegrum annum jejunaret quis in pane & aqua, vel si quotidie virgus & flagellis caderetur usque ad effusionem sanguinis. Idem ferè revelasse Deum Sancto cuidam Eremita testatur Ludovicus à Saxonia de Vita Christi cap. 58. SS. Gerrudi, Brigitae, Mechildi, Catharinæ, paria fere revelata tradit Ludovic. Blofius cap. 2. *Montil. Spirit.*

Rem subinde prodigio confirmavit Deus. Serviebat tyranno cuidam gentili captus quidam adolescens Catholicus, qui gemebundus & dolens regiam obibat, cum tamen liberalissimè haberetur, causam petiit tyrannus; reposuit Dei servus, stigmata Domini sui se in corde portare. Indignatus Tyrannus, experiat, inquit, num vera sint quæ dicis: jubet itaque aperto juvenis pectore cor ejus evelli, & bifariam secari: mirum dictu! apparere in ipso corde, Christi Passionis instrumenta: rei novitate attonitus Tyrannus cum suis ad Christi fidem conversus est. *Cantiprat. lib. 1. cap. 25. Part. 8.*

Similia Christi Passionis instrumenta inventa sunt in corde B. Clarae de Monte Falco, ut legitur in ejus vita 17. Augusti. *Fasti Mariani ex Manum Eccl. Mont. Falconis.*

Q. Quid autem quintus: Descendit ad inferos?

R Esp. Mysterium Resurrectionis Christi completur, qui secundum animam quidem Patres è limbo liberaturus descendit: tertio vero post mortem die, resumpto corpore, vi propria factus est redi-vivus.

Expos. Resurrectionem suam die post mortem tertià crebrò in Evangelii legitur Christum prædixisse Matth. 12. *Oportet filium hominis pati, & tertia die resurgere.* Et Cap. 20. *Filius hominis tradetur ad crucifigendum, & tertia die resurget.* Figuram hujus Resurrectionis habemus in Veteri Testamento, *Genes. 4. 2.* In Josepho qui è carcere ad regnum evehctus, Christi post mortem ad suos reditum expressit. Et *Jona cap. 2.* in ipso Propheta Jona, qui tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, sepulturam Christi & tempus resurrectionis expressit; sicut ipse Christus exposuit, *Matth. 12. & Luc. 11.*

Sed nec post Christi tempora defuerunt figurae hujus resurrectionis. Septem erant germani Fratres sub Decio Imperatore à patre proditi, quia Catholici, & in specu conclusi, fame omnes enecandi. Mirum dictu, post aliquot secula vivi comparuerunt, eo scilicet tempore quo surrexerat hæresis, quæ resurrectionem mortuorum negabat; ex his Fratribus unus civitatem ingressus omnia videt mutata, pecuniam profert alimenti aliquid cæteris comparaturus, sed nec ipse nec moneta agnoscitur. Ad loci Episcopum, quin & ipsum Imperatorem Theodosium protulitur, qui re prudenter examinata comperit septem illos fratres annis omnino 372. dormisse. Paulò post omnes sacro epulo refecti pariter obierunt, & cum illis simul ista hæresis extincta est.

Exemplum aliud potest esse in Lazaro post quatuordecim à Christo ad vitam resuscitato, & pluribus aliis. Quod Deo non est magis difficile, quam efficere ut ex femine quod in terra sepelitur flores & fructus exurgant, de quo plura infra *Art. XI.* de Carnis Resurrectione.

Q. Quid sextus articulus: Ascendit ad caelos?

R Esp. Mysterium affert gloriose Ascensionis Christi, ut qui post expletum Redemptionis nostræ opus, ad Patrem transiit ex hoc mundo, & caelos sua virtute Triumphator ascendit, atque in ipsa æterna Patris gloria super omnia est collocatus.

Expos. Christi gloriosa in Cælos ascensio nobis describitur Actor 1. *Præsentibus illi elevatus est, & nos suscepi eum, &c.* Et olim illam videtur vaticinatus Propheta David. *Psal. 46. Ascendit Deus in júbilo, & Dominus in voce Tubæ.*

Hæc Ascensio in Cælos, uti Christo gloriosa, ita illius grata & pia memoria hominibus salutaris est: Confirmat id Blofius hoc exemplo *tom. 1. de signis Eccles. lib. 5. cap. 2.* Nobilis quidam ethnicus jam pluribus annis jacuerat in lecto paralyticus, invise illum forte Christianus, narravitque non omnino de sanitate desperatum, si spem poneret in Christo, ejusque nomen imploraret; cujus rei causa, imaginem ægro reliquit Christi ascendentis in cælum. Ægrotus, hortante Christiano, maximo animi studio Dei nomen imploravit, rogavitque ut per gloriosum in caelos ascensionem, posset è lecto sanus ascendere. Mirum dictu! multis aspicientibus repente è lecto sanus ascendit, & Christo nomen dedit: quo cognito Imperator Cochinchinæ Legatos Macaam misit qui legis Christianæ prædicatores ad se accirent, quo & ipse & sui subditi veram Christi legem amplecterentur.

Q. Quid septimus: Inde venturus est judicare?

R Esp. Demonstrat extremum judicii diem, quando Christus humana in carne visibilis rursus de cælo descendet, ac tremendum aget judicem omnium, proborum ac improborum, & reddet unicuique secundum opera ejus.

Expos. Sanctum Divini hujus & extremi Judicii timorem conceperat S. Job, de quo in Scripturis legitur *Jobi 9. Verebar omnia opera mea sciens quod non parceres delinquenti.* Et c. 30. *Quid faciam cum venerit ad judicandum Deus? S. Clemens Petri Successor de Beato Apostolorum Principe scribit, frequenter dicere solitum: quis peccare poterit si semper ante oculos supremum judicium ponat? Quam lætionem adeò aliorum mentibus suis impressam voluerunt viri Sancti, ut semper postremum hoc judicium sibi ob oculos ponerent, quo se à peccatis immunes servarent. S. Hieronymus de se ipso testatur ad Eustochium: Quoties diem illum considero toto corpore contremisco: sive enim comedo, sive bibo, sive aliud quid facio, semper videtur mihi tuba terribilis sonare in auribus meis: Surgite mortui, venite ad judicium. Exemplum de adolescente quodam narrat S. Vincentius Ferrerius *Concion. 3. in Sexages. Illum proposito sibi extremo judicio, ita cohortuisse, ut repente extimore omnes ejus capilli instar senis canitiem contraxerint. Vide plura exempla supra in Apparatu v. Timor Domini, Et v. Justitia Divina.**

Q. Quid verò octavus. Credo in Spiritum Sanctum.

R Esp. Exhibet tertiam in trinitate personam Spiritum Sanctum, qui ex Patre Filioque procedens, unus verus æternusque Deus est, & regnat cum Patre & Filio, & proinde cum utroque simul adoratur & conglorificatur.

Expos. Articulus hic exhibet Spiritum Sanctum cum Patre, & Filio eundem esse naturam, non personalitatem: ut clarè testatur S. Joannes Apostolus, Joann. 5.

Arde
kin

Theo-
logia

D. IV
... 5

Tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus. & hi tres unum sunt.

Et verò bona non mediocria à Spiritu sancto in homines descendunt. Exemplum est in adolescente ex studiosa juventute, qui ad monita salutaria surdus jacebat. Intempestà nocte virum videt majestate vultus venerandum, Deum scilicet Patrem, qui illum æternæ damnationis reum denunciavit. Sub alteram noctem vir adest integræ ætate crucem humeris bajulans, & sanguinem suum in faciem ejus projiciens, hæc addens: *Erubescere, & thesseram damnationis cape, futuram salutis simulasses.* Desperabat jam æger de salute: Frater tamen suavis ad Spiritum sanctum se convertit, qui tertià nocte apprensus misero scelerum veniam, & beatam mortem nuntiavit. *Ex Spec. Exemp. & Fast. Mar. in Fest. Pentec.* Vide infra in Catech. cap. 5. ad finem de 7. donis Spiritus sancti, & 12. fructus ejusdem.

Q. Quid novus articulus. Sanctam Ecclesiam Catholicam: & Sanctorum Communionem.

Resp. De Ecclesia docet quatuor nobis credenda esse: Primum, Ecclesiam esse unam, nimirum in uno Spiritu Christi Jesu, in una fide, fideique & Sacramentorum doctrina, in uno capite ac rectore universalis Ecclesiæ, Vicario Christi scilicet ac divi Petri Successore. Secundo, hanc ipsam sanctam esse, quia tùm à Christo capite & sponso suo, cui per fidem & Sacramenta conjungitur, & sanctificatur: tùm à Spiritu sancto perpetuo gubernatur. Tertiò, eandem esse Catholicam seu universalem, quia toto orbe diffusa, Christi fideles omnes omnium temporum comprehendit. Quartò & postremò, in hac ipsa Ecclesia Communionem esse Sanctorum, puta non eorum solum, qui in terris credentes peregrinantur, verum etiam qui carnis mortalitate exuti, vel regnant in celo, vel illic regnaturi, in igne purgatorio, suorum peccatorum sordibus expiantur. Qui quidem veluti unius corporis membra, se invicem juvant mutuis officiis, meritis, orationibus: & sacerdoti Missæ Sacrificii, Sacramentorumque Ecclesiæ virtutem participant.

Expos. In Sanctorum Communionem fundantur Indulgentiæ ad quas dispensandas in Ecclesia esse auctoritatem patet ex Scripturis: *Quicumque solveritis super terram erunt soluta & in celo.* Matth. 18.

Exemplum est in eo quod contingit S. Francisco, qui cum à Christo ad ejus Capellam de Portiuncula, ipsius Virginis Mariæ instinctu, petisset Indulgentiam plenariam omnibus qui istam Ecclesiam contriti & confessi subirent: Annuit Dominus, mandavitque ut Vicarium suum Summum Pontificem ea de causa adiret, à quo hujuscemodi Indulgentias impetraret, quas paulò post illi Honorius III. Summus Pontifex liberaliter indulgit: *In vita Sancti Francisci cap. 88.*

Indulgentiarum vim & efficaciam hinc collige: Confluebant ad orbis caput Romam ad Indulgentias lucrandas ex omni orbis parte non pauci; inter alios qui ex Slavonia aderant, mulier fuit, quæ, dum in Patriam omnes iter & reditum parant, repentè moritur, suis apparet in via, & declarat se vi Indulgentiarum rectè cœlum petivisse, addens, si Indulgentias lucrata non fuisset, multis annis se igne purgatorio fuisse torquendam. *Pedagog. Christ. de Indulg.*

Undè qui Indulgentias, vel negligunt, vel contemnant, non minus stulti sunt quàm illi, qui cum debita sua

gravia facillè possent dissolvere ex arario Regis aperto, id negligunt. Dum enim indulgentias lucratur, dissolvimus poenas quibus per peccatum obnoxii eramus ex publico Ecclesiæ thesauro per indulgentias ex Christi & Sanctorum satisfactione nobis concessis.

De Indulgentiis fusius agitur suprâ Tom. 2. in Resol. Theol. part. 3. pag. 171. & seqq.

Q. Quid porrò decimus. Remissionem peccatorum?

Resp. Offert præsentem Dei gratiam peccatoribus omnibus, ne quis de venia peccatorum suorum consequenda unquam desperet, modò in Ecclesia perseveret Catholica, & ritè ejusdem Sacramentis utatur.

Expos. Duo hic articulus comprehendit: videlicet non solum remissionem peccatorum in Ecclesia Catholica reperiri, quod omnes Catholici admittunt, & passim extat in Scripturis; sed etiam in ea esse potestatem peccata dimittendi per Sacerdotes, quam Petro & Successoribus dedit Christus Matth. 16. v. 19. *Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum & in caelis, & quodcumque solveris super terram, erit solutum & in caelis.* Joan. 20. *Quorum remisistis peccata remittuntur eis.* Undè deplorandum omninò est aliquos Christianos, mediis, quæ in Catholica Ecclesia reperiuntur, non perinde ac deberent, uti ad salutem. Nemo, vel qui læsus est, vel adversa laborat valetudine dubitat ea adhibere remedia quæ sanitati restituendæ possunt conducere, quântò magis illi qui spiritualiter ægri sunt, & in peccatis suis hærent, deberent ea media adhibere quæ Dei sapientia ad curationem animorum, atque adeò ad vitam reparandam instituit, & in sua Ecclesia reliquit?

Porrò in Ecclesia per Christum indubitata esse peccatorum remissionem declarat exemplum S. Mariæ Magdalene *Luca 7.* & boni Latronis *Luca 24.* Accedit exemplum Clodovei Regis Francorum de quo in officio Ecclesiæ Tornac, legitur: Cum exiret famâ S. Eleutherii Tornacum advenisset, occultum gerens animi vulnus, seu peccatum mortale quod confiteri erubescerat: motus piis S. Eleutherii monitis crimen profusus lacrymis fassus est. Sed cum dubius hæreret num crimen sibi esset condonatum, S. Eleutherium rogavit ut pro se Deum deprecaretur, quo id sibi ad securitatem animi constaret. Postero die Eleutherio ad aram facienti adfuit Angelus, qui peccatum Clodoveo remissum nuntiavit. Undè Rex Ecclesiæ Romanæ, cui recens se adjunxerat, de in acerrimus defensor exstitit.

Pro expositione Confessionis Sacramentalis contra Sectarios, vide argumenta suprâ Tom. 1. in Contr. tract. 2. c. 6. Casus ad eam pertinentes traduntur fusè in Resol. Theol. Tom. 2. Part. 2. c. 1. 2. & deinceps.

Q. Quid autem undecimus. Carnis Resurrectionem?

Resp. Mortuos ad vitam excitandos asserit, & novissimum iudicii diem confirmat: Nam ante Christi tribunal in carne redivivi omnes apparebimus, ut recipiat unusquisque, pro ut gessit in suo corpore, sive bonum, sive malum.

Expos. Carnis resurrectionem tam Vetus quam Novum Testamentum certam facit: illud quidem Job. cap. 19. *Et in carne mea videbo Deum &c.* Hoc vero Joan.

Joan. c. 5. *Qui bona fecerint procedent in resurrectionem vitam, qui vero mala egerint in resurrectionem judicij.* Sed qui fieri potest ut exustum corpus v. c. cineres qui in flumen projecti sunt, revivifcat? Mirum id minime videbitur, si Deum omnipotentem esse recolamus, qui si poterit caelum & terram è nihilo producere, cur nequeat corpus in favillas redactum ad statum pristinum revocare? cum hoc facilius sit quam illud. Et cum cernamus arbores ornatum suum, fructus, & vitam quasi in hieme amittere, sed vere dein appetente, velut quadam resurrectione adveniente, erumpere folia, flores germinare, fructus producere, cur ita inquit S. Gregorius *Homil. 28. in Evangelio* mortuorum corpora Deus nequeat ad vitam reducere?

Mysterii hujus veritatem exemplo comprobatur S. Gregorius Turon. *de glor. Confess. c. 50.* S. Severinus cum obequitans fortuito à mespilo arbore graviter percuteretur, illi maledixit, ipsoque momento arbor arfacta est. Post dies aliquot rediens, vidensque arborem aridam, orare cepit Dominum: *Tu Domine in signum quod corpora nostra resurgent, præcipe ut revivifcatis hac arbor.* Mirum dictu! ipso momento arbor frondefcere cepit, & paulatim pristino vigori est restituta. Huc reduci possunt quæ dicta sunt de Resurrectione Christi ad hujus Symboli Art. 5.

Q. Quid demum postremus. Et vitam æternam?

R Esp. Fidei & virtutis Christianæ præmium beatam immortalitatem ostendit, ut cerè sciamus, post hanc vitam superesse aliam longè diversam, verèque securam, beatam, ac sempiternam, quæ credentibus & obtemperantibus Christo destinata sit.

Expos. Hanc vitam æternam, seu gloriam cœlestem certam faciunt passim sacri Codices, quanta verò ea sit non explicant, nec porro explicare possunt, ut fatetur Apostolus 1. ad Corinth. 2. *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit qua preparavit Deus diligentibus se.* Sed qua in reilla gloria seu vita æterna consistit? In eo potissimum quod similes Deo futuri simus in gloria, beatitudine & claritate. *Similes et erimus quia videbimus eum sicuti est.* 1. Joan. 2. Non minus quam ferrum ignitum, quod etiam ferrum maneat, magis tamen ignis apparet quam ferrum. Vel ut ait S. Cyprian. *de Singul. Cleric.* Sicut sol in speculo apprensus vero soli simillimus est, ita homo ad cœlestem visionem elevatus Deo similis erit.

Gloriæ hujus magnitudinem ipse dæmon aliàs mendax aliquando professus est F. Jordano Ordinis Prædicatorum, viro Sanctissimo. Interrogatus enim ubi foret lubentius? In cœlo respondit, idque ut faciem creatoris mei possem intueri: Lubentissimè enim unus omnia omnium damnatorum Tormenta subirem usque ad diem judicij, ut vel ad minimum temporis spatium Deum & ejus gloriam possem intueri. Rogatus dein aliquam cœlestis pulchritudinis cum terrenis rebus comparationem: frustra id quaeri respondit dæmon, cum nihil omnino in terris sit, quantumcumque pulchrum, quod vel per speciem cum cœlesti illa beatitudine possit comparari. *Herold. in Promptuario exempl. Litter G. Rho & alii.*

Q. Quæ est summa omnium Symboli articulo- rum?

R Esp. Corde & ore confiteor Dominum Deum, quo nihil aut majus, aut sapientius, aut melius potest excogitari, cum & unum in essentia seu natura divina, &

trinum in personis esse, utpotè Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: ita uthi tres unum sint, unus verus, æternus, immensus & incomprehensibilis Deus: ex quo, per quem, & in quo sunt omnia. Pater est Conditor universorum, Filius Redemptor hominum, Spiritus Sanctus, Ecclesiæ, seu Christi fidelium sanctificator & rector. Igitur huic sanctissimæ & individuae Trinitati respondent Symboli tres partes præcipuæ: Prima, quæ de Creatione est, Patri; Secunda, quæ de Redemptione, Filio; Tertia, quæ de Sanctificatione, Spiritui Sancto accommodatur.

Q. Quid est Ecclesiæ?

R Esp. Est omnium Christi fidem atque doctrinam profitentium congregatio, quæ sub uno & summo post Christum capite & Pastore in terris gubernatur.

Q. Qui ab Ecclesiâ prorsus alieni sunt?

R Esp. Primum Judæi & infideles omnes, atque à fide Apostatae, deinde hæretici, id est, qui cum baptizati sint, contra Catholicam fidem cum pertinacia tenentur errorem. Præterea Schismatici, qui à pace & unitate Catholica ipsi se segregant. Postremò quia Communionem Sanctorum, à participatione Sacramentorum, & ab Ecclesiæ suffragiis, divinisque officiis per Ecclesiasticam potestatem legitime excluduntur: undè & Excommunicati dicuntur: Qui omnes à Christi corpore, quod est Ecclesiâ, sejuncti & alieni sunt, proindeque spiritualis vitæ ac salutis expertes manent, Satanæ mortique perpetuæ, nisi resipiscant, obnoxii. Ac vitandi quidem illi omnes Catholicis, sed imprimis hæretici, & schismatici, non minus quàm pestes quædam exitiales, fugiendi ac execrandi sunt.

Q. Quæ demum est simplex, brevis & recta fidei regula, quæ Catholicis ab hæreticis discernuntur?

R Esp. Ea est, Christi fidem atque Ecclesiæ auctoritatem integram profiteri, illudque ratum ac fixum tenere oportere, quod Ecclesiæ Catholicæ Pastores atque Doctores credendum definiunt. Ceterum si quis Ecclesiâ non audierit, sit tibi, inquit Christus ipse, sicut ethnicus & publicanus. Non enim habebit Deum Patrem, qui Ecclesiâ noluerit habere Matrem.

Expos. Unica est Christi Ecclesiâ, sicut unus est Deus, una Fides, unum Baptisma, eaque Romana Apostolica, Universalis, extra quam, sicuti durante diluvio, extra arcam Noë nullus emerit, ita nullus omnino salvari potest, ut præclare S. August. Lib. 4. de Symb. ad Catech. cap. 13. *Si quis absque Ecclesiâ inventus fuerit, alienus erit à numero filiorum, nec habebit Deum Patrem, qui Ecclesiâ noluerit habere matrem.* Unde Hæretici & Schismatici neque salvi esse possunt, neque vera sunt membra Ecclesiæ, sed à S. Cypriano dicuntur membra putrida à corpore abscissa, & comparantur ramo ab arbore præciso, item radio, qui si à sole sejungatur, desiccat: & fluvio, qui si à suo fonte separetur, necesse est illum exsiccare.

Hanc Ecclesiâ contra hostes suos semper Deus defendit, ut staret inconcussa veritas, *Porta inferi non prevalebunt adversus eam.* Fridericus II. Imperator Schismaticus, Ecclesiæ Romanæ meditabatur exitium, scribebatque Pontifici Innocentio IV. propediem destruendam omnino Romanam Ecclesiâ: resposuit illi Pontifex, brevi illum, ni resipisceret, morturum, & æterno igne puniendum. Ita evenit, nam paulo

Arsde
kin

Theo-
logia

D. IV
2. 5

paulo post à proprio filio Mansredo stragulatus fuit Anno Domini 1250. Ita ex Alberico refert Crispinianus, quamvis Pontificum hostis acerrimus, & ex his Bozcius *Signo 19.*

De vera Ecclesia, & Hæreticis extra Ecclesiam, explicatio & exempla data sunt initio hujus Cap. 1. ad Quæst. *Quis dicitur esse Christianus? Quod ejus signum? Quid est Fides? &c.* Argumenta 8. pro Ecclesia Romana vera & unica, habes supra in Controv. Part. 1. cap. 2. & 3. &c. Item pro Pontifice, & aliis fidei Articulis contra Hæreticos, vide ibidem.

CAPUT II.

De Spe & Oratione Dominica.

Q. Quid est Spes?

R Esp. Virtus est divinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis & æternæ vitæ bona expectantur.

Q. Vnde modum rectè sperandi & petendi discimus?

R Esp. Ex Oratione Dominica, quam Christus ipse Dominus & Magister noster ore suo sacrosancto tradidit & præscripsit.

Q. Recita per partes Orationem Dominicam?

R Esp. Pater noster qui es in cælis, Sanctificetur nomen tuum.

2. Adveniat regnum tuum.

3. Fiat voluntas tua, sicut in cælo & in terra.

4. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie.

5. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

6. Et ne nos inducas in tentationem.

7. Sed libera nos à malo, Amen.

Q. Quid sibi vult initium hujus Orationis, pater noster, qui es in cælis?

R Esp. Prælatiuncula est quæ nos memores reddit summi beneficii quo Deus Pater per Christum nos sibi in filios adoptivos, & hæredes cooptavit. Atque hoc dulci Patris nomine provocamur, tum ad eum redamandum, tum ad precandum magna cum fiducia.

Q. Quid explicat prima petitio. Sanctificetur nomen tuum?

R Esp. Proborum filiorum justum & liberale desiderium. Hi petunt semper & ubique in se aliisque promovendi cognitionem, timorem, honorem, amorem, & cultum æternæ majestatis, & quidquid demùm ad summi optimique Patris gloriam spectat.

Q. Quid secunda petitione agimus, Adveniat regnum tuum?

R Esp. Petimus gloriam regni cælestis, æternæque felicitatis nobis donari, ut citò cum Christo in sempiternum regnemus.

Expos. Orationis hujus præstantiam præ cæteris omnibus orationibus inde collige, quod ab ipso Christo Domino nostro facta sit: sicut in picturas & alia manu facta eo majoris solemus æstimare, quo auctorem habent magis celebrem, quo modo hanc non æstimabimus orationem, quæ auctorem habet ipsum Deum?

Quanta autem sit hujus orationis vis, & efficacia docebit nos hoc exemplum: Episcopus quidam in extasim raptus puerum vidit aureo hamo mulierem è profundo lacu explicantem. Ad se reverfus cepit ea, quæ viderat,

ruminari; ad templum se conferens offendit eundem parvulum sepulchro matris suæ insidentem & orantem: rogatus puer quid ageret; respondit: orare se, & identidem recitare Orationem Dominicam pro anima matris defunctæ, cognovit ergo Episcopus hunc esse, quem aureo hamo piscantem viderat, hoc est. Matris animam ex piacularibus flammis per Orationem Dominicam liberantem. *Auctor Speculi Exempl. Titul. Defuncti Exemp. 23.*

In secunda Petitione, Regnum Dei querere jubemur, juxta dictum Christi Matth. 6. *Quærite primum Regnum Dei, &c.* Quæsierunt hoc diligenter adeo S. Ignatius de Loyola, & S. Nicolaus Tolentinas, ut legitur in eorum vita, ut continuo ferè ad Deum aspirarent cupientes dissolvi hoc mortali corpore, & esse cum Christo. Peregrinamur enim hic omnes in terra, dum ad patriam perveniamus, quæ regnum Dei est quod his petimus. Pulchrum est quod legitur in hanc rem de S. Adriano apud Adonem Viennens. in *Martyr. 8. Sept.* Hic Sanctus etiamnum ethnicus videns Christianos maxima tormenta cum gaudio sustinere, ab illis petiit, quodnam pro his præmium expectarent? Reposuerunt illi, *Adveniet nobis regnum Dei.* Hæc audiens Adrianus suum etiam petiit in Christianorum numerum nomen referri, & post gravia tormenta ad regnum illud Dei illustris etiam Martyr evolavit.

Q. Quid tertia, Fiat voluntas tua?

R Esp. Petimus divinæ gratiæ nobis opem adesse, ut Patris voluntatem in terra, sicut Beati omnes in cælo faciunt, sincère, alacriter, & constanter adimpleamus.

Expos. Ad regnum Dei perveniet, qui voluntatem Dei fecerit, *Qui facit voluntatem Patris mei, qui in Cælis est, ipse intrabit in regnum Cælorum: Matth. 7.* Quare S. Gertrudis, ut legitur in ejus vita, subinde trecenties sexagesies quinies hæc verba: *Fiat voluntas tua, piissimè iterabat, hocque gratissimum Deo fuisse sacrificium, ipsi Deus revelavit.* Unde quodam tempore à Christo iussa eligere sanitatem aut morbum; respondit: *Vehementissimè desidero Domine ut non facias voluntatem meam, sed tuam.* Plura de hoc exempla leguntur supra in Apparatu verbo *Obedientia.*

Q. Quid quarta, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie?

R Esp. Petimus suppeditari nobis, quæ ad vitam sive corporis, sive animi fovendam & sustentandam spectant, ut victum & vestitum, verbum Dei & Ecclesiæ Sacramenta.

Expos. Panem quotidianum sic rogantibus Deus elargietur uti promisit: *Quærite primum regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis: Matth. 6.*

Id aliquando miraculo comprobavit, uti legitur in vita S. Dominici *Lib. 3. cap. 4.* Cum domi nihil cibi esset, iussit hic vir sanctus Fratres mentæ nihilominus accumbere, & illi benedixit. Vix accubuerant, ecce ingressi duo Angeli elegantis speciei singulis fratribus (erant numero centum) singulos candidissimos panes apposuerunt, quo facto exhibitæ reverentiæ disparuerunt. Simile est exemplum quod legitur in Annal. Minorum P. Lucæ Waddingi *Anno Christi 1219.* Accumbente S. Francisco cum quingentis Fratribus, pari modo viginti Angeli succincti, panes & vinum ministrarunt. In Apparatu: *V. Benignitas Dei.*

Q. Quid

Q. Quid quinta, & dimitte nobis debita nostra?

R Esp. Petimus veniam ac remissionem peccatorum, parati vicissim remittere, quod in nos alii peccaverint.

Expos. Si Proximo non dimittamus, neque Deus dimittit nobis peccata, uti Christus disertè asserit *Math. 6. Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Et patet in Exemplo quod præclare refertur in vita S. Nicephori apud *Henschenum. 16. Februarii.* Venit in odium Sapricii Sacerdotis Nicephorus, hic sapius tum per se, tum per internuncios dimitti sibi petierat, si quid peccasset, sed inexorabilis persistebat Sapricius. Postea capitur Sapricius, quia Christianus erat, & pro Christo tormentis admoveatur. Ibat jam ad palmam Martyr Sapricius; per viam ad genua ejus accidit Nicephorus veniam petens: sed iterum repulsam passus est; tandem Sapricius cervicem præbere iussus, mortem turpi vitæ redemit, Christi fide ejurata, quo viso se Christianum proclamavit Nicephorus, & coronam Martyrii quam Sapricius amiserat, iusto Dei judicio, adeptus est. Vide in Apparatu *Amor proximi.*

Q. Quid penultima, Et ne nos inducas in tentationem?

R Esp. Petimus in hac tanta vitæ imbecillitate divinâ virtute fulciri, atque adversus Mundum, Carnem, Dæmonemque defendi, ne quocumque modo tentationi succumbentes, peccato consentiamus.

Q. Quid septima & postrema, sed libera nos à malo?

R Esp. Petimus Dei benignitatem, quâ ipse nos liberet, & vindicet à miseria tum corporis, tum animi, sive in hac vita, quoad salutem nostram congruit, sive in futura. Et additur: *Amen*, hoc est, fiat, sive fiet, ut spem desideriumque monstremus accipiendi ea, quæ septem his petitionibus continentur.

Q. Quæ summa est priorum orationis hujus Petitionum?

R Esp. Priores quatuor ostendunt, quæ his bona sperare ac petere debeamus: Inter quæ primum ac summum est, divinæ Majestatis honor & gloria: proximum, nostra felicitas: huic accedit Deo debita obedientia: Postremum est, corporis animæque sustentatio necessaria. Hæc summam continentur prioribus quatuor.

Q. Quæ summa est reliquarum Petitionum?

R Esp. Tres posteriores continent mala, quæ deprecari debeamus: ut sunt peccata, quæ nobis Dei regnum præcludunt: Tum tentationes, quæ, nisi ope divinâ protegatur, suâ vi ad peccandum nos pertrahunt: ac postremo hujus ac futuræ vitæ calamitates. Docet igitur Dominica precatio simul & bona petere, & mala deprecari.

Expos. In Petitione 6. & 7. liberari petimus à malis animæ potissimum, cum mala corporis multum subinde conducant ad salutem, & gloriæ augmentum, uti colligimus ex eo quod Deus multa mala viris Sanctissimis evenire patitur.

Pulchrum est quod ad hanc rem declarandam exemplum adfertur ex actis Nerei & Achillei cap. 9. *Apud Surium 13. Maji.* Cum S. Petrus cum discipulis domi suæ pranderet, ex iis unus Titus nomine à Petro petiit, ne, cum tam multos curaret, filiam suam Petronillam ex

paralyti pateretur decumbere? Cui Petrus, hæc ei infirmitas facit ad salutem; in cuius rei veritatem mandavit ut surgeret & accumbentibus ministraret. Surrexit & ministravit incolumis, sed ministerio expleto, iussu eam Apostolus iterum ad lectum redire, ne scilicet facilius ad perfectionem obtinendam medio frustraretur.

A malo autem animæ Deus hominem liberat per gratiam suam efficiendo ne consentiat tentationi & peccato. Sic liberavit Sulannam, quando à duobus Senibus ad committendum adulterium tentata fuit, præbendo illi, ad divinam opem confugiendi, tantum gratiæ robur ut diceret: Melius est mihi incidere in manus vestras & mori, quam peccare in conspectu Dei mei. Plura exempla haberi possunt ex Apparatu supra V. *Tentatio, Tribulatio.*

Q. Quomodo Salutationem Anglicam recitat Virgini Matri?

R Esp. Ave Maria gratia plena, Dominus tecum, be. nediicta tu in mulieribus, & benediictus fructus ventris tui *Jesus*, Sancta Maria Mater Dei ora pro nobis peccatoribus, nunc, & in hora mortis nostræ; *amen.*

Q. Unde hic modus Deiparam Virginem salutandi profuxit?

R Esp. Primum ab exemplo Angeli Gabrielis, & sanctæ Elizabethæ: deinde ex usu ipso, & consensu Ecclesiæ Catholicæ ortum ducit.

Q. Quem verò fructum adfert hæc salutatio?

R Esp. Sacrosanctæ Virginis & Dominicæ Incarnationis gratiam, & æquæ salutarem nobis retriactam memoriam, ac præterea monet, ut gratiæ & Virginis favorem, atque apud Deum intercessionem nobis conciliemus.

Q. Quid discimus ex hac salutatio?

R Esp. Eximias dotes ac laudes incomparabilis Virginis, ut quod Dei donis ac virtutibus amplissimis referta, quod eadem Virgo & Mater, quod inter omnes omnium temporum mulieres benediicta, quod Regis Regum Christi Dei & Domini nostri Parentis, ac perinde inventrix gratiæ, ac Genitrix vitæ nobis extitit.

Expos. Quam gratum sit Beatissimæ Virgini hæc Anglicam Salutationem frequenter recitari collige ex Exemplo S. Gertrudis quod refert *Blosius Mon. Sp. cap. 3. §. 9.* S. Gertrudis lecto affixa cum horas legere non posset, aliasque preces ex voto Beatissimæ Virginis persolvere: quod unum ægre poterat hæc verba identidem repetit, *Ave Maria gratia plena, Dominus tecum.* Apparuit illi Deipara Virgo induta pallio aureis floribus exornato; cumque flores hos laudaret Gertrudis, reposuit Virgo: hos flores esse Salutationes Anglicas, quæ illa non sine labore protulerat, hoc tam insigni pallio se à Gertrude exornatam, siquidem nihil magis placeret, quam frequens illius orationis repetitio.

Quanta autem sit hujus orationis vis & efficacia frequens declarabit exemplum. Cum quidam è familia B. Catharinæ Suediæ somno correptus è curru decidisset equorum unguibus obrutus, & rotarum pondere oppressus animam ageret. B. Catharinæ Virginis opem implo-ravit, recitata semel Salutatione Anglicâ. Res mira le- vestigio surrexit, & ita sibi restitutus est; ut nullum ma- li vestigium superesset. In vita B. Catharinæ Suediæ apud *Surium & P. Henschen. Martij 22.* Alia in Ap- paratu verbo *Deipara.*

Arde
Kin

Theo
logia

D. 11
2. 5

CAPUT III.

De Charitate & Decalogo.

Q. Quid est Charitas?

R. Esp. Infusa à Deo virtus, qua ipse propter se, proximus autem propter Deum diligitur.

Expos. Vim Charitatis Divinæ insigniter experta est Beata Virgo Theresia, quæ tanto divini amoris incendio conflagravit, ut viderit Angelum ignito jaculo sibi præcordia transverberantem. Ita habetur in vita illius.

S. Ignatius Martyr tanta in Christum charitate flagrabat, ut summis votis exoptaret pro ejus amore omnium tormentorum genera sustinere, his verbis; Ignis, Crux, bestia, contractio ossium, membrorum divisio, & totius corporis contritio, & tota tormenta diaboli in me veniant, tantum Christo fruatur. Cum verò in tormentis jam constitutus sanctissimum Jesu nomen sapius repeteret, rogatus cur nomen illud toties ingeminaret? Respondit: *Quia nomen hoc cordi meo insculptum gero.* Et hoc ita se habere miro prodigioprehenderunt illi qui post ejus mortem in medio cordis nomen Jesu aureis litteris expressum invenerunt, *Ita Pedagog. Christian., ex S. Chrysost. in Epist. ad Ephes. 4. vers. 24.* Alia de Charitate hic sequuntur.

Q. Quot sunt Charitatis præcepta?

R. Esp. Duo sunt principalia: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, ex tota anima tua, ex tota mente tua, ex totis viribus tuis. Hoc est primum & maximum mandatum. Secundum verò simile huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his præceptis universa Lex pendet, & Prophetæ.

Expos. Rectè dicitur Charitas Dei primum & maximum mandatum: quia ex perfecto Dei amore cæterorum mandatorum observatio procedit. Sicut enim multi arboris rami ex una radice prodeunt, sic multæ virtutes ex una charitate generantur, nec habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non manet in radice charitatis. Ideo si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione quasi nihil despiciet eam. *Cantic. 8.* Sapissimè S. Joannes Evangelista, discipulos suos ad charitatem proximi his verbis adhortabatur: Filioli, diligite alterutrum, præceptum Domini est, & si solum fiat, sufficit. *Ribadenera in ejus vita.*

Magnus ille Joannes cognomento Eleëmofynarius, qui in charitatis exercendæ occasiones continuo invigilabat: Cum ob eximiam planeque profusam in pauperes munificentiam à quodam plurimum laudaretur: *Quijese, inquit, frater, nondum pro se sanguinem fudi, sicut mandavit mihi Dominus meus Christus.* *Lotinus in 1. Joan. c. 2. v. 17.*

Q. Quo indicio se prodit Charitas erga Deum?

R. Esp. Si ejus observes mandata. Hæc est enim Charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus, & mandata ejus gravia non sunt. Et Christus ipse docet: qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me.

Expos. Desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum sunt præcepta Dei, & dulciora super mel & favum: Etenim servus tuus custodit ea, in custodiendis illi retributio multa. *Psal. 18.* Hac suavitate allectus Rex David exclamat *Psal. 118.* *Viam mandatorum tuorum cucurri cum dilatasti cor meum: nempe per ardo-*

R. P. Ardeck. Tom. III.

rem charitatis. S. Gregorius Nyssenus, Oratione 2. de pauperibus amandis, explicans hæc verba Christi *Joan. 5.* *Jugum meum suave est, & onus meum leve, ait: Tale jugum ne detrahemus, ne excusamus, suave est, leve est, subeuntis cervicem non atterit, sed demulcet.*

De hac Charitate plurima dicta & exempla, si cupis, vide supra in Apparatu verbo *Amor Dei, & Obedientia mandatorum.* Motiva idonea ad Amorem Dei excitandum habentur hic in fine de *part. 4. Praxi Assist. moribundis.*

Q. Quomodo se prodit & agnoscitur Charitas erga proximum?

R. Esp. Charitas patiens est, benigna est: Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non querit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.

Expos. *Omnis homo est hominis proximus, nec ulla est cogitanda longinquitas generis, ubi est natura communis.* Ita S. Augustinus scribens in *Psal. 118.* S. Paulinus Nolæ Episcopus, ut viduæ filium à Barbaris captum redimeret, seipsum in servum vendidit, vide *Breviar. Rom. 22. Junii.* S. Ignatius de Loyola ut lascivum juvenem ad amasiam properantem corrigeret, aquis se collo tenuis hyemali tempore immerfit, cumque infelix libidinis mancipium id adverteret, exclamavit Ignatius, *Perge miser ad foedissimas tuas voluptates, independentem capiti tuo ruinam non vides? Ego me hic tui causâ frigore constringam, donec justissimum Dei furorem in te paratum avertam.* *Ribadenera in ejus vita.*

Sed præterire non possum illustre exemplum summæ in proximum Charitatis, simul & humilitatis, in *S. Eduardo Anglorum Rege.* Cum hic in palatio suo juxta Ecclesiam S. Petri moraretur, supervenit unus natione *Hibernus* pedis utriusque officio privatus, sic ut retrorsum foedum in modum pedum articuli carnibus inhaerent, & suppositis scammis repere cogeret. Hic ad Regis cubicularium nomine Ugolinum conversus, *Sexies, inquit, limina Apostolorum sic rependo visitavi, & sanitatem nondum obtinui: sed ab ipso Apostolo Petro in mandatis accepi Regem adire, ut me suo dorso subvectum ad Ecclesiam palatio vicinam perferret, & hoc si fecerit, me membrorum meorum integram sanitatem obtenturum.* Hæc ubi nunciata sunt Regi, summa statim charitate commotus, pauperem, ut erat, sordibus & sanie oppletum, in Regios humeros atollit, ejusque brachia squallida circa suum collum complexus, caput cum inspectante populo ad templum deportare. Alii pauperis arrogantiam, alii Regis simplicitatem ab eo delusam irridebant. At cum Rex paululum processisset, ecce subito pauperis nervi extenduntur, emergunt ex carne marcida pedum articuli, crura jam vegeta in rectum protenduntur, ex sanie ac sanguine largè profluente Regia vestis ornatur magis quam fardatur. Quid plura? Omnes stupore attoniti proclamant, *Pauperem jam sanatum, ac tempus esse ut Rex farcinam tam molestam deponat.* Rex autem, ut cepit, populi clamores nihil moratus, usque ad ipsam Ecclesiam constanter pergit, & ante sanctum Altare holocaustum illud charitatis quod hæcænus detulerat, Deo ac S. Petro resignat, atque integrè sanatum dimittit. Pauper autem ille tanto beneficio, & consueta peregrinandi pietate commotus, suscepto à

M

Rege

Rege itineris viatico, gratias Deo. & S. Petro acturus, Romam profectus est. *Ludovicum Granatenfis in Concione 3. de Sancto Petro part. 1.*

Vide aliqua exempla &c. supra in Apparatu verb. *Amor proximi.*

Q. Cur præcepta Decalogi decem proponuntur?

Resp. Est duo sunt Charitatis præcepta, in quibus plenitudo Legis versatur, tamen præcepta Decalogi idcirco adjiciuntur, ut præcipuè magis omnes intelligant, quæ ad Charitatem tum Deo, tum proximo exhibendam pertinent.

Q. Quæ sunt præcepta Decalogi?

Resp. I. Ego sum Dominus Deus tuus. Non habebis Deos alienos coram me. Non facies tibi sculptile, ut adores illud.

II. Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum. Nec enim infontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.

III. Memento ut diem Sabbati sanctifices.

IV. Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.

V. Non occides.

VI. Non mœchaberis.

VII. Non furtum facies.

VIII. Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

IX. Non concupisces uxorem proximi tui.

X. Non domum, non agrum, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, & univèrsa quæ illius sunt.

Q. Quid sibi vult primum præceptum, Non habebis Deos alienos?

Resp. Prohibet ac damnat idololatriam seu cultum falsorum Deorum, artem magicam vel divinatoriam, observationes superstitiosas, omnem denique cultum impium: è diverso autem requirit, ut unum Deum optimum maximum credamus, colamus & invocemus.

Expos. Sæpius in hac vita vindictam sumit Deus de iis qui divinationibus, vanis observationibus, maleficiis & incantationibus magicis animum addicunt. Ochozæ Regi ob consultum Belzebab Deum Accaron, mortem Dei jussu prædixit Elias, 4. *Regum* 1. Saul contractus ab hostibus, Pythonissam consuluit, & postridie in peccatis suis mortuus, seipsum gladio peremit, 1. *Reg.* 28.

Quæ spectant ad superstitionem, magiam, & alia contra hoc præceptum exponuntur supra *Tom. 2. Resol. Theol. part. 5. c. 1.*

Q. Licetne Sanctos colere & invocare?

Resp. Licet: non ad eum quidem modum quo jubemus Deum colere & invocare, tamquam Creatorem & Redemptorem & Largitorem bonorum omnium: at longè inferiori gradu, nimirum, veluti, dilectissimos Dei amicos, nostrosque apud ipsum intercessores & patronos.

Q. Huicne Præcepto adversatur usus Imaginum Christi ac Sanctorum?

Resp. Nequaquam: quia Præcepto huic: Non facies tibi sculptile, causa mox additur, Ut adores illud, videlicet Ethnicorum more, qui falsorum deorum statuunt simulachra, & idola sua impiè colunt. Nos

autem in imaginibus Christum & Sanctos, quos representant, pio à majoribus tradito more veneramus.

Expos. Cultum Sanctorum nobis commendat Deus, qui teste magno Augustino, *Multa non concedit, nisi mediatoris ac deprecatoris opera & officium interessent*, Sermone 4. de S. Stephano. Quapropter SS. Patres Christianos adhortantur ut Sanctorum operam implorent: cæteros ut præteream, loquentem audiamus S. Basilium Oratione ad 40. Martyres: *qui aliqua premiar angustia ad hos confugiat, hos oret ut à malo liberetur.*

Quam utilis nobis sit Sanctorum, & maxime Reginæ Sanctorum cultus, probat exemplum quod suscipio, Consueverat pius quidam Virginis cliens Rosarium quotidie persolvere, die quodam iter faciens cum nonnullis, aliqui ipsum præcesserant, qui in latrones incidentes miserè sunt occisi, incidit & hic in eosdem, qui & hunc stricto ferro sunt aggressi, mortem jam jam inferre parati. Procidit hic in genua, breve vitæ spatium tremulo ore flagitat, quo suum de more pensum Virgini persolvat, Conceditur, & ecce mirabile visu, & preces ad Virginem misericorditæ Matrem fundere inceperat, viderunt latrones ex ore orantis ad *Ave Maria* cadentes Rosas candidas, & ad *Pater noster* rubras; quo factò perculsi latrones, & rei novitate perterriti Virginis clientem vitâ donarunt. *Specul. Exemplor. sub titulo B. Maria Virgo.*

Pro cultu Sanctorum, & veneratione Imaginum argumenta Theologica vide supra *Tom. 1. in Controv. Tract. 2. cap. 8. & 9.*

Q. Quid secundum prohibet, Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum?

Resp. Vetat abusum divini nominis, & irreverentiam, quæ committitur à perjuris, & blasphemis per Deum, Sanctos, vel creaturam aliquam, absque gravi causâ, veritate, ac reverentiâ jurantibus.

Expos. Jurationi, inquit Ecclesiast. Cap. 23. *non assuecat os tuum: multi enim casus in illa: Vir multum jurans implebitur iniquitate, & non discedet à domo ejus plaga.* S. Gregorius *Lib. 4. Dialogor. Cap. 17.* scribit de quodam quinquenni puero, qui eo quod blasphemare didicisset, nec ideo à patre redargutus fuisse, è sinu parentis à dæmonibus in infernum abreptus est.

Horrendum est quod narrat Martinus Delrio *Tom. 2. Disquisitionum Magicarum Lib. 3. Quest. 7. Sect. 2.* In Saxonia Virgo opulenta formoso juveni, at tenuioris fortunæ, matrimonium promisit: at hic cum illam prædivitem & nobilem esse sciret, fidem verbis illius se minime habere indicavit: illa vero ut fidem dicitis suis faceret, diris se devovere cæpit in hæc verba, Si alteri quam tibi nupsero, dæmon me vivam in illis nuptiis avehat. Post intervallum aliquod animum mutat, nititur alteri priore sponso sperto, qui eam non semel promissis, diræque imprecationis admonuit; sed illa posthabitis his omnibus nuptias cum altero celebrat. Ipso nuptiali die cognatis & amicis genio lætitiæ que indulgentibus, sponsa ex remorsu conscientie perjurii memores, redditur solito tristior: Quod dum sponsus & parentes observare incipiunt, duo mali genii sub specie duorum equitum ædes pulsant, benignè excipiuntur, & mensæ adhibentur; A mensa choreæ instituuntur, & equitibus tamquam magnis & nobilibus amicis sponsa honoris causâ adjungitur, qui ubi cum sponsa aliquamdiu saltaverant, eam è conspectu parentum & cognatorum auerunt. Altero die parentes & amici, dum sponsam quaerunt,

Arde
kin

Theo
logia

D. IV
2. 8

runt, ecce iidem equites occurrunt, vestes & muliebrem mundum referunt, & hæc verba truci vultu adjiciunt: Non hæc ornamenta, sed sponsam nobis concessit Deus, filia vestri in inferno æternis flammis torquetur; nec enim habebit infontem Dominus eum, qui assumperit nomen Deifrustra.

Juramenti & voti si cupis fusiorem explicationem, vide supra Tom. 2. in *Resol. Theol. Part. 5. de Præcept. Cap. 2.* Et de eodem exempla in Apparatu, verbo *Juramentum*.

Q. Quid imperat tertium Præceptum, Mementote diem Sabbathi sanctificare?

R Esp. Vult Sabbathum, seu diem festum, in Ecclesia piis operibus celebrari: quod fit ad eundem tempus, & audiendo Missam.

Laborare autem hoc tempore, & occupationibus deditum esse servilibus, planè interdicit.

Expos. Festa celebremus non corporis nitore, non vestitus mutatione, ac magnificentia, non comestationibus & ebrietatibus, quarum fructum cubilia & impudicitas esse didicistis, sed animi puritate, & mentis hilaritate. S. Gregorius Nazianzenus Orat. 4. in Julianum. S. Gregorius Magnus in Registro, *Relle ait, Dominico die à labore terreno cessandum est, atque omnimodè orationibus insistendum, ut si quid negligentia per sex dies agitur, per diem Dominicæ Resurrectionis precibus expietur.*

Nicanor contemnens Sabbathum Judæorum, ab his in prælio cæditur & superatur, 2. *Machab. cap. 5.* Plura exempla de violatione Sabbathi assignantur supra in Apparatu, verbo, *Sabbathi observatio.* Et explicatur fusè Tom. 2. in *Resol. Theol. Part. 5. cap. 3.*

Q. Quid injungit quartum, Honora patrem & matrem?

R Esp. Uthis qui secundum Deum vitæ nostræ sunt auctores, reverentiam, obedientiam, opemque præstemus, ac omni deum officii genere illis ipsis satisfaciamus. Deinde jubet ut Magistratus, cum civiles, tum Ecclesiastici, parentum & majorum loco habeamus, illorum dicto lubentes pareamus, & revereamur potestatem atque auctoritatem.

Q. Quæ ratione potestatem & auctoritatem Ecclesiasticam reverebimur?

R Esp. Videlicet, si receptis œcumenicis Conciliis, si receptis Apostolorum ac Patrum institutis ac decretis, si probatis majorum Conluetudinibus; denique si summis Ecclesiæ Pastoribus ac Pontificibus tribuerimus, quam singularem illis debemus observantiam, obedientiamque. Ubi vel maximè peccant, qui cultum divinum, & sanctiones caeremoniasque Ecclesiasticas convellunt, atque contemnerant: tum qui Synodis & Pontificibus obrectant, ac in Sacerdotum jura & templa involant, sacra profanantes.

Expos. Apostolus ad Coloss. 3. hortatur liberos ut parentibus obediant per omnia. Rechabitæ ne à patris consilio unquam discrepent, vino in perpetuum abstinent: Jerem. 35. Maledictus qui non honorat Patrem & Matrem. Deut. 27.

Nostræ ætate (ait S. Bernardinus) in quodam Hispaniæ oppido, adolescens fuit, qui per parentum inobedientiam eo devenerat ut anno 18. propter latrocinia & publica facinora in vincula conjectus & suspendio damnatus sit. Erat tum prorsus imberbis, pendenti vero atque exanimi subito prorupit barba, moxque spectante populo

R. P. Ardeck, Tom. III.

comæ capitis planè canescunt, ita ut ætatem referret hominis nonagenarii. Miraculo rei accitus cum populo & toto Clero occurrit Episcopus, omnes in genua prostravit Deum orant, dignetur hujus adeo novæ & miraculose rei causam patefacere. Non vanæ fuere horum preces; divinitus Episcopo revelatur, adolescentem illum victurum fuisse ad ætatem 90. annorum, nisi parentibus inobediens & contumax extitisset. S. Bernardinus Tom. 2. *Sem. 17. Quadragesima.*

Quomodo honorandi sunt parentes explicatur supra in *Resol. Theol. Part. 5. cap. 4.*

Q. Quid sibi vult quintum, Non occides?

R Esp. Prohibet vim externam, cædem, & injuriam omnem, quæ corpori & vitæ proximi adferri possit. Ad hæc, iram, odium, rancorem, indignationem, & quosvis affectus ad proximi læsionem quovis modo spectantes excludit, & penitus refecat.

Expos. Propter homicidium Deus maledixit Caino: quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra, maledictus eris super terram: Genes. 4. de quo S. Ambrosius. Cum pœna à Domino cessaret, torquebat, cum suorum conscientia peccatorum, latebat miser, tremens, & timens, & cum adhuc percussor decisset, ipsa se injusti vita cruciabat. S. Ambrosius in Psal. 35.

Narrat de sicario, Abbas Sabbatius, qui à patrata per summam immanitatem innocentis pueri cæde, quo seculus occultum melius expiaret, & conscientiam oblatrantem obmutescere faceret, religiose vitæ rigorem & habitum assumpsit, jamque aliquamdiu in religione piè vixerat, cum ecce seculus semper animo, & vultus exanguis occisi parvulidentidem oculis obversans, exturbat tandem hominem è monasterio. Pueri enim voces continuo auribus ejus insonare illud videbantur, Cur me occidisti? Nec sinebat, ut auctor ait, una hora conquietescere. Quare semper tremens ac pavens, tanti cruciatus impatiens ut umbram hanc tristem effugeret, è monasterio excessit, urbem ingressus Diospolim, judicii se sistit, carceri traditur, & capite plectitur. Ita P. Engelgrave in cælo empyreo, Tom. 2. in *Festo SS. Innocentium.*

Plura si cupis Exempla reperies in Apparatu. V. *Homicidium.* Et de præcepto non occides agitur supra Tom. 2. Part. 3. cap. 6.

Q. Quid vetat sextum, Non mœchaberis?

R Esp. Fornicationem, adulterium & obscenos, illegitimosque concubitus, tum quidquid honestati, verecundiæ, & ingenuo pudori adversatur. Nam & qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est in corde suo.

Expos. Quam grave malum sit luxuria, & quanto pere fugiendum declarat S. Paulinus Epist. 2. qui eam vocat paralytism animarum, Clemens Alexandrinus, epilepsiam appellat, S. Basilius Seleuciensis Orat. 5. Luxuriam censuit esse pestem vivacem, quæ scilicet interiora animæ depalcitur. Graves huic vitio Deo vindicæ decernuntur pœnæ.

Exemplo erit infelix muliercula, cum quæ clericus unus aliquot annis male vixerat. Hic in morbum incidit, qui scilicet illi erat opportunus monitor, verum ut illi esset, non fuit impudenti sceminæ, quæ etiam illum ubi primum convaluit, ad illicitam venere pellicere dum conatur, eadè quæ ille prius tabe corripitur, contabescit, & infelicem expuit animam. Vix illius jacuerat cadaver, cum ad sunt & ostium pullant Æthiopes bini, quorum

M 2 rum

rum unus fratrum manuegestabat, pulsantibus adest clericus, queritque ecquid velint, cui illi, mulam, inquit, querimus, quam hic habes domi, negat pernegat ille sibi aliquam esse mulam: Tum illi vin inferentes, domumque subingressi muliebri cadaveris ori fratrum imponunt, & cum eo mox avolantes domum immani ac tartareo fetore, clericum ingenti horrore complent, illudque & auribus, & animo Clerici ingerebant, *Nolite fieri sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* Ex litteris annuis Soc. Jesu in Regno Peruano, anno 1652. 31. Julii.

Plura ex Sacris Litteris vindictæ divinæ exempla vide in Apparatu, verbo, *Luxuria*. Alia item notatu dignissima: casus & remedia luxuriæ Vide suprâ Tom. 2. de *Præceptis* cap. 6.

Q. Quid septimo cavetur, Non surrum facies?

R Esp. Omnis rei alienæ illicita contrectatio & usurpatio, ut sit in furto, rapina, usura, lucris injustis, dolis malis, & iniuris contractibus; demum quibusvis commutationibus & distributionibus, quibus Christiana charitas læditur, & proximus circumvenitur.

Expos. Neque fures, neque rapaces Dei Regnum possidebunt 1. *Corinth.* 6.

Usurarius quidam nobilis in Italia confitebatur Sacerdoti peccata sua injustitiæ, absque proposito usuris deinceps abstinenti, aut animo ablata restituendi, Confessarios, quod rectè moneret de restitutione faciendâ, & propterea abolutionem negarent, diversis vicibus mutavit. Tandem incidit in quemdam confessarium, qui ut isti nobili placeret, hominem injustum toties quoties relapsus absolvebat, & quod prædives esset usurarius ille, epulabatur quotidie splendide Confessario ad mensam sæpius adhibito. Cum autem vespere quodam laute simul fuissent epulati, Confessario domum reverso, subitanea morte defungitur dives, & una cum confessario à duobus dæmonibus, qui in fervorum specie eumdem accesserant tamquam hero agenti animam spirituales suppetias laturum, ad inferos detruditur, ut qui injustitiæ particeps fuerat, esset & pœnæ. In *Padag. Christiano* Part. 2. cap. 3. § 2.

Furta oriuntur ex Avaritia, de qua exempla in Apparatu, verbo, *Avaritia*. Resolutiones de furto & rapina Tom. 2. Part. 5. cap. 7.

Q. Quid in octavo agitur, Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.

R Esp. Interdicitur Testimonium falsum, mendacium, & omnis linguæ contra proximum abusus, ut est in susurrionibus, detractoribus, maledicis, adulato-ribus, mendacibus, ac perjuris.

Expos. Abominatio Domino, labia mendacia, Prov. 12. & Psal. 5. *Per des omnes qui loquuntur mendacium.*

Ananias & Saphyra Christiani conjuges interrogati ab Apostolorum Principe, num tanti agrum suum vendidissent, quanti allatum pretium esset? cum per voculas tantum duas falso respondissent, etiam tanti, nece repentina quasi fulmine tacti corruerunt ambo. *Actor.* 5. Poterant illi retinere sua, nulla eos lex cogebat in alienum ararium facultates omnes inferre, sed quia videri volebant falso omnia sua dedisse, subito sunt extincti. Hinc optime Job apud animum suum decernens, inquit, *Donec superest habitus in me, & spiritus Dei in naribus meis, non loquentur labia mea iniquitatem, nec lingua mea medietur mendacium.* Job, cap. 27.

Plura in Apparatu, V. *Mendacium*. *Astutia*. *Detractio*.

Q. Quid postrema duo præcepta, Non concupisces uxorem, nec rem proximi?

R Esp. Vetant concupiscentiam uxoris, ac rei alienæ; quoniam quod alienum est haud solum injustè & pro libidine nostra occupare non licet, sed ne voluntate quidem ad illud expectandum ferri debeamus; ita ut nostris rebus contenti, absque omni invidia, æmulatione, & cupiditate vivamus.

Expos. Radix omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes erraverunt à fide & inseruntur se doloribus multis, tu autem o homo Dei hac fuge, 1. Tim. 6. Cantipratanus Libr. 2. apum, Vidi, inquit, Sanctum magistrum Guidonem, qui cum scholas regeret adolescens, incaute semel foemina contemplatus, per annos tres etiam ipsâ mortuâ sensit acres motus concupiscentiæ & graves tentationes, adeo ut die nocteque illi præsens videretur. Ut turpes & impuras has concupiscentias refrænaret, ad locum in quo sepulta jacebat mulier, se contulit: De nocte clam tumulum defunctæ aperit, naves & faciem putrefacto cadaveri tandem adinvenit ut pœnè fetore nimio suffocatus extingueretur. Quæ res, ita compressit carnis stimulos, ut nullam concupiscentiæ motum tota vita passus sit.

Plura in Apparatu, V. *Luxuria*. *Avaritia*.

Q. Quæ summa, quisve finis præceptorum Decalogi?

R Esp. Nimirum, ut Deus & proximus sincerè diligantur, cujus rei Symbolum fuit in duas tabulas Decalogi à Deo facta distinctio. In priori quidem tabula tria docentur, quæ ad charitatem Dei; in secunda verò septem quæ ad dilectionem proximi spectant, explicantur.

Q. Quâ ratione præcepta primæ tabule Charitatem Dei edocent?

R Esp. Quoniam tollunt & prohibent vitia cultui honorique Dei maxime contraria, idololatriam, apostasiam, hæresim, perjurium, superstitiones; admonent autem, verum purumque Dei cultum corde, ore ac opere fideliter exhibendum esse: quod ubi fit, utique solus verus Deus cultu patriæ colitur & adoratur.

Q. Quomodo præcepta secundæ tabule Charitatem proximi explicant?

R Esp. Eo ipso quodd nostrum erga proximum officium ordine complectuntur: videlicet, ut non solum majores honoremus, sed etiam opere, verbis ac voluntate prodesse omnibus, & nocere nemini studeamus, sive corpus proximi, sive persona juncta conjugio, sive bona fortunæ considerentur.

Q. Quæ summa est præceptorum de proximo diligendo?

R Esp. Hæc ipsa nimirum: Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris. Omnia verò quæcumque vultis, ut faciant vobis homines & vos facite illis. Hæc est enim Lex & Prophetæ.

Expos. Omnes hæc 4. Quæstiones recolunt ea, quæ dicta sunt de Charitate Dei & proximi in singulis præceptis Decal. de quibus jam actum est.

Q. Suntne præter Decalogum alia præcepta?

R Esp. Sunt utique; nec solum utiliter illa, verum etiam necessariò observanda; præsertim Ecclesiæ præcepta, cui veluti sanctissimæ Matri, Sponsæque Christianæ aures, & mentes præbere Catholici omnes debemus.

Q. Quid

Arcole
kin

Theo-
logia

D. IV
2. 8

Q. Quot sunt Præcepta Ecclesiæ?

- R. Espond. Præcepta quinque numerantur:
1. Statutos Ecclesiæ festos dies celebrato.
  2. Sacrum Missæ officium diebus festis reverenter audio.
  3. Indicta certis diebus jejunia, & à quibusdam cibis abstinentiam observato.
  4. Peccata tua Sacerdoti proprio, aut alteri cum ejus facultate, singulis annis confiteto.
  5. Sacrosanctam Eucharistiam, ut minimùm semel in anno, idque circa festum Paschæ, sumito.

Q. Quem fructum adfert horum observatio Præceptorum?

R. Espond. Hæc atque id genus alia Ecclesiæ tum instituta, tum præcepta, primùm fidem, humilitatem, & obedientiam Christianam exercent: deindè cultum divinum, honestam disciplinam, & publicam tranquillitatem alunt, & ornant, eoque mirificè conferunt, ut decenter & ordine cuncta in Ecclesiâ peragantur, præterquam quod æternam vitam mereamur, si illa ex charitate observemus.

Expos. Circa 1. & 2. Ecclesiæ præceptum. De ingenti fructu Sacrificii Missæ (quod in diebus festis præcipitur) sic loquitur Trident. Sess. 12. cap. 2. *Docet sancta Synodus sacrificium illud (scilicet Missæ) verè propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut, sicut vero corde & recta fide, cum metu & reverentia contritii & penitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placens Dominus gratiam & donum penitentia concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit. Etiam bona temporalia per Missæ Sacrificium à Deo obtinemus.*

Mechanicæ duo erant artis, quorum unus copiosâ prole gravatus ditior quotidie fiebat, alter vero sine prole & uxore pauperior, cum tamen uterque æque strenuè operam suam impenderet. Rogatus à socio ditior, qui id fieret? Respondit nullam se scire causam tam blandæ fortunæ, nisi quod sacro quotidie interesset antequam operari inciperet. Hoc ubi alter intellexit, summa pietate deinceps quotidie sacro interfuit, & ditior illico factus, beneficium Missæ agnovit. *Sarius in vita S. Joannis Eleemosynarii.* Plura in Apparatu. Ver. Eucharistia, Sabbatum. Item Tom. 2. in Cont. de Sacrificio Missæ: Et in Resol. Theol. Tom. 2. Part. 3. Tract. 2. de Sacram. Eucharistia. Et Tr. ct. 5. cap. 3. de celebratione Festorum.

Ad Præceptum 3. de Junio servando, S. Leo Serm. 2. de Jejun. verisimè dixit, *Quid potest efficacious esse jejunio, cujus observantiâ appropinquamus Deo, resistimus diabolo? semper virtuti cibis jejunium fuit: de abstinentia procedunt castæ cogitationes, rationabiles voluntates, salubriora consilia, & per voluntarias afflictiones caro concupiscentis moritur, virtutibus spiritus innovatur.* S. Edmundus à teneris unguiculis sextas ferias in memoriam Passionis Dominicæ, pane & aqua contentus transigebar. *Sarius in vita 16. Novemb.*

Narrat Pelagius interpres Græcus, teste Drexelio tractatu de Junio l. 2. c. 3. §. 1. ad Religiosum senem venisse juvenem, qui seipsum accusavit, dixitque: Mi Pater, mea me caro trahit ad verita, nec demon feriatur, suggerit impura, non sum ferendo tam pravæ cogitationes. Cui senex, hæc talia, inquit, mihi nunquam negotium exhibuerunt. Miratur juvenis, & dicti rationem

deposcit: senex oratione placida respondet: ex quo Monachus sum, nec panis, nec aquæ, nec somni unquam satis admisi. Hinc ergo talibus cogitationem molestis non urgeor. Alios fructus jejunii vide in Apparatu, ver. Abstinentia. Et gulæ damna, ver. Ebrietas. Gula.

Ad quartum Ecclesiæ præceptum: de utilitate annuæ Confessionis, Tertullianus lib. de Pœnitentiâ cap. 12. *Exomologesis, inquit, gehennam in corde extinguit, thesaurum ignis æterni dissipat, & adversus gehennam secunda subsidia præbet: muta quidem anima & irracionales medicina sibi divinitus attribuitas in tempore agnoscunt, cervus sagittâ confixus ut ferrum & irrevocabiles moras ejus de vulnere expellat, seu sibi distanno medendum, hirundo, si excacaverit pullos, novit illorum oculos rursus de sua chelidonia juvare: & peccator restituenda sibi sanitati, institutam à Domino exomologesim sciens præteribit? Non præteribit certè si modò attendat, quæ sibi ab exomologesi paratâ animæ bona, si admiserit, & quæ mala si eam respuerit, aut sacrilegè peregerit.*

Exemplum refert Lobbetius Dominica 3. Quadragesimæ, ex historia Indica anno 1590. In Urbe Itæ, sita in India Orientali, puella fuit Christianis sacris imbuita, quæ fœdæ libidini aliquamdiu se dedit: ne porro magis dederet eam tetigit vindex Dei manus & lethalem morbum immisit. Agrotanti adfuit Sacerdos e Societate Jesu, cui novies est confessâ, at leviora tantum peccata, semper enim graviore noxas alto silentio pressit. Moritur sacrilega, & se à morte uni ex domesticis sed horribili specie inter circumstantes flammis sinit, & addit, æternis illis ignibus addictam se, quod sacrilegè leviores in Confessione edixisset, celasset autem culpas graviore. Alia in Apparatu, V. Confessio. Et de hoc præcepto annuæ Confessionis plurima ad Praxim explicantur. Tom. 2. in Resolut. Theol. part. 3. cap. 2. &c.

Ad quintum præceptum, de Communione Paschali, curandum est, ut ea cum omni cordis puritate accipiatur. Quia licet Sanctissima Eucharistia in se omne bonum complectatur, non omnes tamen, qui Sacramentaliter communicant, eundem fructum referunt, ut indicat S. Thomas in hymno à se composito: *Sumunt boni, sumunt mali, forte tamen inæquali vite vel meritis: mors est malis, vita bonis, vide parâ sumptionis, quam sit dissipat exitus.*

De hoc exemplum contigit Cordubæ in viro familiæ satis illustri, qui sacro epulo in statu lethalis peccati munitus obiit. Noctè insequentem postquam terræ mandatus est, en tibi duo ephœbi, pulsant portam Collegii Cordubensis Societatis Jesu, facem manu gestantes, rogant loqui Confessario defuncti, habere se rem momenti illi communicandam. Adest Confessarius, quem face prælucente deducunt ad summum templum, ubi hic tepultus. Dum ad fores templi ventum est, unus eorum claves patri exhibet dicens audacter aperiret, non esse quod timeret: hinc deducunt ad summam arcam & dant in manus clavem tabernaculi in quo hierotheca aservabatur: jubent ciborium secum deferat, illumque cum facibus deducunt ad sèpulchrum defuncti, quo ut pervenit, unus eorum dixit: Pater, hic conditus est Dominus qui serio à Reverentia vestra admonitus ut cum inimico in gratiâ rediret, si salutarem absolutionem accipere vellet, fictè tantùm id præstitit, & maledictum ejus cadaver adhuc in ore habet Sacram Hostiam, quam non valuit deglutire. Quo dicto pede terram pulsant, & ecce cadaver arcanâ vi affurgit, aperit sacrilegum os, & Hostiam exhibet.

bet, quam Sacerdos in Ciborium recondit. Tum rursus pede terram pulsant, & subito corpus in abyssum concedit. His peractis Patrem deducunt ad Collegium, & illico disparent. *Ex P. Engelgrave in prima parte Luce Evangelica, Dominica secunda post Pentecosten.*

De requisitis in Praxi ad Communionem Paschalem, vide supra in *Resol. Theol. Part. 3. Traët. 2. cap. 4.* Et in Apparatu videri potest, verbo, *Eucharistia.*

CAPUT IV.

De Sacramentis.

Q. Quid est Sacramentum?

R Esp. Est invisibilis gratiae signum visibile, ad nostram sanctificationem divinitus institutum. Aliud est enim, quod in Sacramento videmus, aliud quod in eo accipimus. Signum videmus externum, occultam vero & spiritusalem gratiam, quae res dicitur Sacramenti, accipimus.

Expos. Hujus quaestiones explicatio de Sacramenti materia, forma, ministro, intentione, effectu, character, &c. fuse habetur supra *Tom. 2. Traët. 2. cap. 1. de Sacramentis in communis.*

Q. Quot sunt Sacramenta?

R Esp. Septem, quae à Christo Domino instituta, ab Apostolis tradita, & in Ecclesia Catholica semper conservata ad nos usque pervenerunt. Sunt autem haec, Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium.

Expos. Cur septem Sacramenta ad hominum salutem à Christo instituta sint, declaratur ex similitudine, quam illa habent cum rebus ad vitam corporalem conservandam & promovendam necessariis. Primum enim per Baptisma homo spiritualiter renascitur: per Confirmationem augmentum gratiae & robur spiritus additur: nutritur per Eucharistiam, juxta illud Joan. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus:* Per Pœnitentiam sanitati restituitur. Per Extremam Unctionem peccatorum reliquiae abolerunt, gratiaque contra hostium nostrorum insidias confertur. Per Ordinem Ministris Ecclesiae potestas datur in Rep. Christiana ad munus Ecclesiasticum rite decenterque obeunda. Per Matrimonium denique datur gratia, legitimam conjunctione, prolis suscipiendae & in Domino educandae.

Numerus septenarius Sacramentorum defenditur contra haereticos supra *Tom. 1. in Contr. Part. 1. Traët. 2. cap. ult.*

Q. Quare Sacramenta veneranda, & summo in pretio habenda sunt?

R Esp. Primum quidem, quia à Deo & Christo Domino in lege nova instituta: deinde, quia gratiam Dei nobis necessariam, eamque uberrimam non modò significant, verum etiam seu vasa quaedam sacra divini spiritus continent, & rite suscipientibus conferunt: ad haec, quoniam adversus peccatum praesentissima sunt remedia, seu divina medicamenta nostri Samaritani: Postremo, quia bonis gratiam habentibus, eam ipsam conservant, augent, amplificant.

Q. Cur Sacramentis caeremonia solennes & Ecclesiastica adhibentur?

R Esp. Multis profectò & gravibus de causis. Primum, ut Sacramentorum administrationem spectantes admonerentur, nihil hic profanum, sed arcana

quaedam, & divinis plena mysteriis geri, quae singularem reverentiam exigant: Deinde, ut ad Sacramenta ipsa accedentibus cultum promovent interiorum, quem Deus praecipue postulat, & cujus veluti signa, Testimonia & exercitia sint caeremoniae. Praeterea, ut Sacramenta ministrantibus majori cum dignitate & fructu morum suum obeant, dum veteris Ecclesiae institutis, Sanctorumque Patrum vestigiis fideliter inhaerent. Constat etenim hujusmodi caeremonias pleraque inde à temporibus Apostolorum, per continuam successionem ad nos usque in Ecclesia perseverasse. His demum retinetur honesta religiosaque disciplina, his fovetur publica tranquillitas, quae saepe rituum externorum aut immutatione, aut innovatione graviter interturbatur.

Q. Quid est Baptismus?

R Esp. Primum maximeque necessarium legis novae Sacramentum, quod semel in aqua confertur, quo spiritualiter renascitur, & peccatorum plenam remissione percepta, in filios Dei adoptatur, haereseque vitae caelestis adscribitur.

Expos. Baptismus est instar Januae, quae Ecclesiam ingreditur. Neque potest aliquis nisi per hanc januam intrare regnum caelorum. Est enim Baptismus primum Infantibus necessarius ad salutem necessitate mediis: Secundò: adultis necessarius est necessitate praecipiti, & mediis si tem in voto, (extra Martyrium) quando scilicet justificantur per actum Amoris Dei, quo implicite desiderant implere omnia praecipita, adeoque suscipere Baptismum à Deo praecipuum: juxta decretum Christi Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto non potest introire in regnum Dei.*

Plura de Baptismo traduntur supra Tom. 2. de Sacram. Traët. 4. cap. 2. Et alia in Apparatu. V. Baptismus.

Exemplum de virtute Baptismi narratur in vita S. Xaverii *Lib. 4. Cap. 3.* Refertur puellam quamdam viris excessisse, cujus mors summopere parentem affligebat. Hic auditus à Xaverio patris prodigiis, ad sui alloquium benevolè eum invitat, adest opportunè Xaverius intellecta afflictione animi ejus, bene sperare jubet, filiam vivere: dum pater interim anceps haeret, occurrunt famuli, qui filiam à mortuis resuscitatam nuntiant, praegaudio vix suae mentis compos ad locum, in quo mortuum reliquerat, advolat, filiam vivam reperit, illa se ab inferis Xaverii precibus ereptam testatur, quibus aeternum fuerat ob Baptismi defectum addicenda. Prima itaque illa ardentissimis votis Baptismum expetierat: deinde secuta cum patre universa familia, omnes sacro fonte lustrati sunt.

De Baptismi virtute praclarum est exemplum de Constantino Imperatore à lepra per Baptismum sanato, quod refertur in *Breviar. in vita S. Sylvestri 31. Decemb.*

Non licet Catholicis infantes suos baptizandos tradere Ministris Haereticis extra necessitatem: variis prodigiis id sibi displicere Deus ostendit. Refert *Bredembachius Lib. 7. cap. 52. Amstelredami anno 1579.* Catholicam mulierem prolem enixam, cujus maritus Calviniana haeresi erat infectus. Urgebat hic, ut infans in templo Calvinistarum baptizaretur, illa vero à Catholico Sacerdote ut sacro fonte lustraretur, multis precibus instabat. Cum itaque nihil his proficere se cerneret, clam ipsi infantem baptizavit. Facti hujus ignarus conflux, puerum deserat Calvinistarum templum: at cum haereticus Minister eum baptizare jam vellet, contigit ut derepentè factus sit mutus. Rei novitate perculsus parens domum regreditur, quid circa infantem

Arde
kin

Theo
logia

D. IV
2.8

tem peregrisset curiosè uxorem rogat. Hæc intrepidè se puerum prius baptizasse confessæ est, & maritus ejurata hæresi cum sancta Matre Romana Ecclesia se reconciliavit.

Exorcismi adhibentur in Baptismo, ad infringendam dæmonis potestatem, si quam forte in baptizandum habeat.

Per Crucis signa in diversis corporis partibus formata significatur primo, per Baptisimum certum animæ characterem imprimi.

II. Ut sensus omnes aperiantur ad Deum & Jesum Christum cognoscendum & amandum.

III. Ut baptizatus non erabescat, publicè fidem ac Catholicam Religionem profiteatur.

IV. Ut sint quasi signa quo baptizatus se suavi jugo Christi subiciat, paratus mortificationem Jesu Christi in corpore suo portare.

V. Ut baptizatus intelligat membra sua Deo consecrata, & facta habitaculum Spiritus sancti.

VI. Denique ut significetur vim omnem baptismatis virtutem suam & efficaciam à Passione & Morte Christi recipere.

Reliquæ vero cæremoniæ adhibentur, ut ejusdem dignitatem, asserationem, gratias, virtutem, effectusque vari os denotent.

Jacobus de Vitriaco Lib. 2. *vita Maria D'Ognies*, refert, Beatam hanc Virginem vidisse certo tempore, cum puer in quodam prope Nivellas pago ad Ecclesiæ januam baptizaretur, quod dæmon summâ confusione ex infantis corpore egressus sit. Et cum ipsa accurrens puerum de fonte sacro lavaret, visibiliter Spiritum sanctum in animam ejus descendentem, seque cum eo magna Angelorum multitudine circumprehendit.

Q. *Quid est Confirmatio?*

R. Esp. Est baptizatis collatum ab Episcopo Sacramentum, in quo per sanctum Christum, & verba sacrosancta confertur gratia, & robur spiritus additur, tum ad firmiter credendum, tum ad nomen Domini, quando sic est opus, liberè constitendum.

Expos. Pro præparatione necessaria ut hoc Sacramentum validè quis suscipiat, requiritur ut prius sit baptizatus: Ut vero dignè, debet esse in statu gratiæ.

Quoad fructum quem confert hoc Sacramentum, hæc doctrina est S. Augustini in Fulm. 141. Consignat illis cruce frontem quæ pudoris est sedes, ut constanter & intrepidè nomen Domini confiteantur: impingit & alapam, ut Christianam militiam invicta patientia exercendam & ornandam esse sibi perpetua memoria retineant. Debent autem parentes habere curam ut quando pueri pervenerunt ad annos discretionis Episcopo offerantur.

Miraculum in conservazione Sacri Christum refert Milevianus Lib. 2. contra Donatistas. Ampullam Christum per fenestram, ut frangeret, Donatista jactaverant: at non defuit manus angelica, quæ ampullam spiritali subvectione sic deducere et projecta casum sentire non potuerit, atque ita Deo muniente illæsa inter saxa conleat. *De Confirmationis Doctrina, V. Plura Tom. 2. in Resol. Theol. Tract. 5. cap. 3.*

Q. *Quot præcipua de Eucharistiæ doctrina Capita scitu necessaria?*

R. Esp. Quinque: Primum est ejus Veritas. Alterum est panis & vini in Christi corpus & sanguinem conversio. Tertium, adoratio debita. Quartum,

ejus oblatio: Quintum & postremum, ejusdem Sacramenti sumptio.

Q. *Quæ est veritas Sacramenti Eucharistiæ?*

R. Esp. Nimirum hæc, Christum verum Deum ac hominem verè ac integre in hoc Sacramento contineri, & nobis adesse, ubi Sacerdos ritè ordinatus panem & vinum verbis illis arcanis & à Christo traditis consecravit.

Q. *Quæ sit conversio per verba illa, quibus hoc Sacramentum Sacerdos consecrat?*

R. Esp. Ea, ut per ipsa verba operante Christo panem, & vinum in corpus & sanguinem Domini cum convertantur & transubstantentur, atque ita panis & vinum esse definant in Eucharistia.

Q. *Quæ Sacramento huic debetur adoratio?*

R. Esp. Eadem sanè, quæ Christo Domino ac æterno Deo debetur, quippe quem illic præsentem agnoscimus. Ideoque religioso cum corporis, tum animi cultu, ut par est, hoc Sacramentum supplices veneramur.

Q. *Quare censetur hoc Sacramentum oblatio?*

R. Esp. Quia est legis novæ sacrificium, & oblatio munda, cruentis legis Judaicæ sacrificiis incruenta succedens, quæ pro vivis ac defunctis Christi fidelibus in Missa offertur ac celebratur. Unde fit, ut Eucharistia non solum à fidei populo sumatur, sed etiam pro peccatis à Sacerdotibus ad Dominicæ passionis ac mortis continuam commemorationem quotidie immoletur, semperque oblata fuerit in Ecclesia Dei.

Q. *Quid in Sacramenti hujus sumptione servandum?*

R. Esp. Quod fides & auctoritas sanctæ Matris Ecclesiæ docet, videlicet, Christiano Laico sat esse, sub una specie panis totum Christum accipere: & ex hac sumptione consequi, ut, qui non indignè accesserit, ingentem Dei gratiam, ac æternam quoque vitam obtineat, qui verus ac integer Sacramenti hujus fructus existit: eoque fit efficacior, quo sæpius sacra & salutaria illa Communio dignè iteratur.

Expos. Hoc divinissimum Sacramentum in veteri Lege præfiguratum erat 1. Per arborem vitæ, Gen. 2. 2. Per sacrificium Abelis, Gen. 4. 3. Per sacrificium Melchisedech, Gen. 14. 4. Per Agnum Paschalem Exod. 12. 5. Per manna cælestem: Exod. 16. 6. Per panes propositionis, Levi. 24. 7. Per panem Eliæ 3. Reg. 19. &c.

Institutum est hoc Sacramentum à Christo ad hos fines:

1. In Testimonium infiniti erga nos amoris.
2. Ut repræsentationem & memoriam passionis suæ, ac vitæ nobis relinqueret, præsertim cum nobis, ut in memoriam ejus faceremus, commendavit.
3. Ut per cibum potumque cælestem in vita spiritali confirmaremur.
4. Ut contra assultus dæmonum nobis esset Antidotum.
5. Ut maxima inter se, & homines esset conjunctio.
6. Ut nos ad Fidei, Spei, & Charitatis exercitium invitaret.
7. Ut perpetuum legis novæ esset sacrificium, & perpetuum subsidium.

Quod

Quod auditio frequens Sacri profit ad tentationes dæmonis fugandas, & pœna eam non satis æstimantis frequenti historâ declaratur. Erat vir nobilis, qui pro desiderio quo tenebatur indies Sacrum audiendi, domi suæ Sacerdotem alebat. Is certâ Solemnitatis die, quæ in vicino pago celebrabatur, cum facultate Domini sui ad templum se contulerat istic ad aras facturus. Dominus interim ob negotia quædam eo ipso die intercurrentia moras traxit, & serò admodum ad idem templum properavit, multùm per viam anxius ac timens ut isto die festo Sacro interesse posset. Occurrit properanti villicus quidam, quem rogat, nùm fortè spes esset adhuc Sacrum eo die audiendi, cumque villicus reponeret, spem nullam superesse, cum jam instaret merides omnique Sacerdotes celebrassent. Tanto nobilis cæpit mœnore affici, ut ad commiserationem vicillum moveret, qui temerè nimis hæc ad nobilem locutus est: Quid dabis mihi, inquit, & omne quod hodie Sacrum audiendo recepi meritum, libens in te transcribam, Chlamydem hæc, reponit Nobilis, conditionem suscipit rusticus. Ille chlamydem, hic transfert Sacrificii meritum, utrimque discedit. Nobilis ad pagum properat, si fortè adhuc Sacro interesse posset: sed, sic præfens spe suâ frustratus est, quod tamen pacatiore, quam ante animo tulit. Domum regreditur, cum ecce in via cum chlamyde sua ex arbore pendulum videt rusticum, temetarium nimis rei Sacre venditorem. Scilicet dolor animi, qui nobilem antea afflixerat, rusticum invasit, eoque perduxit, ut desperans fauces sibi laqueo eliserit.

Quantum verò profit Sacrificium Missæ tam vivis quam defunctis præclare docetur sequenti Exemplo quod refert Bedæ in *Hist. Angl. Lib. 4. cap. 22. & Baron. in Annal.*

Anglus quidam aulicus, casu in acie Rege Elbuino, captus est ab hostibus, & vinculis arcè constrictus in custodia detinebatur. Verùm certâ diei horâ vincula disrupta subito & sponte sua decidebant, quantum vis novis funibus & catenis constringeretur. Omnibus rem tam prodigiosam admirantibus, postea compertum est, captivi fratrem, qui fuit Superior ejusdem Conobii, solum fuisse quotidie pro fratre suo, quem in prælio defunctum putabat, sacrum celebrare; eamque fuisse causam cur Deus voluerit in illo ostendere virtutem Sacrificii, uti vivorum, ita mortuorum vincula dissolvi. Quæ res ad curanda pro defunctis Sacrificia populum valde excitavit. Intellexerunt enim (inquit Beda) quod Sacrificium salutare ad redemptionem valeret & animæ & corporis sempiternam.

Quantum Amoris debeat excitare hoc Sacramentum Eucharistiæ erga Christum qui se totum in illa nobis tradit, pulchrè declaratur in exemplo uxoris Tygranis, quæ cum viro à Cyro capta, & hic in convivio interrogaretur à Cyro, quid daret pro uxoris redemptione, respondit, me ipsum, & vitam meam. Unde & Tyranes cum uxore à Cyro liberatus, uti fufius deducit *Padagogus Christianus Pag. 173.*

Aliæ quæstiones, quæ spectant ad Eucharistiam, & Missæ Sacrificium contra Hæreticos traduntur suprâ Tom. 1. in Cont. Part. 1. Tract. 2. cap. 5. De praxi devote celebrandi aut communicandi vide infra in fide Med. 5. Pro resolutionibus Theologicis de Eucharistia & Sacrificio Missæ, fuse ille traduntur Tom. 2. Tr. 3. c. 4.

Q. Quid est pœnitentia?

R Esp. Est secunda post naufragium tabula, & necessarium relapsus Sacramentum, in quo remis-

sio peccatorum & à reis petitur, & à Sacerdotibus tribuitur.

Expos. Potestas absolvendi Sacerdotibus concessa probatur ex Joan. cap. 20. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remisistis peccata remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt.* Item ex Tridentino Sess. 14.

Ex D. Ambrosio Lib. 1. de Pœnitentia cap. 1. *Peccatores uti leprosi offerre se debent Sacerdotibus ut Levit. 4. Item Matth. 8. Vade ostende te Sacerdoti & offer manus quod præcepit Moyses in Testimonium illis. Item Luc. 17. Ite ostendite vos Sacerdotibus, & factum est dæmon irent, mandati sunt.* Sic & qui lepram anima id est peccata Sacerdotibus patefaciunt: cum vero dolore, & emendationis proposito, à peccatis emundantur.

Exempla ex S. Scriptura in Novo Testamento de bono pœnitentiæ etiam extra Sacramentum, patent sequentibus, Matthæus Publicanus pœnitens ad Apostolum vocatur, *Matth. 9.*

Petrus post ternam Christi negationem pœnitens Princeps Apostolorum statuitur, *Matth. 26.*

Zachæus Publicanus pœnitens Christum hospitio recipere meretur, *Joan. 21.*

Latro pœnitens de cruce in paradysum migrat, *Luc. 23.*

Maria Magdalena, quæ peccato ferviverat, pœnitens à Chailto benignè excipitur, *Luc. 7.*

Adolecens Prodigus per Pœnitentiâ reverterus, epulo & convivio à Patre recipitur, *Luc. 15.*

Q. Quæ sunt partes & actiones Pœnitentiæ?

R Esp. Tres: Contritio, vel dolor animi peccata sua detestantis, & ad vitam meliorem aspirantis. Confessio, seu peccatorum suorum coram Sacerdote facta explicatio: & Satisfactio denique, seu vindicta punitioque criminum de se ipso sumpta, ad præstandos fructus dignos pœnitentiæ.

Expos. Exemplum doloris animi habemus 2. Reg. 12. *Et dixit David ad Nathan, peccavi Domine. Dixitque Nathan ad David, Dominus quoque transiit peccatum tuum, non morietur.*

S. Gregorius Homil. 34. in Evangelia refert, de quodam Victorino, qui post vitam sat longo tempore perversè in seculo traductam, meliori afflatus spiritu monasterium petiit, in quo orationis, pœnitentiæ, & austeræ vitæ studio ita præluxit Reliquis, ut & divino alloquio ac societate frui fuerit promeritus. Quadam nocte cum in secretiori montis latere Monasterii Abbas cerneret prostratum, tanta derepentè claritas illo in loco visa est, ut tota regionis pars luce candesceret, quo fulgore tonitrus Abbas aufugit. Post horæ spatium reverterus in cubiculum frater à suo Abbate accersitur, de loco rogatur, exponitur visum. Hic se manifestatum videns, & hoc, & vocem pariter de celo dilapsam, sibi omnia oblicitum verum dolorem peccata remissa renunciantem, summo animi gaudio Abbati exposuit.

Confessio requiritur integra, nullo peccato mortali celato cujus conscientia habetur. Seraphinus Rarius in Hortulo Exemplorum, Titulo de Confess. cap. 3. Horrendam refert ejusdam mulieris ob peccatum pudore in Confessione occultatum punitiorem. In Italici civitate (cujus nomen tacet) fuit nobilis fœcunda, pia ac sancta, si externa opera considerasses, & sic ipsa omnes audiebat. Hæc mortua unicam reliquit hæredem filiam,

filiam, quæ pro animæ matris refrigerio in dies multas preces effundebat. Elapsis à morte matris aliquot hebdomadis, cum mane more suo pro matre oraret, accidit ut subito, & inusitato tremore corripetur, & convertens oculos ad ostium cubiculi, unde sibi videbatur strepitum audivisse, horribile visu monstrum & gravissimum fetorem emittens aspexit. Unde cum gravi timore consternata surrexisset à loco orationis, ad cubiculi fenestras citissimè cucurrit, ut sese deorsum præcipitaret: verum audita hac voce, sile gradum filia, à Deo confirmata subsistit, quid horrendum istud spectrum vellet audire. Quod voce humana talibus cum ea sermonibus egit. Scito hoc primum filia, me esse infelicem heu, ac maledictam matrem tuam, non obstante vita irreprehensibili, quam semper in præsentia hominum duxi, propter enormia tamen quædam clam à me fœde commissa peccata, ac præ verecundia nunquam in confessione exposita, æternis inferorum flammis adjudicata sum. Quare ne post hæc Deum pro me incassum depreceris, Atque ita factis per varias cubiculi partes saltibus, signisque suæ præsentia quasi ferro candenti impressis, evanuit. Puella damnatione matris admodum afflictæ, confestim se ad Ecclesiam contulit, totamque rem Patri qui per quadragesimam pro concione dicebat, plene enarravit. Et ut utriusque certior eventus fieret, ambo se ad prædictum cubiculum contulere, ac monstri vestigia, simulque fetidum odorem percipere. Quare Pater loco lustrali aqua tincto, filiam consolatus est, quæ illi fecit licentiam publicè, si visum esset, factum denuntiandi.

3. Pars est *Satisfactio*, quæ sita est in adimplenda poenitentia.

Refert Petrus Damiani de Ottone Imperatore, qui Crescentium nobilem quod Pontifici infestus vim & arma intulisset, occidi iussit, cui tamen vitam & salutem spondebat. Quod crimen cum ad pedes S. Romualdi Abbatis prostratus retexisset: satisfactionis & poenæ suæ nomine iussus est nudis pedibus in montem Garganum proficisci, ubi Michaëlis Archangeli memoria propter maxima in eo loco ab ipso accepta beneficia pie frequentatur & colitur. Paruit mandatis Imperator, & per 40. dies solemnibus jejuniis destinatus, horrido, & aspero sæco indutus duro in strato cubavit, aliisque poenitentia operibus corpus afflixit. Interim, in genere, sequens ordo, & modus ritè confitendi præscribitur.

1. Ut quis Deo grates habeat pro servata ad hoc usque tempus vita, dataque facultate se cum Deo reconciliandi.

2. Implorandum auxilium divinum, & gratia Spiritus Sancti ut memor esse quis valeat suorum delictorum.

3. Examen instituitur conscientia circa cogitata, dicta, facta, omnia.

4. Elicitur dolor de peccatis ex amore Dei, vel metu gehennæ à Deo infligendæ.

5. Integra instituitur confessio, specie & numero peccatorum recensitis.

6. Impletur satisfactio. Uti supra de singulis explicatur *Tom. 2. in Resol. Theol. Tract. 2. Cap. 2. 4. &c.*

Q. Quid est Extrema Unctio?

Resp. Est Sacramentum, quo ægroti per oleum sacrum & verba Christi in magnis morbi molestius
R. P. Arfaeck, Tom. III.

relevantur, ut scilicet ex hoc mundo demigrent, & corpora etiam, si ita expedit, sanitati restituantur.

Expos. De hoc Sacramento clarissimum Testimonium dat Jacobus Apostolus: *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesie, & orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus, & si in peccatis fuerit, remittentur ei.* Hic recolendum est exemplum quod Joannes Nider *Lib. 4. fornicarii Cap. 11.* refert de Ruperto Rege Romanorum, qui hauserat tartaream hanc animo persuasionem, quæ quidam superstitiosè credunt, se post hujusmodi Sacramenti susceptionem omnino è vita migrare oportere. Tandem Juris utriusque periti Doctoris hortatu factum ut salubre adeo corporis & animæ antidotum susceperit. Cum ecce illico se relevari in morbo sentiens exclamavit, revera si hoc Sacramentum scivissem, tantum pro utroque valuisse homine, dudum ipsum avidissimè postulassem. Hinc Princeps convalescens multis post annis Romanum gubernavit Imperium, & tandem feliciter in bonis perseverans operibus vita functus est.

Aliud exemplum nobis dant annuæ litteræ Collegii Lugdunensis Soc. *Jesu* anno 1599. Æger magno febris æstu conflictatus inter contendendum urgente morbo de potestate mentis exierat. Jam de sua salute actum esse, sempiternis se suppliciis apud inferos damnatum clamitabat, nullius orationem auribus admittebat, Confessarius vilò ægri furorè, ad divina præsidia, ubi humana deerant, confugit. Monet domesticos ut Sacrum oleum, quod æger ante mentis excessum postularaverat, celeriter adferendum curarent. Mira dictu, visqueres, simulatque sacro Oleo inunctus est, mentis sanitatem recepit, ac paulo etiam post corporis valetudinem recuperavit.

Rectè igitur S. Augustinus Serm. 215. de Tempore, *Quoties aliqua infirmitas supervenerit corpus & sanguinem Christi ille, qui ægrotat accipiat, & deinde corpusculum suum unget, ut illud, quod scriptum est, impleatur in eo: infirmatur aliquis? inducat Presbyteros, &c. Videte fratres, quia qui in infirmitate ad Ecclesiam cucurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum indulgentiam merebimur obtinere.* Plura supra Tom. 1. in Controv. Part. 1. Cap. ult. Et in Resolut. Theol. Tract. 4. Cap. 6.

Q. Quid est Ordo?

Resp. Est Sacramentum, quo Sacerdotibus, aliisque Ministris Ecclesiæ potestas confertur ad Ecclesiastica munia ritè decenterque obeunda.

Expos. Propter Sacerdotalis Ordinis dignitatem, in vita S. Francisci legimus, eum aliquando dixisse Fratribus, si mihi in platea obvii fierent unà Sacerdos & Angelus, & utriusque mihi exhibenda esset veneratio, Sacerdoti primum, ac deinde Angelo exhiberem: Verè enim Sacerdos Angelum dignitate præcellit. Hinc factum est ut tantæ dignitatis perpetuo memor, seque eà indignum ratus, nunquam Sacerdotio inaugurari voluerit.

Sacros Ordines indignè suscipiens divinitus puniatur. *Surius 3. Septembris* refert, de quodam Religioso, qui commisso sacrilegio se ad Ordines cum aliis fratribus suis contulerat, nec præmissâ confessione, aut de delicto verâ contritione conceptâ, sacrum Diaconatus Ordinem indignè susceperat. Vix à templo in
N hospiti-

hospitium fuerat reversus, dum inter manducandum à mente raptus fremere dentibus ac mirè se collidere cepit, idque per horas non paucas, donec post multas sociorum pro eo quod Deum fufas preces sibi redditus est, ac domum reversus. Eà infestatione liber fuit diebus aliquot, sed à commissio tamen scelere minimè refipiscens, validiori modo à tartareo hoste possidetur, cepitque diebus ac noctibus summà fratrum suorum commiseratione ac labore extruciari, & exarscere cepit ejus brachium dexterum quo facilegium furtum commiserat: quo factum ut Abbati viro aetioris considerationis res suspecta esse ceperit. Subornat ergo quosdam, qui energumenum, dum sibi compos esset, rogerent, num fortè sibi gravioris delicti confcius esset, fore ut Dei misericordiam impetraret. Quid multa? Rubore confusus, commissum à se tacitus palam facit, Deum ut pro se rogent, fratres obsecrat. Nec vanæ preces, etenim Abbatis jussu. jejunia, afflictiones corporis, Sacrificia pro ejus incolumitate indicuntur, quibus citò restitutum pristinae sanitati brachium, & dæmon ab eo fugatus est.

Q. Quid postremò est Matrimonium?

R. Esp. Sacramentum quo vir & mulier legitime contrahentes individuum vitæ societatem in cont, gratiâque divinâ donantur, tum ut soboles honestè & Christianè suscipiantur & educetur, tum ut foedæ libidinis & incontinentiæ peccatum evitetur.

Expos. Hæc societas in Scripturis commendatur. *Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhaerebit uxori suæ, Gen. 2. Quod Deus conjunxit, homo non separet: Matth. 19. Ii qui Matrimonio juncti sunt præscriptio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere... & vir uxorem non dimittat: 1. ad Cor. 7. Exemplum in puella, quæ matrimonii pactum juramento confirmatum violavit, supra datum est de juramento.*

Non decet Matrimonium contra parentum voluntatem inire, quod infaustum esse solet. Apud *Sarrum* 1. Jan. in vita S. Basilii habetur, quomodo Protetii Senatoris filia ab ejus servo per magum decepta, & infano amore correpta, instantè rogabat patrem ut possit jungi Matrimonio cum illo, qui si consentire noluerit pro ea redditurus esset rationem in die judicii. Aut comple, inquit, desiderium, aut brevi me extinctam videbis. Pater, qui filiam hanc Deo consecraverat, mœrore absorptus, amicorum consiliis iussit fieri quod petebat, ne sibi ipsi exitium adferret. Vade, inquit, misera, mulum lugebis aliquando cum facti penitebit, nec tamen mederi poteris. Inito igitur conjugio, quod celaverat maritus jam fecit palam: observatum est eum nunquam ingredi Ecclesiam, imo nec Christianum esse. Hoc ubi advertit uxor, humi se prosternere suis unguibus se discerpere, vellere capillos, pectus tundere in has voces erumpere: nemo parentibus non obediens saluus unquam fuit: heu me miseram quæ me sponte conjeci in hanc sortem ipsâ morte deteriorem.

Optima admonitio parentum Satæ, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, seipsam irreprehensibilem exhibere, *Tobie 10.* Quanto magis illa dilectio in conjugio Christiano exerceri debet.

Narrat Rodericus Sanchez *part. 2. Hist. Hisp. cap. 4.* Præclarum amoris conjugalis exemplum. Eduar-

us Regis Angliæ primogenitus ad Domini sepulchrum transfretasset, fuissetque in via proditorie à Matro quodam gladio venenato percussus, & medicorum remediis non tam alligaretur, quam alligaretur, tandem in Angliam sine salutis spe reversus est. Eius unaquæ uxor, Regis Hispaniæ Filia, novam & inauditam, sed amore ac pietate plenam, adhibuit medelam: plugas enim mariti toxico infectas, quæ vi veneni elatui non poterant, linguâ indies lingebat. fugebatque humorem & pus venenolum quasi dulcissimum liquorem, Cujus vigore sic omnem veneni materiam extraxit ut integratis vulnere cicatricibus ille plane curatus, illa quoque divino favore servata incolumis evaserit. Alia in Apparatu V. Matrimonium. Et in *Resol. 7. theol. de Sacramentis cap. ult.*

Q. Estne inter Sacramenta discrimen?

R. Esp. Est sanè: Baptismus enim Confirmatio & Ordo semel collata nunquam iterantur, sicuti cetera. Item Baptismus necessario suscipitur ab omnibus, & à relapsis Pœnitentia. Arbitrarium est autem uti reliquis, modò nullum contempnas aut irreverenter sumas, illudve cum sumendi tempus est negligas.

CAPUT V.

De Officiis Justitiæ Christianæ?

Q. Quot sunt officia Justitiæ Christianæ?

R. Esp. Hæc duo: Declina à malo sive peccato, & Fac bonum sive officium Justitiæ.

Q. Qui potest homo cavere peccatum, & bonum facere seu præstare justitiam?

R. Esp. Non id per se quidem, sed Christi gratiâ ac Spiritu instructus Christianus potest, ac debet, quantum hujus quidem vitæ status admittit, justè vivere, & legem implere.

Q. Quotuplex est peccatum?

R. Esp. Duplex: Originale, & Actuale.

Q. Quid est Originale?

R. Esp. Quod ab ortu nobis congenitum, per Baptismum in Christo condonatur.

Expos. De Peccato Originali testatur Scriptura ad Rom 5. v. 12. *Per unum hominem peccatum in hunc mundum intravit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit in quo omnes peccaverunt.* Sola excipitur Virgo Deipara, quæ nullo unquam Peccato Originali aut actuali inquinata fuit.

Memorandum est exemplum quod de quodam Brasilio, qui à Peccato Originali, sacro Baptismatis fonte, necdum ablutus è vivis decesserat, quod in vita Patris Josephi Anchetæ, Magni Brasiliæ Apostoli, è Societate Jesu, refert *Sebastianus Boxerarius*. Quidam nomine Didacus jam pridem Christiana Religione suscepta inter Christianos tanquam Christianus diu versatus, in domo Lusitani civis diem suum obierat. Cadaver diu exanimè jacuerat, & sepultura paratum. Elapso duarum horarum spatio mater familias Gratia Roserigia nomine, videt cadaver moveri, & horrore concutitur. Mox promptior animo accedit, ut quid rei subit, propius dignoscat. Didacus jam vitæ redditus Dominam rogat, se illo funebri amictu dissolvat, quo effecto P. Josephum Anchetam advocari jubet. Propter accurrit ad ædes Societatis, & Didacus vitæ restitutus P. Josepho nunciatur. Hic celer advolat, quo vilo Didacus de ani-

animæ suæ salute sermonem ingressus, narravit se, ut è vivis decesseret, monitum, non recto itinere in ea loca se venisse, quod per Baptismi ostium, nondum scilicet Peccato Originali deleto, Ecclesiam intrasset. Non negabat se sacro fonte numquam tinctum fuisse, at inficitiam prætexens ab albis hominibus (sic Europæos indigitabat) se Christianam Doctrinam edoctum, sibi-que Didaci nomen inditum referebat: ab eo verò tempore, cum se perfectum Christianum putasset, præcepta omnia servanda suscepisse, nulla injecta mente de suscipiendo Baptismo. Proinde enixe P. Josephum rogavit, se quam primum sacro Baptismate in Ecclesiam induceret; se enim ad alteram vitam unde regressus esset, properare. Tum Josephus hominem, etsi Christianæ legis non rudem, accuratè tamen instruit, quantum extremi temporis patiebantur angustiaz, & in structum magno cum animi sui fructu baptizavit.

Jam Didacus decedendi venià à matre familias peti-
tâ, eam rogavit, ut villa, quibus tegebatur indumenta, alicui egeno porrigeret, curaretque duo Missæ Sacrificia offerenda, ut saltem cultu suo nomine exhibito Deum veneraretur. Tum sibi ardentem Ecclesiæ ritu candeam porrigi postulat, & ad P. Josephum conversus, adis mihi, inquit, Pater, donec voti compos Deo Sacris undis ablutam animam reddam. Pater piis precibus intendit, inter quas animam demum Peccati Originalis maculâ abstersâ liberatam emisit, cum qua non poterat in cælum introire. Exempla alia quæ possint spectare ad Peccatum Originale, tradita sunt supra de Sacramento Baptismi.

Q. *Quid est Peccatum Actuale?*

R. Esp. Dictum, factum, vel concupitum, contra vel præter legem Dei aut Ecclesiæ.

Q. *Quotuplex est Actuale?*

R. Esp. Duplex: Mortale, sic dictum, quia mortem animæ præsentem adfert: (Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur) & Veniale; ut cui venia facile tribuitur, & sine quo ne justi quidem vivunt.

Q. *Quibus gradibus ad peccatum deducimur?*

R. Esp. His tribus: Suggestione, Delectatione, Consensu, seu deliberata voluntate peccandi.

Expof. His gradibus prima parens nostra Eva ad peccatum ascendit, & se cum posteris improvida perdidit, Gen. 3. Callidus accedit ad incautam serpentis larvâ indutus dæmon: Et, cur præcepit, inquit, vobis Deus, ut non comederitis de omni ligno Paradisi? en suggestionem. Hanc si tefalvum velis, repellas illico necesse est. Secus fecit (proh dolor!) mater nostra; quæ & alterno eam cum Serpente fovit sermone. De fructu, ait ipsa; lignorum, quæ sunt in Paradiso vescimur; de fructu vero ligni, quod est in medio Paradisi, præcepit nobis Deus, ne comederemus, & ne tangeremus illud, ne forte moriamur: Cui Serpens: Nequaquam morte moriemini, scit enim Deus, quod in quocumque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri, & eritis sicut Dii scientes bonum & malum. Hoc inquam discursu quæ prius erant blande suggesta fovit mulier malefana, sed & eum fructum tulit quem solent illi, qui ignem sine exceptum non excutiant; subditur enim, Vidit igitur mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuque delectabile: En delectationem, quæ libere admissa animum jam promptum & expeditum nullo labore ad consensum, & hujus præmia

R. P. Ardeck, Tom. III.

pœnas sempiternas pertrahit. Audite exitum: *Est tui de fructu illius, & comedit, deditque viro suo, qui comedit.* En consensum, & extremam peccati ruinam. Quare animæ tuæ salutem si consultum velis, dum demon ad peccatum pellicit, in limine resiste, ne ignem illum sine excipias, quo jam nunc æternum incipias ardere.

Q. *Qui sunt supremi gradus peccantium?*

R. Esp. Eorum, qui scientes ac prudentes ex mera peccant malitia: qui etiam de peccato ipso gloriantur: & qui bene momentibus obstreperunt, ac salutaria consilia prorsus contemnunt.

Q. *Quare peccatum fugiendum?*

R. Esp. Quia Dominum Deum offendit, summum bonum eripit, & summum adfert malum peccanti, dum divinam tollit fruitionem numquam recuperandam, & pœnas æternasque homini accerit sempiternas.

Q. *Quæ dicuntur peccata Capitalia?*

R. Esp. illa, ex quibus, veluti capitibus & fontibus, omnia alia peccata profisciscuntur.

Q. *Quot sunt peccata Capitalia?*

R. Esp. Septem: Superbia, Avaritia, Luxuria, Invidia, Gula, Ira, Acedia.

Q. *Quâ ratione vitari & vinci hæc peccata possunt?*

R. Esp. Si Jesu Christi gratiæ cooperemur, peccatorum damna & pericula considerantes, & virtutes septem his peccatis contrarias exercentes.

Q. *Quæ virtutes peccatis Capitalibus adversantur?*

R. Esp. Hæ septem: Humilitas, Largitas, Castitas, Benignitas, Temperantia, Patientia, Devotio, seu sedula Pietas.

Superbia Exemplum.

Angelus assumpto corpore cum Eremita gradiens aeternicadaveri in via occurrit; dixitque Eremitæ obturanti nares, ecquid nares constringis? Ille fetorem cadaveris causam esse objecit. Paulo post juvenis pulcher ad superbiam ornatus phaleris & telâ aureâ equo vectus transibat, qui cum longè abesset, obturavit nares Angelus, quod Eremita admirans, interrogavit rationem: cui Angelus, Ille juvenis superbus & lascivus plus coram Deo & Angelis fœtet quam cadaver illud quod fetidissimum odorem spirabat. Ex Spec. Exemplorum pag. 42. Vide in Appar. Superbia.

Avaritia.

Ribergerus Nobilis ditissimus in Suevia prævidens famem subsecutam, undique corraso frumento implevit granaria; idque tanto vendidit pretio ut populus aut mori fame, aut bona omnia tradere debuerit. Inter plurimos ecce unus parvulus suis onustus offert sex talares filiorum vestes, promittens postmodum plenam solutionem. Indignatus dives pecuniam exigens negavit triticum: Discedens pauper maledixit diviti. Post paucos dies Ribergerus servum ad granaria misit ut ea invisceret, rediitque dicens, illic tres atros boves pascere, & servus die postero mortuus est. Misit & alium. & hic redux nuntiavit non tantum boves, sed & equos qui frumentum devorarent, se vidisse. Ipse itaque vix credens, ascendit, & per foramen aliquod vidit greges pecudum diversos frumentum consumere: attonitus indè mento captus est, eaque dixit & egit ob quæ catenis ligari debuit,

N 2

sicque

ficque exemplo punitæ à Deo avaritiæ ab aliis incarceratus fuit: *Ita Mart. Del Rio ex Petro Pizero fol. 261.*

Ex Avaritia furando res alienas sæpe homines perdunt res proprias. Quidam dum messem in arca colligeret, sustulerat manipulos proximi sui, & ad cumulum suum illos addebat, ut eum augetet: sed res aliter evenit. Nam statim cecidit fulmen, & arca accensa est. Miser ille statim currit ad virum Dei qui prope habitabat. & suam calamitatem & incendium illi exponit, fortum autem suum celare conabatur. Sed vera dicere iussus, furtum etiam suum confessus est. Iussit autem vir Dei ut culpam corrigeret, si velit à pœna liberari. Nam situ, inquit, manipulos restitueris, ignis ille à Deo missus extinguetur. Mox ille festinus cucurrit & manipulos obtulit illi cui facta fuerat injuria: quo facto, flamma illi viri sancti oratione statim extincta fuit. *Quæ res terrore & horrore furti incolas implevit, & totam civitatem Antiochenam ubi res contigit. Ita narrat Theodor. in historia SS. Patrum.*

Quam procul ab Avaritia debeant esse Judices suo exemplo præclare docuit Thomas Morus Angliæ Cancellarius. Accusatus ille fuit apud Regem, quod à vidua nomine Vaugham poculum aureum accepisset post sententiam in iudicio pro ipsa latam. Morus acceptum à se poculum aureum coram Rege factus est, sed rogavit Regem ut interrogaret viduam, quid postea de poculo factum fuerit. Illa rogata agnovit Cancellarium poculum hilari quidem vultu accepisse, & magnas gratias pro dono egisse: sed convocata familiâ curasse illud vino repleri, libique hilariter propinasse, & simul cum vino poculum reddidisse. Quo cognito Rex Morum multum collaudavit, & calumniatorem oburgatum Moro pro suo arbitrio puniendum permisit. Rem hanc narrat *Thomas Stapletonus in vita Thomæ Mori cap. 3.* Plura exempla vide supra in Apparatu, verbo, *Avaritia.*

Luxuria.

Milles defunctus amariæ apprensus tormentorum rationem reddidit raucâ & horridâ voce, nempe quia cantilenis luxuriosis decantandis suavam alias vocem impenderat. Crura ei erant nigerrima & scabiosa. gloriosus enim erat in vita de eorumdem pulchritudine, ostendensque roganti puellæ reliquum infelicis corporis statum, amotâ à pectore chlamide busonem teterrimum toti corpori quadratum ostendit, dicens se hoc pro lubricis peccatis, aliisque corporis eum illa delictis pati in æternum debere, adeoque, vanas, quas illa pro eo fundebat preces futuras. *In Specul. Exempl. tit. Infernus, Vide in Apparatu Luxuria.*

E contra præclarum est *Castimonie* Exemplum in S. Thoma Aquinate, qui mulierem quæ ipsam ad labefactandam castitatem sollicitabat, arrepto titione generosè abegit. Et ob hanc victoriam Deus illi perpetuum castitatis donum concessit.

Adde exemplum in utroque sexu profusum singulare S. Theodora, & S. Didymi. Jubetur illa à Maximo Imper. vel fidem, vel virginitatem deserere. Reluctantem in lupanar detudi jubet, & violentiam illius castimonie à militibus adhiberi. Primus militum ad illam *Didymus* ingreditur: sed ecce repente non castimonie impugnator, sed custos fidelis mirâ arte efficitur. Commutat Didymus eum Theodora vestes: hæc jam virum induta, ac custodiâ sic elusâ, recedit

innoxia: Didymus verò in Theodora veste ac perfona comprehenditur, & ad supplicium rapitur. Accurrit mox Theodora, proclamans palmam illam fidei ac castitatis non alteri sed sibi deberi; vestem se, non causam, non personam in Didymum transtulisse: sed ex adverso pro hac palma sibi debita firmiter petorante, demum uterque supplicio afficitur, uterque dupli. ci fidei & castimonie conservatæ laureâ coronatur. Quod fusius deducit *S. Ambrosius lib. 2. de Virgin.* Et brevius festi Mariani 28. Aprilis.

Iracundia.

Iracundiæ deformitas patuit in domicella quadam Inobili, sed admodum rixosa & iracunda, ita ut domum, & templa, totam etiam civitatem suis rixis impleret, & discordiis turbaret. Mortua illâ sepulta ante templi valvas, visum est sepulchrum flammis & ignes vomere, quo aperto repererunt superiorem partem corporis flammis ambulam & adhuc flagrantem, inferioriorem verò partem integram, & in signum virginitatis custodiæ illam mansisse. Ita *Cesar. lib. 4. c. 22.*

Wenceslaus Rex Bohemorum ex quadam occasione contra suam pincernam vehementi irâ connotus fuit. Etenim illa iracundia subitanea voluit eum propriis manibus interficere. Sed ex nimio illo furore, & ardore vindictæ, statim Rex in paralyticum incidit, & intra paucos dies mortuus fuit. Sic enim Ira non tantum nocet animæ, sed etiam corporis mortem accelerat. Ita habet *Crommerus lib. 13. histor. Polonia: vide in Apparatu, verbo, Ira.*

Gula.

Horret animus referre quorundam Baccho se consecretantium luctuosum exitium. Nobiles Germani duo in Apeldorn Velvæ Pago inter se convenerant, ut vino adulto tandem se ingurgitarent, donec eorum alter exspiraret: Si quis prior surgeret, in eum diabolus potestatem haberet. Quo perducit hominem in renata intemperantia! Accidit, dum strenue hæc lege potarent, mercatorem illic forte transire, quem, ut se tertium adjungeret, cogerunt. In domum inductus alter mortuus metu se Bacchum haustu liberali venerari simulat potius, quam re ipsâ venerari. Tum locum ingressus ferali forma dæmon, duos helluones sibi devotos aggressus est. & utrique, arrepto collo, cervicem frengit. Hæc gulæ deditis manet merces. Ita *Daroult. in Floribus Exemplorum c. 6. tit. 7. exemp. 7. vide in Apparatu, verbo, Ebrietas.*

Invidia.

In vita S. Attali, qui succedens B. Columbano Cœnobium rexit, diabolus in eum aliquot subditorum corda suscitavit, qui recusabat tantæ disciplinæ austeritatem ferre. Ille è contra mediis spiritualibus usus, nec potens ad rectam normam deducere, pertinaces ire permittit, qui postquam segregati sunt, virum sanctum detractionibus laniarunt. Sed ecce, unus eorum febrim ardentissimam correptus, nequidquam implorans Attali auxilium, igne fatali accensus, emoritur morbo: exemplo isto docti adstantes ad virum sanctum recurrere, qui veniâ donatos securos reddidit; contententes vero aliqui poenitentiam diversis modis disrupti interiere; quorum unus securi, alius flumine, alter mari vitam felicem finierunt. *In Specul. Exempl. pag. 268. vide in Apparatu v. Invidia.*

Q. Qua

Q. *Quae peccata in Spiritum Sanctum committuntur?*

R Esp. Ea quae suâ malitiâ sic divinam excludunt gratiam, ut neque in hoc saeculo, nisi aegre admittuntur, neque in futuro remittantur.

Q. *Quot sunt peccata in Spiritum Sanctum?*

R Esp. Sex: Praesumptio de misericordia Dei, vel de impunitate peccati, Desperatio, Agnitæ veritatis impugnatio, Fraternalis charitatis invidentia, Obstinatio, & Impenitentia.

Expos. Quodnam lucuosius quam quod subdo pertinacis & obstinati peccatoris monumentum haberi potest? Lego in actis pro Beatificatione B. P. Francisci Borgiæ Societatis Jesu, apud Eusebium Nierenbergium in ejus vita, Virum quandam in Hispania, quàm sanguine nobilem, tam vitiis ac flagitiis infamem, gravi aegritudine correptum, ac de vita periclitantem, tantâ obliatione in sceleribus suis perstitisse, ut recta omnes monentes rejiceret, nolletque de anima per confessionem expianda quemquam audire. Venit tum forte eam in Urbem S. Borgias, qui cognito miseri periculo, pro zelo suo illum juvare cupidus, ante Christum crucifixum in genas prociidit, cum ardentem obsecrans & obtestans, ut qui orbi universo sanguine suo saluti fuisset, infelici ac pertinaci illi animæ non deesset. Francisco hæc precanti, ex cruce Servator, Adi, inquit, confestim aegrum, eumque hortate, ut se expiet, & ego mox illi ut medicus & infirmorum curator adero. Abit B. Pater spei bonæ plenus, ad aegri domum se confert, quo Servator jam præcesserat, medici ac prope famuli specie illi solatia atque obsequia deferens. Excipitur ab infirmo non inurbanè P. Borgia; verùm ubi de confessione cepit, ad eam instituendam adduci non potuit. Recedit iterum Dominus, relicto ad ulteriores conatus apud aegrum Francisco, qui & ipse cum operam perderet, etiam recessit, & denuò coram Christo crucifixo in genas provolutus, per sacra illius vulnera obtestatur, ut misero adsit. Cui Dominus: conveni iterum pertinacem illum Franciscæ, meque tecum deser, si forte me confecto, cruci pro se fixo convertatur, & vivat. Rediit Borgia, & submotis arbitris, ut liberior esset aeger, verbis ad pietatem omnem compositis, submissis in terram genibus, Christum crucifixum illi representat: per Passionem, dolores, sacra Domini *IESU* vulnera orans, obsecransque, ut animæ suæ misereatur, æternitatem maturius menti imprimat, nolle Deum mortem peccatoris, sceleribus omnibus ejus misericordiam majorem esse. Ad omnia ille pertinax obmutescit: addit & vocem suam Dominus *IESUS*, & vocem sanguinis, quem ex vulneribus copiosè effundebat. Per hunc iterum iterumque obtestatur Franciscus; sed nihil profuit. Tum vero servator revulsa à cruce manu, sacrosanctum cruorem in faciem projicit obstinati peccatoris, qui quot guttas numerat, tot veluti linguas in magno judicii die coram orbe universo neglectam & contemptam benignissimi Dei ac Redemptoris sui misericordiam illi exprobrabit.

Q. *Quae peccata in cælum clamare dicuntur?*

R Esp. Quæ per se vehementer abominanda sunt, & aperte humanæ charitatis jura violant: unde vindictam clamare perhibentur, & horrendis sæpè modis in hac vita divinitus vindicantur.

Q. *Quot sunt peccata in cælum clamantia?*

R Esp. Hæc quatuor: Homicidium voluntarium, Peccatum Sodomiticum, Oppressio pauperum, viduarum, atque pupillorum, demum Merces operariorum defraudata.

Expos. Exemplum Homicidii voluntarii à Deo puniti exhibetur *Genes. cap. 4.* in Caino qui fratrem suum Abelem fraudulenter quasi ad deambulandum in agrum evocavit. Et ecce cum soli essent in agro contra fratrem violenter insurgens eum occidit, sed quam sibi abominandum esset illud facinus Deus statim aperuit, qui contra homicidam his verbis intonuit. *Quid fecisti? Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris super terram &c.* Sanguis nempe innocens vocem tremendam habet, quæ in cælum usque auditur, & homicidii vindictam deponit.

Quam detestandum sit Sodomia peccatum aperte patet in everfione ipsius Sodomæ & Gomorrhæ, ubi cum incolæ infando illi carnis peccato addicti essent, ultricibus flammis à Domino consumpti fuerunt, uti gravibus verbis testatur Scriptura *Genes. cap. 14. v. 24. Pluit Dominus super Sodomam & Gomorrhæ sulphur & ignem à Domino de cælo, & subvertit civitates has, & omnem circa regionem &c.*

Oppressio pauperum per vim & potentiam Deo semper execrabilis fuit, uti patet *3. Reg. cap. 21. vers. 19.* Cum enim Rex Achab vellet invito Naboth vineam eripere, Jezabel Regina ut Regis voluntatem exequeretur, per suam potentiam curavit Naboth falsò accusari, & lapidibus obrui. Sed ecce parem Dei vindictam Idum Achab festinare ut jam defuncti vineam occuparet, Dei nomine occurrit illi Elias Propheta & penam denunciat, dicens, Hæc dicit Dominus; *In loco hoc in quo iuxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum*, quod iusto Dei judicio evenit.

Q. *Quae peccata dicuntur aliena?*

R Esp. Ea, quæ ab aliis quidem committuntur, sed nobis interim auctoribus, vel quoquo modo adjuutoribus, aut saltem non impediuntibus, ut idcirco nobis etiam imputentur.

Q. *Quot modis aliena peccata nobis imputantur?*

R Esp. Novem his modis: Consilio, jussione, consensu, irritatione, laudatione, seu adulatione, reticentiâ culpæ alienæ, conniventiâ vel indulgentiâ, rei alienæ participatione, & pravâ facti alieni defensione.

Q. *Quae dicuntur opera carnis?*

R Esp. Ea quæ homines secundum carnem viventes, & à Dei filiis spiritualibus degenerantes, committere solent.

Q. *Quae sunt opera carnis?*

R Esp. Paulus ea recenset in hunc modum: Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, Fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum servitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, rixæ, dissensiones, sectæ, invidia, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Expos. Quanta sit malitia in operibus Carnis, & veneficiis, & commerciis cum dæmone sequenti Exemplo luculenter exponitur. Lugduni in Gallia vir mili-

militaris Vigiliarum Præfectus, dum nocte quadam ex officio urbis compita circumlustrat, ad commilitones suos conversus, impurum animi sui sensum hac impiâ voce declarat: Ad satisfaciendum carnis desiderii, si vel ipse dæmon modò se mihi offerret immunis non abiret. Vix hæc verba pronulerat, & ecce mulier splendido in speciem habitu, famulo lucernam præferente, impuris hisce Veneris mancipiis occurrit. Post exhibita ultro citroque urbanitatis officia, illi scemina se confestim adiungunt, & domum ad quam se redire fingebat, eam deducunt. Ingrediuntur simul, & desideratam cum ea libidinem explent. At res tota ex dæmonis arte composita & phantastica fuit. Nam sublato à dæmone fūco, deprehendunt se cum cadavere tabo, sanie, ac vermibus fluente rem habuisse, & in obsoleta domus ruinis versari. Adhæc dum attoniti obstupescerent, ecce ibi insolito fulminis ictu prostrati sunt, unus quidem eodem loco & nocte extinctus est, alter verò postridie, tertius denique dieterio interiit. Ex Doultremani *Pædagogo Christi. Part. 1. cap. 7. pag. 132.*

Olii & invidiæ exemplum proponitur nobis 1. *Reg. cap. 18. & 31.* In Saule que Davidem ex odio injusto multis modis occidere conatus est, donec tandem ab hostibus superatus violentas manus in seipsum convertens sese propriâ hastâ interemit.

Aliud æmulationis & inimicitæ exemplum patet in fratribus Josephi, qui ipsum vestibus spoliatum venderunt, sed Deo sic disponente, ipsi fame compulsi coacti sunt Josephum venerari, & ab ipso vitam & veniam postulare, *Genesis cap. 35.*

Ebrietatis & comessationis quam acerbus sit fructus docet Exemplum apud *Cantipratanum Lib. 2. apum cap. 56. §. 2. Et in Pædag. Christi. pag. 152.* Dum quidam cum sociis inter popula Animæ immortalitatem irrisisset, adfuit extemplo quidam sub mercatoris habitu, & statura procerus, cui per jocum socii ajunt, si tu bonus es mercator, en hic hominem qui suam animam venalem habet. Bene est, inquit mercator, qui erat dæmon sub mercatoris specie: Sed velim scire quanto pretio ea vendatur? Non magni, inquit alter, si tot vini amphoras dederis illam referes. Postquam mercator ille pretium quod petebatur pendisset, & communi omnes joco risuque applausissent, & pocalis jucundè indulgissent, cum tempus adveniret, quo societas illa dissolvenda erat: Heus boni viri, exclamat mercator, quid vobis videtur? Qui emit equum numquid non etiam fraum feret? Cum omnes incepto joco insistentes, id æquum esse pronunciarent, statim veterator infernalis se prodit, arreptumque impium ganeonem eoram omnibus cum corpore & anima secum asportat, debitum temulentæ & impietatis suæ præmium relaturum.

De prædictis omnibus, Luxuria, Invidia, Ira, Ebrietate, Consilio malo, Adulatione, &c. superius plura exempla data sunt: Item in *Apparatu* sub propriis Titulis.

Q. Estne satis Christiano, malum fugere & à peccato declinare?

R Esp. Nequaquam; sed præterea bonum agere & virtutes exercere necesse est. Alioqui scienti bonum, & non facienti, peccatum est illi.

Q. Quid boni faciendum Christiano?

R Esp. In genere quidem quidquid boni lex naturalis, divina vel humana præcipit vel ostendit: in

specie verò pro sua quisque vocatione præstare officium & acceptæ Dei gratiæ cooperari cum gratiarum actione debet. Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Q. Quæ sunt præcipua bonorum operum genera?

R Esp. Ea, quibus sobriè, justè, pieque vivitur in hoc seculo, & per quæ itidem iusti magis magisque iustificantur, & sancti indies sanctificantur.

Q. Quotuplicia sunt hæc operum bonorum genera?

R Esp. Triplicia: utpote Jejunium, Eleemolyna seu misericordia, & Oratio, de quibus ita legitur: Bona est Oratio cum jejunio & Eleemolyna.

Q. Quis est fructus bonorum operum?

R Esp. Habent ea promissionem ac mercedem hujus ac æternæ vitæ; Deum placent, gratiam conferunt, & augent; denique Christiani hominis vocationem certam faciunt, atque consummant.

Q. Quid est jejunium?

R Esp. Est certis diebus, juxta morem & præscriptum Ecclesiæ, carnibus abstinere, & saltem unâ cibi refectio in die contentum vivere frugaliter: Sed si generatim hoc nomen accipias, Jejunium est corporis quædam castigatio piè suscepta, ut vel caro spiritui subjiciatur, vel obedientia exerceatur, vel Dei gratia impetretur.

Expos. Jejunii utilitatem declarat nobis ipsa Ecclesiæ, quæ in Præfat. Missæ Deum sic alloquitur: *Qui corporali jejunio vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris & præmia.*

Exempla Jejunii præbet nobis Scriptura in Moysè qui per 40. dierum jejunium Dei alloquium & aspectum obtinere meruit, *Exod. 24.* Et Ninivitarum qui post 40. dies subvertendierant, per jejunium à Deo veniam meruerunt.

In vita S. Patricii legitur quod in altissimi montis vertice 40. dies cum solo Deo in jejunio & oratione transegerit.

At nostro tempore sacra Catholicorum jejunia abhorrent Hæretici, atque omnem Ecclesiæ Romanæ de cibis vetitis legem ridet & contemnit. Sed insigni Exemplo violatæ hujus legis pœnas dederunt.

Postquam in Germania Torpatenses in Lutheri impia dogmata concesserant, feriâ sextâ solenne Paschæ festum proximè præcedente, finitâ Lutherani Ecclesiæ concione, civibus è templo D. Virginii sacro reverentibus, quidam alium concivem & familiarem invitavit ad prandium; rogat una domum comitetur; habere se egregiè paratum Petalonem Westphalicum: Arridet alter, & sibi reponit esse Gallum gallinaceum opiparè elixum, hunc se in reciproco benevolentie signum adferre. Mensæ accumbitur, vorant gulosè, horum alter os quoddam rodens imprudens pene, ipsum deglutit. Quare cum necos transmittere, neque extimere valeret, multum ejulans debitâ Ecclesiæ mandati violationi pœnâ, corpore die suffocatur. Nec divina ultionis manus evasit alter; nam postridie Paschæ malo spiritu correptus, non multò post rabie ac furore exagitatus animam unâ cum possidente dæmone exhalat. *ha Davoutius in Flor. Exempl. cap. 1. Tit. 10. Exempl. 7.* Vide in *Appar. Jejunium.*

Q. Quid

Arde
kin

Theo
logia

D. W.

Q. Quid est Oratio?

R. Esp. Est mentis, in Deum elevatio, per quam vel mala deprecamur, vel bona nobis alisque petimus, vel Deo benedicimus.

Expof. Ad Orationem nos Chriftus impensè hortatur Luc. 11. verl. 9. *Ego dico vobis petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* Ideo oratio à S. Auguftino Clavis cæli vocatur, per quam & cælum aperimus, & omnia beneficia corporis & animæ à Deo impetramus, fi cum fiducia, humilitate, & perseverantia ad Deum recurramus.

De S. Patricio in ejus vita traditur, quod assiduo centenis ter vicibus Dominum adorando genua flectebat: qualibet horâ diei Canonica centies se crucis charactere signabat. Nocturni verò temporis magnam partem divinis precibus cum ducentis genuflexionibus impendebat. Per hanc orationis vim quatiomnipotens omnia à Deo impetrabat, adeo ut velut alter Thaumaturgus, ut templum in unius viri nobilis fundo erigere possit, hujus rogatu fusâ prece montem in terram depresserit, sed cum vir ille nobilis promissis stare nollet, iterum ad orationem confugiens, montem prius tellure haustum in priorem altitudinem revocavit.

Addamus Exemplum pauperis Cerdonis Constantinopolitani, cui nomen Zacharias. Hic cum singulis noctibus ad orandum coram Vener. Sacramento Templum S. Sophiæ adire soleret, visus est ab alio totus luce circumfusus, cui etiam ingrediendi valvæ templi sponte se aperiebant, & ultro clauderantur dum templo egressus erat: Deo sic demonstrante quantum sibi placeat humilis oratio.

Q. Quid est Eleemofyna seu Misericordia?

R. Esp. Est beneficium, quo alterius miseriam ex commiserationis affectu subvenimus.

Q. Quotplex est genus Eleemofynæ seu Misericordiæ?

R. Esp. Duplex: Alia quippe sunt opera misericordiæ corporalia; alia verò spiritualia, quoniam vel ad corporalem, vel ad spiritualem miseriam proximi sublevandam spectant.

Q. Quot sunt opera Misericordiæ corporalia?

R. Esp. Septem: Esurientes pascere, potum dare siti-entibus, operire nudos, captivos redimere, ægrotos invisere, hospitio peregrinos suscipere, mortuos sepelire.

Expof. Eleemofyna non est solum beneficium, quo alterius miseriam ex commiserationis affectu subvenimus, sed etiam debitum, quia si non demus pauperi quod nobis superfluum est ad statum secundum conditionem nostram honestè sustentandum, hoc ipsi quasi surripimus, uti asserunt SS. Patres, Basilus, Ambrosius, Hieronymus, Bernardus, sed imprimis breviter & dilucidè Augustinus in Psalmum 147. *Superflua, inquit, divitiæ, necessaria sunt pauperi: res aliena possidentur, cum superflua possidentur.*

In extremo iudicii die dicit Chriftus, *Venite Benedicti Patris mei possidere paratum vobis regnum à constitutione mundi, addens causam, Esurivi enim & dedistis mihi manducare, sitivi & dedistis mihi bibere: hospes eram & collegistis me, &c.* Sed duris & tenacibus dicit, *Discedite à me malecæli in ignem æternum, qui para-*

tus est diabolo & Angelis ejus, esurivi enim & non dedistis mihi manducare. &c. Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam. Ex quo loco Evangelistæ deducitur hoc argumentum: nullus damnatur ob aliquid ommissum quod non obligat sub præcepto: atqui reprobi hic damnantur ob ommissam Eleemofynam, ergo illa aliquando saltem in necessitate obligat sub præcepto.

Vultis exemplum viri Sancti qui hanc opinionem sibi in praxi duxerit servandam? Audite quid de S. Francisco narret S. Bonaventura in ejus vita. Quæ S. Francisco in Eleemofynam data fuerant, si pauperior quis ab eo stipem peteret, illico non tam donabat, quam jure suo cedebat. Undè audiens, vetulæ cujusdam incediam, dixit, frater mi restituumus alienum hoc (pallium suum denotans) quod ego retinebam donec æquioris tituli possessor appareret. Jam apparuit pauperima quædam soror nostra, ad quam rogo ut mittas hoc meum pallium, cum quibusdam panibus ex Eleemofyna collectis: Quæ dum fratres portaverint, dicant quod suum erat sibi dari: reputo enim quæ nobis conferuntur in nostrum usum cedere donec indigentior supervenerit. Sed vide miram Dei providentiam & remunerationem. Eodem tempore aliqui ex Pontificiis detulerunt tot panni ulnas, quot Sancto Patri, ejusque sociis vestiendis sufficiebant.

Atque ut hæc viri Sancti in pauperes liberalitas à Deo liberaliter compensata, sic alterius tenacitas graviter puniatur. Refert quippe Genebr. l. 4. *Chronograph.* anno Christi 914. cum dira fames Germaniam infestaret, Episcopus Moguntinus Hatto nomine, plurimos pauperes in horreo congregatos ea spe, quod escæ vel panis non nihil ex Episcopi liberalitate accepturi essent, concremari iussit, dicens, nihil differere eos à muribus, frugibus tantum consumendis uatos. Quam tyrannidem Deus protinus ultus est. Præcepit namque muribus ut cateratim illum invaderent, ac diu noctuque affligerent vimque devorarent. Itaque ille in turrim in medio Rheni extractam aufugit: sed nec ibi à moribus murium tutus esse potuit. Nam mures factò agmine per Rhenum natantes in turrim conscendere, iustum Dei iudicium executuri: quod agnoscentes miser horrenda tandem morte inter mures periit. Feruntur mures uomen quoque ejus à parietibus & tapetibus abraissis.

Verum liberales & munifici erga egenos, non tantum in altera, sed etiam in hac vita felices & beati futuri sunt, & in hac quidem vita providebit Deus, ut nunquam illi inopiâ laborent, qui opes suas in pauperes distribuerint juxta illud Psalms, *qui seminat in benedictionibus de benedictionibus & metet.* Et Pauliz. Cor. 9. *qui autem ministrat semen seminans, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum & auget incrementa frugum justitiæ vestræ, ut in omnibus locupletati abundetis.*

Nitida hoc similitudine illustrat S. Basilus. Sicut putei continuo exhauriti, & copiosiore & puriore fluunt aquâ: clausi verò & quieti facile putrescunt, sic & opes reconditæ inutiles sunt, transtatae in pauperes novum fructum pariunt. Item aliâ eon minus apposita Clemens Alexandrinus, sicut ad ubera, quæ fuguntur, vel mulgentur lac solet confluere, ita & opes confluunt ad eos qui erogant illas.

Memorable hujus rei Exemplum exstat, in *Prato Spiritualis*, de nobili quodam Constantinopolitano, qui cum

eum omnia sua in pauperes distribuisset, filio nihil nisi Christum Curatorem reliquit. Quare & Christus se ei curatorem praestitit, monuitque virum egregie divitem, ut illi filiam unicam in uxorem traderet, cumque omnium bonorum haeredem scriberet, qui id ipsum accuratè implevit, monuitque juvenem: ecce bonus curator tuus hanc tibi uxorem misit. Adeo verum est quod dixit Sapiens: *qui dat pauperi non indigebit, qui despicit deprecantem sustinebit injuriam.* De hac praecleara virtute plura in Apparatu, V. *Liberaltas.*

Q. Quot sunt opera Misericordiae spiritualia?

R Esp. Sunt & ipsa septem: uti, Peccantes corrigere, Ignorantes docere, dubitantibus rectè consulere, pro salute proximi Deum orare, consolari maestos, ferre patienter injurias, offensam remittere.

Expof. Priora septem misericordiae opera corporalia vocantur, quod circa corpus versentur, ut consideranti patet; haec spiritualia dicuntur, eo quod ad animam referantur eoque pluris faciendū, quantum anima, juxta ipsius Christi testimonium, plus est quam corpus, quare & impensius illorum usus nobis commendatur à sacra Scriptura, ac imprimis à Magno illo gentium Doctore Paulo, sed nullum æque ac inimicorum dilectio, & remissio injuriarum. Hic ad Ephes. 4. sic scribit: *Donate invicem, sicut & Deus in Christo donavit vobis.* Idem repetit cap. 5. *Estote ergo imitatores Dei sicut filii charissimi & ambulante in dilectione, sicut electi Dei, sancti & dilecti viscera misericordiae, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut Dominus donavit vobis, ut & vos.*

Sed quid meriti nobis promittitur ob hanc gloriosam de nobis in diligendis inimicis reportatam victoriam? Audite Matth. 6. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester caelestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Quae cum in manu nostra sint monet S. Augustinus l. 50. Homiliarum Hom. 6. *Dimittamus inimicis nostris, ut libera conscientia possimus in oratione Dominica dicere: dimitte nobis debita nostra, sicut nos dimittimus debitoribus nostris.*

Exemplum ad hanc rem accommodatum narrat Henricus Magnus dist. 9. Exemp. 94. De quodam viro opulento & nobili, qui dum summa animi pertinacia inimico supplicii reconciliari recusasset, subito ex hac vita ereptus est. Mortuo ingenti pompa exequiæ apparantur, corpus à funebri amicorum turba ad templum defertur, ubi pro more qui tum vigeat, decantatum solenniter officium defunctorum ante aram in qua Christi pendens è cruce imago erat exposita: cumque Sacerdotum aliquis illam officii lectionem inchoasset; *Parce ei Domine,* visa est imago avulsis à cruce manibus, aurem sibi utramque ocludere, horrendum illud intonans, *non pepercis, non parcam.* Ad quæ verba, attonita circumfusa multitudo in cadaver impii involavit, & alitibus caeli extra civitatem illud devorandum abjecit. Hinc discite quam verum sit illud Evangelii, Oportere nos misereri aliorum si misericordiam à Deo & nos consequi velimus, juxta parabolam illam servi, qui ideo graviter à Deo punitus est, quod ipse non remisisset confervo suo, sicut & illi à Domino familias omne debitum remissum fuerat. Videri potest in Apparatu, V. *Corruptio fraternitas, Exhortatio, Amor proximi.*

Q. Quae sunt virtutes omnium praecipuae?

R Esp. Post Theologicas quidem illas, de quibus dictum est, Fidem & Spem & Charitatem, praecipuae sunt Cardinales, quae Christianos cum primis decent.

Q. Quae dicuntur Cardinales virtutes?

R Esp. Quae tamquam fontes aliarum & cardines omnium honestae vitae rationem continent.

Q. Quot sunt virtutes Cardinales?

R Esp. Quatuor: prudentia, Justitia, Temperantia, Fortitudo: quibus in Christo consequitur homo, ut providè, justè, temperatè, ac fortiter in omni vita degat, ac placeat Deo.

Expof. Cardinales quædam virtutes idcirco dicuntur, quod sint tamquam aliarum fontes & cardines: & quemadmodum ostium in cardine, sic omnis honestae vitae ratio in illis versetur, ac boni operis universa structura eisdem inniti quodammodo videatur, de quibus ita scriptum est Sapientia 8. *Sobrietatem & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem, quibus nihil nihil est in vita hominibus.*

Prudentia.

Quare proderit illarum virtutum definitionem fultius paulo proponere. Prudentia est virtus quæ secundum honesti rationem quid expectendum, quidve fugiendum sit homini praescribit, juxta illud Ecclesiast. 12. *Fili sine consilio nihil facias, & post factum non penitebit.* O si omnia ad hujus virtutis normam agerent morales, quam multa infortunia evitarentur, quæ multa omitterentur de quibus heu postea, sed nimis serò, doletur. Exempla prudentiae maximè spectantur in bono consilio, de hoc in Apparatu, V. *Consilium bonum, malum, quale dedit Herodias filia, ut peteret caput Joannis Baptistae.* Item in Apparatu V. *Sapientia.*

Justitia.

Justitia est virtus quæ cuique sua tribuuntur. De hoc Lita Proverb. 14. *Melius est parum cum justitia, quam multus fructus cum iniquitate.* Item, *quid prodest homini si universum mundum lucretur, anima vero sua detrimentum patiarur?*

Potest ne illud sequi ex neglectu justitiæ? Omnino, teste Augustino. Non remittitur peccatum nisi restituatur ablatum. Horrendum est exemplum quod supra retulimus ex *Padagogo Christiano part. 2. cap. 5. §. 1.* de usurario quodam nobili in Italia qui confitebatur Sacerdoti peccata absque proposito ab usuris impostum abstinenti, & una cum Confessario qui eum absoluebat ad inferos abreptus est.

E contra insignis exercenda justitiæ zelus sequenti exemplo à Deo comprobatur. In Anglica capti erant tres falsæ monetæ fabricatores scelestissimi, & juxta legem ad manum abscissionem condemnati. Interea Archiep. Cantuariensis, in ejus potestate illi erant, in die Pentecostes celebraturus interrogat, an justitia adhuc impleta esset. Responsum est propter diem Festum dilatam esse penam usque in crastinum. Nequaquam, inquit, ego hodie Sæcrum non absolvam nisi prius in illis justitia impleatur. Quæ peracta, dum in Sacrificio illa verba recitaret, Ecclesiam tuam pacificare, juvare, custodire, & regere digneris. nivea columba omnibus inspectantibus super eum descendit, & alis super caput expansis sic mansit, donec Sacrificium absolveretur. Ex *Specul. hystor. lib. 25. Et magno Specul. Exemplorum.*

Te.

Arde
kin

Theo
logia

D. 13

Temperantia.

Fortitudo.

Est virtus voluptatum carnis quæ gustu atque tactu percipiuntur moderatrix: ad quam sectandam sic nos hortatur Scriptura: *1. Petr. 2. Sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester Diabolus tamquam Leon-giens circumquirit quem devoret: ut autem hanc virtutem amare, & illi oppositum vitium hodie nimis vulgare odisse possimus, mala quæ secum trahit perpendamus.*

Et 1. quidem facultates exhaurit, Proverbior. 2. *Qui amat vinum & pingua non disabitur.* 2. Corpus imbecillum reddit, hinc oculorum lippitudo, oris graveolentia, membra tremula, capitis distillationes, tussis, apoplexia, paralysis, articulares morbi, & denique mors, plures enim occidit gula quam gladius: denique reddit hominem ad omnia inutilem.

Videte hoc egregia similitudine expressum. Corpora nostra terrena sunt: quo modo pluvia nimis diuturna si fuerit, terra infunditur & in lutum resolvitur, ut nulla in ea cultura fieri possit: sic & caro nostra quando abundantiore potu fuerit inebriata, nec spirituales cultura accipere, nec fructus animæ necessarios poterit exhibere.

Estne igitur ebrietas grave peccatum? Est peccatum mortiferum si voluntaria sit & pervenerit usque ad violentam usum rationis privationem: nam Apostolus Paulus *1. Cor. 6. Nolite errare, neque fornicari, &c. neque ebriosi regnum Dei possidebunt.*

Sed nec ad finem vitæ differre solet pœnam quæ ebriosos plectere decrevit Deus, quam passim exitu infausito & luctuoso solent finire. Notum est quomodo Holoferni vino somnoque sepulto à Judith caput refectum sit, *Judith. cap. 12.*

Balthasar Babyloniorum ultimus Monarcha, dum lascivie cum concubinis ebrietatem misceret temulentus, vidit ignotam manum scribentem in pariete: *Mene, Thecel, Phares,* & eadem nocte regno & vita à Cyro spoliatus est, *Daniel. 5.*

Aliud Exemplum recentioris memoriæ refert *Mart. del Rio tom. 2. disq. Magic. l. 3. p. 9. 7.* Tres helluones in Flandria, quadam die in seram noctem computationem protraxerant, cum unus illorum minus impius, Sat, ait, Baccho datum est. Deo saltem agamus gratias: Ego vero, subinfert alter procacior, cacoæmoni gratias agendas censo cui operamur, & cum ritu mensâ relicta in lectos ruunt singuli: vix decubuerant, ecce tibi in triclinium, vi januâ reserata, daemon magni, atri & trucidis viri specie, habitu venatorio, & cum eo coeci duo parvuli obambulant, & lectos circumspiciunt torvo vultu: deinde horrenda voce ait, ubi est ille qui mihi gratias agit? adsum, referam grates. Lecto absistat pavitatem, & traditum coecis jubet insigi veru, & lento igne assari: Parent promptè, assatur infelix, & moritur. Demum venator ad superstitis sub stragulis trepidantes vix vivos, digni vos etiam (ait) pari supplicio, nec deest voluntas mihi: sed vetor vi majore. Invitus nunc abeo, & moneo, respicite, aut manent vos terribiliora. Disparent larvæ, nec tamen aliis animus redit vel vox, nisi clarâ luce, ubi surrexere, collegam inveniunt mortuum & (ne vilum inane putes) assatum cum horrore intuentur. Vide huic exemplo idoneam similitudinem anseris assati cum ebrioso, supra in Apparatu, Verb. *Ebrietas in fine.* Item *V. Gula.*

R. P. Arfdeck. Tom. III.

Ad hanc colendam satis nos hortatur Scriptura cum timorem improbum nobis admittit, & Christianæ mentis fiduciam, alacritatem, constantiamque commendat. *Engi: impius nemine persequente,* inquit Salomon Prov. 28. *Iustus autem quasi leo confidens absque terrore erit.* Et Petrus de fidei ac pietatis hostibus hoc admonet: *Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini. Quis est,* inquit *1. Petri 3. qui vobis noceat, si boni amulatores fueritis? Sed si quid patimini propter justitiam, beati.*

Exemplum Christianæ fortitudinis patet in vita S. Laurentii, qui nec blanditiis, nec terroribus tyranni, nec lento igne, nec eraticulâ ardenti, in minimo potuit à fide dimoveri, ut fasè narratur in Breviar. 10. Augusti lect. 4. 5. 6. Plura exempla in Appar. V. *Fortitudo.*

Q. *Quæ dicuntur dona Spiritus Sancti?*

R. Esp. Septem illa, quæ super Christum requievisse Propheta testatur, & quæ ab ipso, seu fonte omnis gratiæ, in alios derivantur: ut donum sapientiæ, donum intellectus, consilii, scientiæ, fortitudinis, pietatis, ac timoris Domini.

Q. *Quanam illa, quæ fructus Spiritus vocantur?*

R. Esp. Ea quæ p̄i secundum spiritum viventes operantur, & per quæ spirituales à carnalibus distinguuntur.

Q. *Qui sunt fructus Spiritus?*

R. Esp. A Paulo Apostolo sic numerantur: Charitas, Gaudium, Pax, Patientia, Longanimitas, Bonitas, Benignitas, Manufactudo, Fides, Modestia, Contentia, Castitas.

Expos. Quid est timor Domini? Est Spiritus Sancti donum quo peccator divinæ justitiæ timore salubriter concutitur ad conversionem. At qua ratione ad hunc Dei timorem pervenitur? Si consideret attentè instabilitatem humanam, & quod ignoret, quid sibi tandem futurum sit. Cautiores nos esse convenit exemplo Angelorum qui de gradu suo deciderunt. De quibus Jobi 4. *Ecce qui serviunt ei non sunt stabiles, & in angelis suis reperit pravitatem, quanto magis qui inhabitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum.* Adde de Adamo, qui cecidit in Paradiso; Judas in confortio Christi turpiter lapsus, suspensus, damnatus fuit, quæ fufus exaggerata materiam exemplo dabunt. Plura exempla in Appar. V. *Timor Domini.* Item de *Charitate, Pace, &c.* dictum est iam ibi, quam alibi in Catecheli.

Q. *Quæ dicuntur Beatitudines Evangelicæ?*

R. Esp. illæ, propter quas in Evangelio etiam hi, qui miseri prorsus ac infelices videntur, beati, ac felices pronuntiantur.

Q. *Quot sunt Evangelicæ Beatitudines?*

R. Esp. Octo, quas ita Christus in monte tradidit.

1. Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum.
2. Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.
3. Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.
4. Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.
5. Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.
6. Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

O

7. Beati

7. Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.

8. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam, quoniam ipsorum est regnum cælorum.

Expof. Hinc collige vanam esse prorsus mundi de beatitudine sententiam, quæ permultos interim fallit, ac perdit, Nam beati fore vulgo putantur divites, præpotentes, gloria & autoritate clari, bonis fortunæ affluentes, voluptatibus indulgentes. Verùm Doctrinæ Christi repugnant, qui non divites sed pauperes, mitis &c. beatos pronunciat. Hinc rectè Esaias exclamat cap. 3. *Popule mi, qui te beatum dicunt ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Quis ergo beatus dicendus? Non alii quam quos supra ipsa veritas quæ falli aut fallere non potest beatos nuncupavit. Patet id in Epulone divite, & Lazaro paupere: moritur uterq; dives sepelitur in inferno, pauper ab Angelis in sinum Abrabæ deportatur. Epulo in inferno Lazarum rogat, quem fuerat in terra alpernatus, ut guttula una arentis linguæ sitim refrigerare dignetur, & negatur. Causam vultis; addit illam Dei nomine Evangelista. *Fili recordare, quia recepisti bona in vita tua, Lazarus similiter mala, ideo hic consolatur, tu verò cruciaris.* De his beatitudinibus plura alibi in Catechesi & in Apparatu, Vide *Abnegatio, Patientia, Consolatio divina, Liberalitas, Castitas, Pax, Tribulatio, Persecutio.**

Misericordia.

Exemplum commiserationis & misericordiz legitur in vita S. Patricii apud nos cap. 15. quem cum Cæcus insequeretur ut per eum lumen oculorum à Deo impetraret, contigit cæcum alicubi impingere & in terram corruere. Quidam ex comitatu Christianæ misericordiz immemor, cæci lapsum risu excepit. At vir Sanctus in cæcum commiseratione, in ridentem indignatione commotus. Tu, inquit, qui oculis ad illudendum misero abuteris, oculorum usu privaberis, huic vero visum à Deo humiliter poscenti oculorum lumen restituetur: ac formato crucis signo illusori visum abstulit, cæco donavit.

S. Franciscus adhuc in sæculo adolescens adeo erat misericordiz addictus, ut juramentum fecerit, nullum pauperem postulantem sine Eleemosyna dimittere. Hinc initium tam largæ Dei misericordiz in Ordinem illius universum.

Manfuetudo.

S Thomæ de Villanova Ord. Eremit. S. Augustini tanta inerat manfuetudo ut Valentiz carcerem à nimio situ & horrore diligenter repurgaret, & cum esset Episcopus, si quando in carcerem compingendi erant homines Ecclesiastici, non poterat sibi à lachrimis temperare, adeo ipsam justitiæ severitatem sua manfuetudine temperabat.

Pius V. Pontifex, vel ideo verè pius quia vere mitis, cum quidam in eum libellum probrosum vulgasset, ideoque majestatis læsæ damnatus esset, ut modum inveniret quo damnatum liberaret, illum ad se adduci jubet. Interrogat an scriptum illud probrosum contra Pontificem Christi Vicarium, an potius contra Michaellem Gislerium (hoc erat Pontifici nomen) in lucem dedisset? cum reus se contra Michaellem tantum edidisse responderet, jussit liberum dimitti. *P. Rho in histor. virtutum libro 7. cap. 8.*

Persecutio ob justitiam.

Quamvis illa persecutio præ omnibus Ecclesiam Romanam stabiliat, atque illustret, patet eviden-

ter ex immenso Martyrum numero qui pro illius fide & veritate toto orbe vitam ac sanguinem effundere non dubitarunt. *P. Nicolaus Casusius* in libro suo qui inscribitur *Curia Sancta Tom. 1. lib. 2.* Computat undecim Milliones Martyrum, qui à tempore Christi pro fidei Romanæ veritate passi fuerunt: Inter hos 27. fuerunt Pontifices Romani, Et in sola urbe Romana passi sunt plusquam trecenta millia Martyrum. Et in cæmeterio Calisti &c. sepulti sunt octoginta Martyrum millia, uti deducit *Bozzus* de signis Eccles. signo 29. lib. 7. cap. 5.

In ipsa postrema est minima Societas Jesu possessa esse ex fociis 281. usque ad annum 1641. declarat *Alagambe* in Biblioth. Soc. quibus hucusque plurimi accesserunt. Sed nec hæcenus à viris etiam aliquando Catholicis defuit patiendi palæstra non indecora. De qua nuper in Henrico Spondano Episcopo, *Historia Eccles. scriptore celeberrimo hæc verba legi. Tom. 2. anno 1665. pag. 671.* Nullus fuit unquam Ordo inter cunctas Religiosorum Sodalitates, qui plures passus sit per orbem universum controversias, & oppugnationes, nec qui gloriosius eas ubique superavit. à Domino procul dubio factum est istud & est mirabile in oculis nostris &c. Ita, inquam, Spondanus, ibidem.

Exemplum peculiare patientis persecutionem propter justitiam enituit in Traversio insigni fidei pugile in Hibernia, qui cum librum pro autoritate Ecclesie Romanæ contra hæreticos scripsisset, captus est, & præ tribunali publicè interrogatus, an talem librum ille composuerit? Mox ille Christiana libertate manum attolens respondit: *Hi sunt digiti qui librum istum conscripserunt.* Cumque ea de causa supplicio affectus, & cadaver exultum foret, digiti illi quibus scriptum illud exaravit illasi manserunt, quamvis ut consumerentur à carnificè sapius in ignem conjecti fuissent. Ita *Spondanus & plures alii.*

Q. Quæ dicuntur Evangelica consilia?

R Esp. Videlicet quæ per Evangelium non tanquam ad salutem necessaria, sed veluti suscipiendis magis expedita atque utilis à Christo non præcipiente quidem, sed consensente proponuntur.

Q. Quot sunt Evangelica consilia?

R Esp. Principalia tria sunt: nimirum, Paupertas voluntaria, Castitas perpetua, & Obedientia integra, quæ propter Deum homini religiose exhibetur.

Expof. Hujusmodi consilia Christus, non verbo tantum docuit, uri mox ostendemus, sed etiam Exemplo vixæ suæ sanctissimæ confirmavit. Quoad *Paupertatem*, cum dives esset, propter nos pauper factus est, non habens ubi caput reclinaret, Quoad *Castitatem*, ipse semper virgo, etiam ex virgine nasci voluit, & Sanctarum Virginum Sponsus semper perseverat. Tam sedulus demum fuit in præstanda *Obedientia*, ut Matri Virgini, ac Josepho fabri subditus fuerit, & ad mortem usque crucis obediens factus, de se ipso testatur: *Descendi de cælo non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.*

Ad hanc voluntariam paupertatem amplectendam adhortatur nos *Luc. 18. Si vis perfectus esse vade & vende omnia, quæ habes & da pauperibus & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.* Hujus autem cultores ac professores erant Apostoli, quorum nomine fidenter dixit Petrus ad Christum *Matth. 19. Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te.*

Arsde
Kin

Theo
logia

D. 18
2. 5

Ad Castitatem invitat Matth. 19. Item Paulus ad Corinth. 1. *Bonum est homini mulierem non tangere.* Et S. Joannes *Apocalyp. 14.* singulare huic virtuti premium decernit. Qui, inquit, cum mulieribus non sunt coinquinati sed virgines permanserunt, sine macula ante thronum Dei assident, cantantque novum canticum coram Deo & Agno, & sequuntur Agnum quocumque ierit.

Obedientiam vero commendat Matth. 16. *Si quis vult venire post me abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me.*

Hujusmodi autem Christi imitatores, qui dictis consiliis observandis serio vacarent, semper Ecclesia habuit, nec tantum de vulgo aliquos, sed etiam Imperatores & Reges, quibus, servatis Christi consiliis, Deo servire erat regnare, eligentes potius abjecti esse in domo Dei sui, quam habitare in tabernaculis peccatorum.

Atque ex his non paucos sibi vindicat Anglia & Hibernia. Ac imprimis *Sigibertus* Rex Northumbriae in Anglia circa annum Christi 640. abdicato regno monasticam vitam amplexus est. Et cum postea hoste regnum invadente, totius populi precibus coactus esset aciem ad bellum praecedere, noluit vel tantillum Religiosum habitum dimittere, sed eo indutus ante exercitum ad praelium processit, uti refert *P. Platus Lib. 2. Cap. 26.*

In eadem Anglia *Ethelredus* Rex an. 740. postquam pluribus annis regnum suum pie justeque administrasset, coronam in nepotem suum *Coenredum* ultro translata, Religiosam vitam in solitario regni sui Coenobio elegit. At ecce idem *Coenredus* feliciter reputans patri Religiosi quam Regis fortunam, post quinquentium inane purpurae regiae fulgorem cum religioso habitu commutavit, quem ex manibus Caelestini primi Pontificis Romae accepit. Neque multo post tempore illum ex eadem Anglia *Inas* Rex Saxonum ad Apostolorum limina secutus est, ubi se regnumque suum Pontifici ultro subiecit, & mundo valedicens per religiosa vota se Christo mancipavit, ut tradit idem *Platus l. c.*

In Hibernia anno 670. *Vibeanni* Rex tres habuit filios, *Forsum*, *Follianum*, & *Ultanum*; hi omnes caeleste regnum terreno praeferebant Religiosum statum amplexi sunt. Utque a mundi luxu, & paterna Aula remotius viverent, in Galliam trajecerunt, ubi cum Regis Clodovaei licentia Monasterium aedificaverunt, atque in eo tanta pietate vixerunt, ut omnes in Sanctorum numerum relati fuerint. *Platus ibidem.*

Ex aliis Regnis longum esset recensere Exemplum Carolomanni, Trebellii, Bambae, Veremondi, Ramiri, aliorumque Regum & Imperatorum, qui Evangelica Christi consilia & religiosa vota omnibus mundi opibus ac regnis praetulerunt.

Q. *Quae hominis novissima dicuntur?*

R. *Espe.* Ea quae homini ad extremum accidunt; ut Mors, Judicium, Infernus, & Coelestis gloria, de quibus ita docet Sapiens: In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis.

Expof. De Morte sic loquuntur Scripturae: *Statutum est hominibus semel mori*, ad Hebr. 9. Et hoc pulchra similitudine exponit Eccles. 2. *Omnes morimur, & sicut Aqua delabimur in terram.*

Et in hac quidem mortis certitudine, nihil incertius quam quando simus morituri, teste Eccles. 9. *N. R. P. Ardeck, Tom. III.*

scit enim homo finem suum. Quare providè monet Servator noster, Estote parati, quia, qua hora non putatis, filius hominis venit.

Mortis memoria.

S. Joannes à liberalitate in pauperes dictus Eleemosynarius, ut novissimorum semper recordaretur, sepuchrum sibi exstrui, sed imperfectum relinqui curavit, ac monitorem statuit, qui diebus Festis sibi coram omnibus diceret, *monumentum tuum in hodiernum diem est imperfectum, Domine, jubè ergo ut id finem accipiat: incertum enim est quâ hora sur ingrediatur, id est mors, & hæc cum cogitatio ad Eleemosynas tantas excitavit: Ita Leonius in ejus vita.* Sed ad alios transeamus.

Carolus V. Imperator ac supremus olim orbis Monarcha, ut se ad mortem melius compararet, deposito sceptro & corona, abdicavit à se totum Imperium, & omnia regna Hispaniae, Indiae, aliisque quae per orbem possidebat, seque in solitario Hispaniae angulo abcondit, ubi adhuc vivens curavit suas exequias se praesente celebrari, ut sic futurae mortis memoriam sibi aliis insingeret, & se ad eam rite prepararet. Et nos mortis immemores de minimo terrae puncto litigamus.

B. Francisco Borgiae Gandiae Duci & Catalauniae olim Proregi, cui à Clemente X. Sanctorum fastis adscripto, dum hæc scribo, orbis Christianus applaudit, en quantum profuerit serena mortis memoria. Francisco commissum fuit cadaver Isabellae Imperatricis uxoris Caroli V. ad Regum sepulchra Granatam deducendum. Cumque aperto jam loculo ipsi de more jurandum esset, illud esse Imperatricis cadaver, vidit illud adeo deformatum, & sanie ac vermibus scatere, ut nisi aliunde id novisset affirmare non possit illud esse Imperatricis corpus, quod tamen in vita à summa formae praestantia celeberrimum fuit. Borgiae hoc aspectu commotus, & inquit, inanes mortalium spes! Ad hoc devenit tanta majestas & pulchritudo! Sat Aulæ Regum, fat datum est Dominis morituris. Ac postea Aulæ valedicens, Domino immortalis in Societate Jesu sic servavit, ut ipse ad immortalera inter Sanctos gloriam pervenerit. *Ita in ejusdem vita.*

Refert P. Cottonus *Serm. de Morte*, quandam domesticam vitæ vanitati ac libertati adeo deditam fuisse, ut ex multis, quas Confessarius injunxerat, poenitentis, semper diceret, se nullam posse implere. Hanc tandem à Confessario propositam admisit, ut quoties manus lavaret, toties sibi ipsi tacita diceret: Hæc caro vermium esca erit. Hæc cogitatione in animum altè admixta adeo immutata est, ut aliis deinceps optimo virtutis exemplo praeluxerit. V. in *Appar. V. Mors.*

Judicium.

DE judicio Apostolus ad Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Et 2. ad Corinth. 5. *Cuncta, quae sunt adducet Deus in judicium pro omni errato, sive bonum sive malum sit.*

Refert hoc modo Joannes Climachus, solitarium quemdam in Choreb habitasse. Hic cum diu negligentissimè vixisset, non habens animæ curam, morbo tandem ad extrema deductus est; eumque è corpore jam migrasset, post horam ad se rediit, rogans ut inde abscederemus. Cellæ vero aditus obstruens mansit intactus annis 12. nihil præter panem & aquam gustans, &

sedens attonitus volvebat semper quæ viderat, ita fixo cogitatu, ut nec vultum immutaret, vim solum lacrymarum profundens. Cum jam morti foret vicinus rupto aditu ingressi sumus, cumque ab illo doctrinæ verbum supplices peteremus, hoc tantum audivimus. Ignoscite mihi, nemo qui mortis & iudicii memoriam verè agnoverit, peccare unquam poterit. Nos verò mirati sumus talem in eo, qui negligens fuerat, beatissimam reformationem. Alia in Apparatu, V. *Iustitia divina.*

Infernus.

Ibi erit fletus & stridor dentium. Matth. 18. Ibi vermis eorum non moritur; & ignis non extinguitur. Marc. 9. Cruciantur die ac nocte in secula seculorum. Apoc. 21. Sed quis explicabit quid hoc sit cruciari in secula seculorum? Considera tot annorum millia quot sunt momenta in tempore à creatione mundi; quod gutta in mari, quot arena in ejus litore, quot in arboribus folia, quot in hominum capitibus pili, quot in cælo stellæ: Nihil hæcenus numerando proficisci, plus enim restat quam numeraris. & æternitatis nec principium quidem hæcenus attigisti. Hinc rogat Esaias 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante, quis habitabit de vobis cum ardoribus sempiternis?*

Refert Venerabilis Beda *Histor. Anglic. Lib. 3. cap. 19.* B. Fursæum natione Hibernum, Peronensium in Picardia Divum tutelarem, semel in mentis raptu horrendos inferni cruciatus aspexisse. Ex hoc brevi infernalium pœnarum cognitione ita deinceps afflictebatur, ut etiam in rigida hyeme simplici tectus vestitu ex earum recordatione statim ex toto ejus corpore guttatione sudore efflueret. Si tantam vim habet gehennæ absentis recordatio, quid faciet præsentis perpessio.

Idem Beda in *Histor. Anglic.* narrat senem quemdam vitæ relictum in eremum concessisse, ubi supra humanas vires auferam & religiosam vitam duxit: inerepabant eum vicini quod se enecaret: quibus ille in lachrymas solutus: O utinam vobis datum esset videre, quæ ego vidi! certo certius affirmo, has pœnas nihil esse ad æternas illas, quas vidi. Alia exempla in Apparatu, V. *Infernus.*

In vita S. Patricii refertur, quomodo Deus voluerit hominibus quandam infernalium pœnarum speciem exhibere, quando S. Patricio orante ingens terræ Antrum cum novem in eo foveis apertum est, in quas si quis pœnitentiæ causa intrabat, horrenda dæmonum spectra, & ignis, & aquæ, & varii generis tormenta occurrebant. Ideoque locus ille in boreali Hiberniæ plaga Purgatorium S. Patricii ab incolis nuncupatur. Idem tradit Gir. Cambrensis in *Topographia Hibern. Dist. 2. Salteriensis*, & Dionys. Carthusianus de 4. *Novis. Pars. 3. Art. 14.*

Gloria Cælestis.

Stephanus vidit cælos apertos & Jesum stantem à dexteris virtutis Dei: & hac cælesti visione quantumvis exigua ita recreatus est, ut nec lapides, nec persequentium furorem, nec mortem ipsam formidaret.

De magnitudine hujus gloriæ Exemplum insigne refertur in *Speculo Exempl. P. II.* De Monacho quodam viro admodum pio & religioso, qui cum mane simul cum aliis ejusdem Monasterii matutinis precibus interesset, & casu in hunc scripturæ locum incidit

set, *Mille anni ante oculos tuos tanquam dies hesternæ, quæ præterit, cœpit sic cogitare, qui id fieri posset, & in ea cogitatione reliquis ex choro digressus perstitit aliquamdiu, petivitque sibi illam verum à Deo revelari.* Et ecce, continuo pulcherrima Avis ante oculos ejus volat, & avolat; ille insequitur etiam extra templum in nemus aliquod amplum & spatiosum haud procul à Cœnobio, illic avicula subsistens, ad suaviæ cælesti modulatione Monachum extra se raptum detinuit, ut ad trecentos annos, sine cibo, sine potu illi suavitati affixus permanserit, donec tandem avis avolans illum dimisit. Ille Monasterium repetit existimans per duas tresve tantum horas ab eo se abstulisse, pullat januam, accurrit janitor, petit quis homo sit, & quid velit? Sum, inquit, hujus cœnobii Sacrifla, qui eodum hodie post preces matutinas sum egressus. Janitor insanum aut delirum putans, petit ab eo nomina Fratrum, ille singulorum nomina ordine profert, & mirans se non admitti petivit adduci ad Abbatem, quo deductus, nec ille Abbatem, nec Abbas illum noverat: interrogat itaque Abbatem de prædecessoribus aliisque qui deprehensi sunt à trecentis annis ibi vixisse, atque ita tandem totum mysterium evolutum fuit. Quod si una tantum cælestis aula avicula, ita hominem veluti extra se rapere potuerit, quantum in cælo gaudium conciliabunt tot cælestium spirituum voces, ac ipsius Christi, Deiparæ Virginis, & omnium Sanctorum societas perpetua: Si una gutta tantum deliciarum contineat, quid erit repleri ubertate domus Dei, & torrente voluptatis potari.

Hujus doctrinæ documentum simul & exemplum in se præbuit Thomas Morus Angliæ Cancellarius. Cum enim Religionis causâ à Rege in vinculis detineretur, uxor ejus nomine Aloysia multis precibus eum sollicitare cœpit, ut serviret tempori, ac Regis voluntati se accommodaret, neque oblatas opes ac honores repudiaret. Interrogat illam Morus, mea Aloysia, dic amabo, quot annis bonis illis, quæ commemoras, fruemur? Respondit illa, viginti annis, si Deo ita visum fuerit. Abi, inquit, stulta mercatrix, tu me vis cum caduca viginti annorum fortuna æternam gloriam & felicitatem commutare? Si viginti annorum millia diceres, aliquid tu quidem dixisses, quid tamen hoc esset cum æternitate collatum? Pereant omnia vitæ bona, & vita ipsa potius quam ego tanto periculo vitam in cælo perpetuo duraturam exponam. Et ut duxit sapienter, ita egit fortiter, ac pro Ecclesiæ Romanæ defensione caput securi, gloriæ æternæ securus objecit. Sander. de Schism. Anglic. Lib. 1.

In variis etiam Sanctis Deus gloriæ cælestis aliquod initium in hac vita ostendit.

S. Paulus Apostolus adhuc vivens raptus est in tertium cælum, & ibi audivit arcana verba quæ non licet homini loqui.

Moyes etiam in hac vita postquam montem ascendisset, & ibi per quadraginta dies in oratione cum Domino versaretur, facies illius ex divino colloquio ita radiabat, ut filii Israel propter fulgorem inde emicentem non potuerint oculos in ejus faciem intendere. Quanto majori cum luce & splendore Beati in cælo per omnem æternitatem fulgebunt, quorum corpora induent immortalitatem & incorruptionem post hujus vitæ arumnas pro Deo patienter toleratas, *Fulgebunt quasi quasi splendor Firmamenti, & quasi Stella in perpetuas æternitates, Daniel. c. 12.*

Arde
kin

Theo
logia

D. IV
2. 8

In morte S. Francisci unus Fratrum vidit illius sanctissimam Animam in specie Stellæ splendidissimæ ex illius ore emicare, & cum ingenti gloria in cælum ascendere. Nec mirum, inquit S. Bonaventura, illo cum Christo figuram stellæ præ se tulisse, qui etiam in hac vita stigmata Christi portavit. In *vita S. Francisci*.

In funere S. Patricii Hiberniæ Apostoli exequias celebravit Angelorum chorus, qui cælesti luce, suavissimo concentu, & odoris fragrantia præsentium oculos, aures, atque animos miro modo recreavit. Quinimo totis duodecim diebus, quibus corpus inhumatum permansit, exequiarum locus & regio vicina sine noctis vicissitudine continuâ luce collustrata fuisse: ut in *ipsius Vita* traditur. Plura V. in Appar. verb. *Beatus*.

CONCLUSIO.

Cælestis gloriæ ac beatitudinis nostræ radix & origo est Doctrina Christiana, quam hactenus elucidamus.

Hæc enim est per quam Deum ut creatorem, ac remuneratorem nostrum firmissima fide agnoscimus, & agnoscendo in eum speramus, sperando diligimus, diligendo veneramur: & ad promovendam præsentem ejus futuramque gloriam justitia Christiana officia exercemus. Hæc est lucidissima illa Cynosura, quæ nos in ancipiti hujus vitæ curriculo inter adversa & prospera perpetuò moderatur, ne à recto salutis aeternæ cursu desectamus. Hæc denique est, quæ in ipsis vinculis, carceribus, exiliis, bonorum, vitæque periculis, invictos Christianæ militiæ pugiles virtute roborat, patientia manet, Constantia obarmat. Non enim coronabitur, nisi qui constanter & usque ad finem legitime certaverit.

Ad hæc Constantiam ne desint posteris præclara suorum Majorum Exempla, præsertim in Catholico Hiberniæ regno, illa hoc loco, post hæc doctrinæ Christianæ elucidationem, oportune subjiciemus.

EXEMPLA CONSTANTIÆ

Inter perpetuas pro fide Persecutiones: præsertim in Catholico HIBERNIÆ Regno per 12. huc usque sæcula.

ECclesiam Christi non immeritò Majores nostri à sui exordio Militantem dixerunt. Hic constanter in acie standum, hic militandum, hic adversus Fidei hostes semper dimicandum fuit. Habet verò hæc militia id præ ceteris illustre, quod non magis ad Victoriæ conferat magna agere, quam fortiter pati; neque magis gloriosum sit pro Christo in causa Fidei alienum sanguinem, quam proprium fudisse. In hac patiendi nobili palæstra suis constanter præire Dux ipse supremus & voluit: & debuit: Oportuit enim Christum pati & ita intrare in gloriam suam. Purpureum hoc Ducis vexillum firmo pede contra omnes Tyrannorum minas secuti sunt Apostoli omnes, & ab Ecclesiæ exordio tot Martyrum myriades. Hoc quoque ævo Europam quæ patet circumspice universam. Quot in Belgio, aliisque Regnis Christianæ Constantiæ illustres vicimæ cecidere. In una Anglia sub uno Henrico VIII. quindecim Superiores Regularium constantiam suam pro sustinenda Pontificis autoritate suo sanguine consignarunt: Religiosi alii ad ceterorum terrorem supra quinquaginta fame, pædore carcerum, ac suspendio sublati, ac pene totidem Sacerdotes singulari eruditione ac constantia illustres, præter duo Regni ac orbis lumina Joannem Fisherum Episcopum Rossensem, & Thomam Morum Regni Cancellarium, qui pro tuenda fide Romana colla securi intrepidè subjecerunt.

In hoc quoque Constantiæ Theatrum suo jure non postrema prodeat tandem *HIBERNIA*, non unius tantum ævi curriculo, sed per Duodecim penè sæcula cum Fidei hostibus, cum Hæresi, cum omnibus Tartari machinis & injuriis, non indecero Marte conflata. Ingentia quidem sunt Miracula quibus *S. PATRICIUS* universam Hiberniæ Insulam pariter cum fidei lumine ab initio collustravit. Verum illius nullum existi-

mo magis stupendum fuisse prodigium, quam quod in illa Gente quam à principio nactus est mobilem, & ad vagos Gentilium errores maxime proclivem, Fidei radices tam altè infixit, fundamenta Religionis Romanæ tam validè firmaverit, ut contra insurgentes omni ævo procellas per annos mille ducentos ad hunc usque diem, firmam innotamque prælitterit. Sapientis scilicet atque excellentis Architecti præcipua laus est, non ædificium extruere peregrino marmore opulentum, non magnificâ fronte superbum, non depictis auro laquearibus illustre, sed firmis potius subnixum fundamentis contra omnes temporum injurias, casusque venturos, factum rectum illæsumque constituere. Hæc tua laus est, magne Patrici, hæc dos primæva est, quam à Te pridem accepit tanto parente ter foelix Hibernia: cujus in ea dote conservanda in hodiernum usque diem Constantiam admirandam, mihi brevi tantum compendio exponendam proposui.

Annis à fundata per S. Patricium Hiberniæ Ecclesiæ quadringentis, quantis ea fuerit incrementis proyecta, quantis pietatis, ac doctrinæ ornamentis illustrata infinitum foret enarrare. Si *Pietatem* spectes, terram pridem iocultam & horridam; eo tempore hortum cælestium deliciarum, & terrestrem Paradisum non immeritò noncupares. Quod ne à me liberali nimis elogio Pronunciatum videatur, testem appello (a) *Jocelinum* antiquitatis studio illustrem. Intra (inquit) breve temporis spatium nulla eremus, nullus pene terre angulus, aut locus in Insula tam remotus fuit, qui per seclis Monachis aut Monialibus non repletetur; ita ut Hibernia speciali nomine *Insula Sanctorum* ubique terrarum jure nominaretur. Utque plures in eandem sententiam brevitatis studio prætermittam, instar omnium

erit

(a) *Jocel. p. 173.*

crit irrefragabile S. Bernardi testimonium in *Vita S. Malachie*. Verè, inquit, Sanctus locus, fecundusque Sanctorum, nec modò in præfatas, sed in externas etiam nationes, quasi inundatione facta, illa se Sanctorum examina effuderunt. Quot ex hoc numero in Europam univerfam pietatis propagandæ studio æstuantes sese effuderunt (a) Columbani, quot in Galliam Fiacrii, ac Malachie, quot in Germaniam Kiliani, quot in Belgium Auberti, Levini, Rumuldi? Adeo ut quidquid illo ævo Roma armis ac Religione, hæc extrema Europæ Insula Sanctitatis ardore ac studio replevisse videatur.

Quanta verò fuerit cum hac sanctitatis laude conjuncta *Doltrina* excellentia, cum aliis pluribus testem sese offert antiquissimus *Beda*, natione Anglus, non magis pietatis, quam sinceritatis studio Venerabilis: (b) Qui apertè asserit è gente Anglorum plurimos etiam Nobilium relicta sua Patriâ divinæ lectionis studio solitos esse in Hiberniam commigrare: (c) qui & duos Angliæ Reges Osualdum, & Osuinum apud Hibernos optimis disciplinis imbutos ac institutos esse commemorat. Quin & ipse *Candemus* ex eadem gente licet heterodoxus affirmat, eâ ætate Anglofaxones in Hiberniam tanquam ad bonarum literarum mercaturam magno studio confluisse. In Gallias quoque ex hoc communi artium omnium Emporio integros sacrorum Philosophorum greges enavigasse testatur *Altiſſiodorensis* è Francorum gente author amplissimus. Ex hoc denique fecundissimo scientiarum Lyceo produsse per Europam celeberrimarum Universitatum, ut Parisiensis in Gallia. Papiensis in Italia, primos fundatores declarat disertè (d) S. Antonium aliique complures. Adeo ut ab accepta per Patrium fidei luce, verè possis exclamare ô Hibernia! Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa, & innumerabilis honestas per manus illius, & lætata sum in omnibus quoniam antecedebat me ista Sapiencia, quam sine fictione didici, & sine invidia communicavi.

Invidit tamen hostis tartareus Hiberniæ hanc sanctitatis ac sapientie gloriam, quam ne pariter cum fide ad seram posteritatem transmitteret, impia Exterorum arma in hoc dicatum pietati Domicilium summo impetu concitavit. Eo fortè Divinæ Providentiæ id permittentis consilio, ut gens illa quæ tot sæculis pietatis ac litteraturæ, eadem deinceps Christianæ constantiæ documenta orbi præberet.

Anno siquidem reparatæ Salutis octingentesimo, juncti Danis Nortmanni armata classe (e) Hiberniam ingressi, infestissima utrimque bella suscitavunt, vario eventu per annos pene ducentos continuata. Quo tempore vix ulla evasit urbs aut oppidum, vix ulla celebrioris notæ Ecclesia, quam Paganorum impietas, & in Gentem Christo fidelem pertinax odium non everterit; adeo ut commemoret D. Bernardus in Coenobium Benchorensē elatos simul una die non gentos à piratis impiè occisos. His Ecclesiæ Hiberniæ cladibus tam diuturnis successit Procerum tam inter se, quam deinceps cum vicinis Regibus, Hiberniæ dominium affectantibus, perpetua pene dimicatio, quæ nondum obductas priorum temporum cicatrices acerbiori semper vulnere cruentavit. Inter has sibi succedentes temporum injurias, & concatenatas Gentis universæ calamitates,

(a) *Lombardus*, p. 212. (b) *Lib. 3. c. 27.* (c) *Lomb. p. 193. in Brit. p. 730.* (d) *Lomb. p. 230. Sap. 7.* (e) *Colgan. tom. 1. in præf.*

non parum deformata sunt primæ illa Hibernicæ Ecclesiæ ornamenta; abactæ Musæ, suppressæ sanctitas, eversa olim florentissima præfata pietatis monumenta. Mansere tamen, quod mirè, omni ævo inconcussa, à Patrio primum facta fidei Catholice fundamenta. Non defuere unquam in tot exterorum afflicta domestici Athlantes, qui hujus Ecclesiæ ruinam suis humeris sustinerent. (a) Non cessavit in populo tot sæculorum cladibus & injuriis efferato cultus veræ fidei, sacrificium, hostia, libatio. Non exulavit præfatorum temporum imitatrix pietas, ac religio, quamvis ad latebras, ad sylvas, ad speluncas toties relegata: splenduit illa in latebris, floruit in sylvis, & è speluncis ipsis orbi Christiano latius inclaruit.

Volvitur demum ferreum & ferale sæculum quo suam inertiam & Hiberniæ constantiam indignatus Princeps tenebrarum, toto Acheronte contra hanc Gentem classicum infonuit, Hygias phalanges armavit, bella, horrida bella toto furore, viribus totis adornavit. Infremuit enim graviterque indoluit tot Genium spoliis infatur Lucifer, post expugnatam & à fidei constantia abductam univerfam Græciam, post eversam Luthero duce Germaniam, post concussam Calvinii fraudibus Galliam, post oppressam tartareo jugo Angliam, Daniam, Sueciam, Hollandiam: intractam adhuc, & suis viribus imperviam stare, & de Erebo triumphare Hiberniæ constantiam. Concipit igitur in hujus Gentis exitium dignas Lucifero iras & odia, telumque machinatur non unum, non leve, non vulgare, immittit in æthereas auras multiplices orci phalanges, quæ gemina libidinis, & impietatis face regium Henrici VIII. pectus in flammam agant. Neque verò segniter exarsit non tam Henricus quam infausta Hæresis, quæ Regis animum incautè occupavit. Pervast illa Angliam, involvit Scotiam, prostravit Walliam, involvendam quoque communi incendio non dubitavit Hiberniam, si nefas quantas habeat vires vera fides, & armata fide constantia: hæc in periculis intrepida, in suppliciis immota, atque inter ipsas secures sui secura consistit.

Ad hanc caudem marpesiam ubi tandem adverit Henricus sisti suum impetum, frangi furorem, ab inermi gente armata Edicta repudiari, tum demum velut adversus gentem sibi inimicam in novas iras assurgere, & parem iracundiæ suæ vindictam meditatur.

Conspexere Hiberni, firmiores fidei Romanæ pugiles undique ad eadem & supplicia sub Henrico designari: nihil hinc de fide in Deum, nihil de fidelitate in Regem remisere: Trahuntur interea in vincula religionis causâ innocentes subditi, eriguntur feralia pægmata, cervices crudeli ferro indies subjiciuntur. At horum fides ex aliorum morte vivaciore, non dubitat licetorem, ferrum, supplicia intrepidâ cervice expectare, ac si vitam amittere nequirent, quamdiu fidem vix ipsa chariorem retinerent.

Utque luculentius scirent universi, Hæresis regio ferro armata nihil esse sanctum, nihil inaccessum, non dubitavit exemplum in ingens duos ex ipso (b) Cardinalium Collegio publico supplicio afficere, & venerandam purpuram nobiliori murice cruentare. Deces, Marchiones, Comites, Comitumque filios plusquam duodecim tremendo orbi spectaculo secum subiecit: & inter hos ex Hibernis illustrissimum Killaricæ Comitem Thomam Fitzgarretum simul cum quin-

(a) *Bosius l. 8. c. 1.* (b) *Sander. Lib. 1. Fol. 421.*

Arde
kin

Theo
logia

D. IV
2. 8

que avunculis uno die ad totius Insulæ terrorem infami supplicio interemit. E Baronum, Equitumque numero supra octodecim capita demersit. Abbates, & Priores Cœnobiorum tredecim, Presbyteros ac Religiosos septuaginta septem bonis pariter ac vita exiit. In reliquam nobilitatem, ac plebem Catholicam ebriam cruore hæresis tam latè ferro grassata est, ut, teste qui tunc vixit, Sanderò, numerum omnem, fidemque superaverit.

Nonne tandem tremere inter hæc Hibernia! nonne fluctuare, nonne fortunæ, soboli, vitæ, aliorum more consilere? Tremere sanè, meritoque ad hæc fluctuaret Hibernia, nisi à Patricio tanquam cœlesti Apolline in negotio fidei altius firmata, inter trepidantes Insulas dudum numerari desisset.

Sed hæc initia tantum sunt dolorum & Hibernia! quantò tu firmissus in fide persistis, tantò tibi diuturniora prælia Hæresis indicit. Mors quidem Henricum è vivis, sed non Hæresim eripuit. Hæc velut hæreditario jure pariter cum corona ad Elizabetham translata, per totos quadraginta annos parem tibi servitutem, parem calamitatum iliadem exhibebit. At tu malis pro fide tolerandis assuetus, ex adverso ostendes, neque malorum numero, neque diuturnitate temporum, innatam tibi constantiam frangi posse aut labefactari.

Post tot exhibitas orbi tragœdias parum sibi profecisse visa est velana Hæresis, ut liberius fureret, exemplo hæcenus invisio, fœmineo vertici cum regia corona, Pontificis quoque Tiaræ imponit, ut supremo utriusque potestatis apice formidanda, gemino velut fulmine Sacra omnia ac profana miseret. Pergit igitur hæc, dominante Elizabetha, majori quam ceperat impetu ac furore Templâ olim avitâ majorum pietate erectâ toto Hiberniæ regno Catholicis eripere, Cœnobîa omnia pro sua libidine in usus profanos convertere, residua Ecclesiæ bona in novos impietatis ministros transcribere, Regni Antistites, Presbyteros, homines Deo dicatos in latebras, in exilia, in vincula adigere. Hæc ut violentius exequeretur, novo Decreto armatur publicâ Comitiorum auctoritate roborato, quo omnibus Missæ Sacrificium, aut Sacramentum aliquod Romano more administrantibus indicitur, ut primâ vice ducentos aureos aut sex mensium vincula incurrant: secundâ quadringentis aureis aut unius anni carceribus adstringantur: Tertiâ demum vice ut perpetuo ergastulo addicî, omnibus pariter fortunæ bonis exuantur. Hæc prima Decretorum fulmina in extremum Religionis exitum toto regno e vibrata, Clerum undique tam secularem quam regularem vel in extremas domi angustias, vel in vaga per Europam exilia adegerunt.

Sed ne quid rei Catholicæ integrum illæsumque permaneret, non leviora in Laicos reliquamque gentem tela detorquentur. Quorum ut plurima præteream: id omnibus in commune indicitur, ut si qui ex universo regno, etiam de plebe infima, festivis diebus à Novatorum templis absissent, toties in pœnam, plebæis cervicibus gravem, asses duodecim in singula familiæ capita persolverent: ut tandem lento hoc supplicii genere consumptis vivendi mediis, aut vitam ipsam, aut fidem prodigerent. Hæc sanè tortura populo inopi, totque antea malis exhausto quavis catastro aut equuleo gravior apparere potuit. Verùm ad labefactandam Hibernicæ plebis constantiam tam parum invaluit, ut inventi sint

non pauci, qui omni ære ac peculio hac ratione penne consumpto, quod reliquum erat in Exactorum manus ultro obtulere, rati servato tantum Fidei thesauro, se satis fore in pauperie divites, in mendicitate opulentos.

Quoniam ergo his artibus lentum videbatur in externas facultates & corpora grassari, compedes denique & catastas multò graviore excogitavit impia Hæresis, quibus animas ipsas constringeret, & conscientiæ soli Deo subditæ vim inferret. Hujusmodi fuit novum Juramenti genus, quo necesse foret profiteri Regnam esse supremam gubernatricem omnium suorum Regnorum non minus in rebus spiritualibus atque Ecclesiasticis, quam temporalibus & politicis, abjuratâ penitus omni potestate ac jurisdictione Pontificâ. Qui juramentum hoc præstare recusarent statutum fuit ut prima vice bona eorum omnia fisco cederent, secundâ pœnam capitis perduellionum more incurrerent. Hæc violenta animarum carnificina quanto apertius intima veræ fidei penetralia impetebat, tantò constantius ab universa Gente spreis tot pœnarum terroribus, omni tempore rejecta ac repudiata fuit.

Quis mihi nunc calamus describet, pro tænda in fide constantia eâ tempestate quot Sacri pugiles in arenam prodire, quot vincula decorarunt, quot carceres nobilitarunt, quot regna exiliis, quot tribunalia dirissimis quaestionibus ac suppliciis impleverunt. Ut præteream è media plebe innumeros partim ferro, partim exiliis tot annorum curriculo miserè confectos. Inter supremos Ecclesiæ Hibernicæ Antistites recensere possim primò Archiepiscopos omnino quinque, ex Archiepiscopatu Armacano duos regni Primates Creaghium, & Gauranum: ex Casselensi Hurlæum, & Gibbonum: ex Tuamensi Nicolaum Skerretum: quorum omnium acta eximia, & admiranda constantiæ exempla, nisi brevitati studerem, promptum esset palam orbi Christiano exhibere. Ex Episcoporum numero reperio non pauciores quam tredecim non minus Tiarâ quam virtute conspicuos, qui variis suppliciis & æramnis pro conservanda orthodoxæ fidei integritate vitam ultro posuere. Ex aliis Prælati, Presbyteris, ac Religiosis, præter alios mihi ignotos, monumentis consignatos reperio sex supra triginta qui eadem causâ, non dispari exitu vitam pro fide oppignorarunt. Infinitum foret hic ad calculos revocare ex primariis Hiberniæ Familiis illustres Fidei Heroës, quos innata in Religione constantia & persequentium furor in exitum adduxit, quorum aliqui cum tota progenie in perpetuum proscripti, non dubitarunt Religionis veræ causâ in interitum ruere voluntarium.

Post hanc malorum iliadem, & continuam per annos quadraginta & quod excurrit bonorum animorumque in fidei causâ torturam, cum Elizabetha è vivis abeunte nondum clauditur feralis Hiberniæ tragœdia. Sub Jacobo, novo Rege, nova calamitatum scena aperitur, quæ Gentem tot malis confectam & penè exanguem in novum constantiæ theatrum adducet. Spargit primò insana Hæresis per universum regnum avidos prædæ Satellites recentibus edictis armatos, qui confractæ Gentis reliquias novis rapinis, ac tributis exhauriant. Introducit deinde inextricabiles quaestiones de Religione Romana, (a) ejusque in singulis penè articulis exercitio, de avitis Catholicorum possessionibus ad severum examen revocandis, de fundis

(a) *Philadelphus Pag. 1. Art. 5.*

& latifundiis partim gravandis, partim ad alios Dominos transferendis, de novo Reip. statu constituendo, de novis Anglorum colonis introducendis, de novis Ministris instituendis ac dotandis, de novo Titulorum ac hæreditarum jure faciendis, quo facilius possent veteres coloni de avitâ possessione deturbari. At frustra sævit in electum Christi gregem vesana Hæresis: non frangitur, non hæretur, non labefectatur fida Deo, fida Regi Hibernia, sed Pastoris sui vocem secuta, tanquam ovis ad occisionem ducta, coram tondente se, ac laniente obmutescit. Conspirent in hanc unam omnes Erebi phalanges, non cedet: mille opprimant injuriis, non succumbet: omnia majorum decora ac monumenta posteritati eripiat, hanc illa fortunam, quantumvis diram ac luctuosam, non regnando, sed patiando superabit. Non recusat illa & corpus, & omnia corporis subsidia secari, dividi, lacerari, modò Caput, hoc est, Regis sui coronam, aut Pontificis tiaram non attingas, his solum protegendis pridem vitam atque arma consecravit.

Hic ego præteritorum temporum Annales & memoriam ultimam appello, si ulla unquam Europæ Regio tanta malorum serie Religionis causâ exagitata, contra omnes hominum dæmonumque injurias, tot annorum lustris, constantiâ tam infractâ atque inconcussa, in avita fide permanserit. Græciam conceussit Ottomanus, & dudum cecidit illa tam nobilis, totque fulta præsidii Orientis Ecclesia. Germaniam invasit Lutherus privato potius furore quam publico terrore armatus, & ecce quot regna, quot provinciæ nobilissimæ exiguo tempore Religionis avitæ ruinam sustinuerunt. Centum jam & amplius annis sine alterâ requie, cum armata furis hæresi, cum carceribus, cum exiliis, cum stricto licetis mucrone, sola, inops, inermis, exhausta decerit Hibernia: & adhuc laceratis undique fortunis, integra tantum fide in Deum & fidelitate in Principem, in arena & agone perfluit. Jactent alia Regna opes & potentiam, strata classibus maria, subactos latè populos, advectas ab extremo oriente gazas. Tibi autem, ter beata Sanctorum Insula, absit gloriari nili in cruce Domini tui; in servitute, in jugo, in pauperie pro Christi Fide constanter tolerata: hæc tu saltem Titulis & insignibus decorata, in Catholicorum regnorum Fastis primas non immeritò obtinebis.

Piget fortasse hæctenus tristes rerum imagines, & continuas unius Regni tempestates sine alterno benignioris syderis aspectu vestris oculis animisque repræsentari. Verum, non est cur pigeat nos dicendo pergere, quamdiu non tædet Hiberniam patiendo perseverare. Vocat nos demum ultima, ac pene fatalis tragœdiæ hujus catastrophe, in qua non tantum acerba temporum anteriorum vulnera, sed ipsius pene Sanctorum Insulæ interitum spectare cogemur, si tamen interire dicenda est quamdiu vivit fides, spirat pietas, & securam vitæ melioris constantia in ipso quasi funere efflorescit.

Postquam igitur Hæresis, nullis unquam cladibus, nullo sanguine saturata, in hæc remotiora regni Anglicani membra per tot annorum lustra impune defævit, non dubitavit demum insolenti facinore in ipsum regni Caput violentas manus injicere; illud, inquam, caput truculento ferro præcidere, quod ipsa pridem in Ecclesiæ Anglicanæ Caput evexit. Atque ita hæresis eadem uti facinoris hujus auctrix, ita ultrix fuit, dum ausa est uno ictu regni pariter ac religionis suæ

Caput amputare. Spectavit inulta domesticum seculus ipsa Angliæ, & cæteri Europæ Principes potentissimi. Non tulit tamen ab ipso exordio illas Regi suo injurias, uti fide in Deum, ita fidelitate in Regem assueta Hibernia. Erexit se quamvis oppressa, armavit se quamvis hæctenus inermis, & præpotentes Anglicani Parlamenti copias in se ultro concitavit. Ante omnia pro Fidei tutela ac defensione Catholicum Concilium Procerum ac Prælatorum sibi præfecit, qui Regis licet eo tempore exulis & absentis nomine regnabenas, & arma administrarent. Quoque se, suamque causam Deo, ejusque in terris Vicario æctius adstringeret, Nuncium Apostolicum à Romana Sede petiit, & impetravit. Neque ex alia parte desinit missis continuo Delegatis Regis sui adventum sollicitare, donec tandem Rex alium, qui Catholicis armis præficeret, suo nomine submisit. Quamvis hinc non ignoraret Hibernia, hostes regio nomini infestissimos in suum exitum iras omnes & arma conversuros. Favit quoque ab initio sinceris Hiberniæ conatibus divina Clementia, ac felicitibus auspiciis totum pene regnum Catholicis armis, sui que Regis obsequio subiecit. Factis hæc progressibus, ac lucido Fidei penè triumphantis intervallo incitata iterum Hæresis, odii pluri quam furialibus omnia domi forisque miscere, turbare, & agitare aggreditur, ut Gentem tanto tempore suæ tyrannidi subiectam, in novam fidei liberalitatem assurgere pariat.

Cromwellum igitur avi sui portentum, ejusque copias Regis sui cæde infames, ad Religionis, ac Regii nominis interitum in Hiberniam latè effundit: qui omnibus toto regno edicit ut qui se, suæque servatæ volunt, relicto tantum Rege ac Religione Romana, Parlamenti Anglicani Leges ac Jura recipiant. His sine mora constanti fide repudiatis: ac demum post varios casus regni viribus qua vi, qua dolo miserè laceratis, quæ, quantumque pro Rege ac Religione Civitates singule sustinuerint ad perpetuum constantiæ exemplum deinceps spectabimus. (a)

Cæsis non ita pridem ad Dublinum Catholicorum copiis, Urbi Pontanensi, quæ à Septentrione Dublino adjacet, hostilia castra admoventur: hæc quamvis externo auxilio destituta, contra perpetuos victoriarum copiarum assultus tam fortiter stetit ac dimicavit, quam si ex suo lapsu totius patriæ ruinam formidaret. Donec tandem hostium numero magis quam virtute superata, vitam pacificè coacta fuit. Sed & hanc innata hæresi perfidia promiscuè cæde innocentibus ademit; extractis quoque à latebris ac publico supplicio affectis quos pro Rege ac Religione fortius stetit constabat. Inter quos (b) P. Joannes Bathæus à Societate JESU, cum fratre Sacerdote ad stipites alligati, & plumbeis glandibus trajecti, nobiles fidei victimæ occubuerunt.

Hoc rerum successu ad novas cædes incitata hostium crudelitas, pari furore atque impetu Wexfordium aggreditur, Urbem maritimam avitæ fidei, & auctoritatis regiæ omni ævo tenacissimam. Hæc ut erat insigni civium robore, & natura loci munitissima, prius se hostium dolo captam vidit, quam capiendam formidavit. Irruunt densò agmine hostiles copię, obvias quoque prosternunt, ac præ cæteris sacrosatos Deo libe-

(a) Anno 1648. 2. August.

(b) Anna Soc. 1650.

Ardle
Kin

Theologia

D. 18
2. 8

mines ad necem deponunt. Inter hos ex sacra S. Francisci familia septem omnino innocentes victimæ ceciderunt, tam intrepidam omnium ordinem in aperta fidei professione constantiâ, ut etiam eximbelli sexu ultro accurrerint Sacra Deo Virgines, quæ se numero cætorum adjuvandas obrulere.

Neque tamen hæc immania crudelitatis exempla cæteras Hiberniæ urbes permovere potuerunt, ut cum minima Religionis aut regis autoritatis jactura, pro se suffragantibus cum hæretico hoste pacifcerentur. Eodem quippe hostium furore, eademque civium constantia occupatur *Rossia*, expugnatur *Waterfordia*, frustra civibus oblata rerum omnium, præterquam Missæ, libertate. Ac demum post geminam obsidionem opprimitur magis quam prostratur *Clonmelia*, quam hostes ipsi ab admiranda fidei firmitate, parvam Romam nuncupavere.

Stabat hæc tamen inter vicinarum urbium ruinas fida semper Deo, fida semper Regi *Kilkenia*, quæ olim Regni Deliciæ, & Musarum Athenæ, eâ verò tempestate Catholici Concilii sedes nobilissima fuit. Hanc velut amputatis membris exanguem, & undique desertam, impius hostis totis viribus sibi tandem oppugnandam suscepit, ut quam non poterat statem, saltem Linguentem opprimeret; oblata sæpius conditione, ut si in Parlamento Anglicani fidem se daret, eâdem cum *Londino* immunitate gauderet. Maluit tamen illa cum populo Dei affligi, quam temporalis peccati habere jucunditatem. Incensis itaque, ne ab hoste occuparentur, propriis suburbiis, non tantum violentam obsidionem, sed etiam supremum totius exercitus assultum intrepida sustinuit. Donec tandem ruentis patriæ casum secuta, cum suo Antistite Davide Rotho in hostis potestatem redacta est: à quo deinceps, irâ in longum protractâ, eam subit pro Fide ac Rege honorum jacturam, ac primariæ nobilitatis lentam carnificinam, quam & animus meminisse, & manus exarare perhorrescit.

Uam tamen multis testibus eo tempore gestam, non est ut tacitus præteream. Stabat tunc, & stat etiamnum *Kilkenia*, in splendido urbis foro moles lapidea ac magnifica elegantis opere per modum obelisci in sublimem assurgens: huic innituntur quatuor excelssæ columnæ, quæ supremam totius operis partem sustentant: ad has à quatuor partibus per lapideos gradus in altum ascenditur. Supra hanc molem ad publicam venerationem lapidea Crucifixi statua in suprema cuspidem eminebat, quam in illam diem nullus hæreticorum furor deformare, aut violare ausus fuit. At verò post urbem à Cromwelliano milite occupatam, convenere ex illis in forum aliquot impietatis antesignani sclopis armati, ac directis in illam Crucifixi statuam crebris ictibus, ut impietati triumphum canerent, nobile illud Crucis trophæum sibi demolendum susceperunt, quod & pertinaci tandem rabie perfectum fuit. Sed ecce, hujus impietatis artifices Deo vindicte, pede non claudendo pâna secuta est. Sic enim omnes divina ultio, & occultus languor invasit, & miserandum in modum afflixit, ut eorum nullus intra paucos dies superstes fuerit. Non potuit *Kilkenia* occumbenti minor victima immolari. Hoc ego ex publico & recenti eo tempore testimonio, & ex viris fide dignis qui eo loco tunc debebant, & ex Annis in Urbem litteris comperit habeo.

Sed ad te nunc proprio nobilis *Covcagia*, in hoc Constantiæ theatro cum Fidei hostibus non indecore decertantem. Urbs hæc per Momoniæ Præsidem si-

R. P. Ardeck, Tom. III.

ne belli strepitu astu occupata, graviora bellis pro Deo ac Rege certamina sustinuit. Gener namque Præsidis urbi præfectus, ac nulli Catholico fidendum ratus, publico edicto omnibus palam indicit, aut Romanam fidem, aut urbem ante vesperum esse deserendam; atque in communis fugæ signum ternam bellici tormenti explosionem instituit. Spectaculum urbi miserandum, sed orbi admirandum, ac celo gloriosum! Ante tertium tormenti signum, cives omnes, matres cum infantibus, ac graves ætate Senatores cum universa familia in campos effusi, in exilium abiecte voluntarium, avitam religionem avitis opibus ac lacibus præferentes, manè opulentij, vesperorum omnium, præterquam fidei ac fiduciæ in Deum penitus egeni.

Post tantos vicinarum urbium terrores, nonne aliquid de sua erga Regem ac Religionem observantia remitteret *Limericum* urbs amplissima, sed omni spe auxilij jam penitus interclusa. Spem quidem illa, in communi patriæ ruina, abjicere potuit, sed fidem non potuit, ut hanc vel ipsa morte tueretur, hostem intrepida expectavit, diurnam obsidionem undique deserta sustinuit, & ad extremum cum plurimorum civium, sui Antistitis, ac fortunatarum omnium interitu, constantiæ suæ ac fidei famam ad posterum transmisit immortalem.

Cadente undique Patriâ stabat adhuc in armis *Ultonia*, quam ne dubitares sacro bello manus consecrasse, Episcopum sibi Colcherensem in supremum armorum Ducem elegit. Hunc pro Deo ac Rege strenuè dimicantem, Carolus *Cootus*, suâ in Catholicos sævitia fat notus, infami tandem astu circumvenit, captumque cum plurimis proceribus, cum fide non posset, vitâ spoliavit.

Delectis copiis, & subactis passim urbibus, sola supererat *Galua*, ad deditonem ab hoste sæpe sollicitata. Sed hæc etiam sola, suorum civium eximia fide ac virtute suffulta, non dubitavit ad annum penè integrum contra ferocissimum hostem totius belli molem sustinere: maluitque demum suo interitu occidenti patriæ parentare, quam cum minima perfidiæ nota se suorumque fortunam à communi exitu conservare.

Quæ mihi nunc manus, quæ lingua exponet vel tenuem umbram illarum calamitatum, quas captarum urbium ac provinciarum incolæ à juratis fidei hostibus deinceps subierunt? dum propriis sedibus undique expulsi, alij ad dirissimas quæstiones & lanienam quæsti, alij ad steriles Conatiæ scopulos compulsi, graviores ipsa morte pressuras sustinuerant. Quæ omnia si ad calculum hic revocare prolixum non foret, liquidò constaret, plusquam centum Catholicorum millia in Romani nominis odium vita, hæreditate, aut patria spolitata fuisse. Quodque obstupescat fera posteritas; ad redimendum tantas tanque diurnas calamitates, vix in toto Regno inventi sunt etiam ex infima plebe, qui in animum induxerint suum, desertâ aut etiam dissimulatâ Romanâ fide, hæresi manus dare.

Est sanè (inquies) cur Genti fidelissimæ orbis Christianus merito gratuletur. Nunc præsertim, postquam Cromwelli impietas suum cursum consummavit, Hiberniâ fidem servavit, reposita est Carolo Regi debita justitiæ corona. Rectè id quidem. At, si necis, extinctus est dudum alius, vivit adhuc Hibernis Oliverius. Spoliavit ille avitâ hæreditate subditos Regi fidelissimos: manent illi maxima ex parte etiam hodie sua hæreditate exuti. Cives toto regno muratis urbibus ac